

SÚWRETLEW ÓNERI

Uliwma orta bilim beriw mektepleriniń
6-klası ushın sabaqlıq

*Ózbekstan Respublikası Xalıq bilimlendiriw ministrıligi
basıp shıǵarıwǵa usınıs etken*

Jańa basılım

Tashkent – 2022

UO'K 75(075.3)
KBK 85.14ya72
M 95

Dúziwshiler:

Xusan Muratov, Dilnoza Mirxakimova, Kamoliddin Abdullayev

Pikir bildiriwshiler:

Botir Baymetov – Tashkent wálayatı Chirchiq mámleketlik pedagogikalıq institutı Ónertanıw fakulteti “Súwretlew óneri” kafedrası p.i.k., professor, Ózbekstan Kórkem dóretiwshiler shólkemi aǵzası.

Muxomod-Umar Axmedov – Nizomiy atındaǵı Tashkent mámleketlik pedagogikalıq universitetiniń “Súwretlew óneri” kafedrasınıń docenti.

Saodat Mansurova – Tashkent qalası Yunusobod rayonındaǵı 274-sanlı ulıwma orta bilim beriw mektebiniń súwretlew óneri hám sızıw páni oqıtıwshısı.

Shoxista Tursunova – Tashkent wálayatı Tashkent rayonındaǵı 15-sanlı ulıwma orta bilim beriw mektebiniń súwretlew óneri hám sızıw páni oqıtıwshısı.

Súwretlew óneri [Tekst]: 6-klass ushın sabaqlıq X. X. Muratov, K. N. Abdullayev, D. A. Mirxakimova. – Tashkent: Respublikalıq bilimlendiriw orayı, 2022. – 128 b.

ISBN 978-9943-8173-4-0

UO'K 75(075.3)
KBK 85.14ya72

Shártli belgiler:

– Temanı bekkemlew
ushın sorawlar

– Úyge tapsırma

*Respublikalıq maqsetli kitap qorı
qarjıları esabınan basıp shıǵarıldı.*

*Original maket hám dizayn konsepsiyası
Respublikalıq bilimlendiriw orayı tárepinen islendi.*

ISBN 978-9943-8173-4-0

© Respublikalıq bilimlendiriw orayı, 2022

MAZMUNÍ

Kirisiw	4
---------------	---

I-SHEREK

1-tema. “Jazgı alğan tásirlerim” temasına kompoziciya islew	5
2–3-tema. Gúz kórinisin islew	8
4–5-tema. Mayda plastikada milliy obrazlar músinin jasaw	14
6-tema. Mifologiyalıq temada súwret salıw	18
7-tema. Gúz temasında dóretiwshilik natyurmort islew	22
8-tema. 1-baqlaw jumısı. Gúz temasında dóretiwshilik natyurmorttı reńde islew	25
9-tema. Fluid art usılında abstraktli kompoziciya jaratiw	28

II-SHEREK

10-tema. Hárekettegi adam kórinisin islew	34
11-tema. Siluet temasında súwret salıw	38
12-tema. Kórkem shıgarmağa illyustraciya islew	42
13-tema. 2-baqlaw jumısı. Siluet temasında súwret salıw	46
14-tema. Erkin temada komiks islew	47
15–16-tema. Shıgıs miniatyura óneri	52

III-SHEREK

17-tema. Cirk temasına kompoziciya islew (erkin usılda)	60
18-tema. Pop art usılında haywanlar kórinisin islew	66
19-tema. Abstrakt kompoziciyalı maket jasaw	70
20-tema. 3D usılında súwret salıw	74
21-tema. “Zentangle” hám “Doodling” usılında súwret salıw	77
22-tema. Mozaika usılında kórinis islew	82
23-tema. Hár túrli materiallardan fantastikalıq obrazlar jasaw	86
24-tema. Hár túrli materiallar hám texnikalardan paydalanıp kinetikalıq músın jasaw ..	90
25-tema. 3-baqlaw jumısı. “Doodling” usılında súwret salıw	93
26-tema. Hár túrli materiallardan paydalanıp stilizaciya usılında músın jasaw	94

IV-SHEREK

27-tema. Bayram keshesi ushın emblema jaratiw	100
28-tema. Plakat grafikasi	104
29-tema. Kosmos temasındağı abstrakt kompoziciyanı kompyuter grafikasında sızıw hám boyaw	108
30-tema. Oyımızdağı modern avtomobil súwretin salıw	114
31–32-tema. Plener (ashıq hawada súwret salıw)	120
33-tema. 4-baqlaw jumısı. “Meniń oylap tapqan dóretpem” temasında yadtan súwret salıw	124
34-tema. Dóretiwshilik kórgizbe	125

K I R I S I W

Áziz oqıwshılar! “Súwretlew óneri” 6-klass sabaqlığı menen sizler súwretlew óneriniń jáne de qızıqlı hám zamanagóy táreplerin ózińiz ushın ashasız. Zamanagóy súwretlew óneriniń reńli hám sıyqırılı dúnyası sizlerge óziniń sırların ashıp beredi.

Sabaqlıq járdeminde “Fluid art”, “Pop art”, 3D, “Doodling” hám “Zentangle” sıyaqlı súwret salıwdıń jańasha usılları, kinetik músin jasaw texnikası, kompyuter grafikasında súwret salıw temaları boyınsha bilim, kónlikpe hám tájiriybelerge iye bolasız.

Bul sabaqlıq sizlerdiń kórkem estetikalıq talǵamıńızdı qalıplestiredi, dóretiwshilik oy-pikirińizdi rawajlandıradı, sizdi innovaciyalıq ideyalar jaratıwǵa úyretedi, hám de kásip-óner iyelewge baǵdarlaydı.

“Súwretlew óneri” sabaqlıǵın jaqsılap ózlestiriwińizdi hám dóretiwshilik jolında tabıslar tileymiz!

I - S H E R E K

1-TEMA. “JAZGÍ ALGÁN TÁSIRLERIM” TEMASÍNA KOMPOZICIYA ISLEW

Jaz máwsiminde demalisqa shıǵıp, ádette dem alıw ushın tawlar qoyındaǵı lagerlerge, dem alıw orınlarına barasız. Ol jerde jańadan doslar arttırıp, olar menen qızıqlı máwritlerdi birge ótkeresiz hám sol waqıtlar yadıńızda bir ómirge saqlanıp qaladı. Oqıw baslanǵanda jazdı qalay ótkergenıńızdi doslarıńızǵa tásirlenip aytıp beresiz. Doslarıńızdıń waqıyaların ház etip tıńlaysız. Jazgı demalista yadıńızda qalǵan sol waqıyalarıńızdı “Jazgı alǵan tásirlerim” temasına albomıńızǵa túsiriń. Bunda siz xudojnikler tárepinen jaz hám balalıq temalarında jaratılǵan óner shıǵarmaların baqlawıńız, úyreniwıńız áhmiyetli. Xudojniklerdiń shıǵarmalarınan ilhamlanıp, oy-pikirińız qalıplesip, sizde de ájayıp súwretler shıǵıwına isenemiz.

Jaz máwsimin súwretlegende kúnniń ıssı hám quyashlı bolıwına, olardaǵı reńlerdiń jıllılıǵına hám jarqınlılıǵına áhmiyet beriw kerek.

Jazgı lagerden kórinisler

Hikmat Rahmonov. Balalıq temasındaǵı shıǵarmalar. Maylı boyaw

ÁMELIY JUMÍS

“Jazgı alğan tásirlerim” temasına kompoziciya islew

Súwretti salıw ushın kerekli oqıw quralları:

- súwret salıw dápteri;
- qattı hám jumsaq grafit qálemler toplamı;
- qálemniń ushın shıǵargısh;
- óshirgish;
- akvarel;
- guash boyawı;
- suw;
- arnawlı qıl qálemler;
- palitra.

1

2

3

4

1. Jazgı alğan tásirlerińiz haqqında ayıp beriń.
2. Jaz máwsimi qanday reńler menen súwretlenedi?
3. Jaz hám balalıq temalarında dóretken qaysı xudojniklerdi bilesiz?

“Jazgı alğan tásirlerim” temasına kompoziciya islewdi juwmaqlaw.

2–3-TEMA. GÚZ KÓRINISIN ISLEW

Peyzaj (tábiyat kórinisi)- súwretlew ónerinde tábiyat kórinisin súwretleytuǵın janr. Peyzaj qala kórinisi yamasa arxitekturalıq kompleksler (arxitekturalıq peyzaj), teńiz kórinisleri (marina) hám usıǵan uqsalıǵan kórinisler súwretlenedi. Peyzajdı hár túrli aǵım, baǵdar hám usıllarda islewge boladı. Máselen, realizm, impresionizm, abstrakcionizm h.t.b. Gúz teması tábiyat kórinisin sızatıǵın xudojnikler dóretiwshiliginde jetekshi bolıp esaplanadı.

Gúz máwsiminde reńlerdiń kópıǵı xudojnikti namaday ózine tartadı. Kóplegen shet elli hám ózimizdiń usta-xudojniklerimizdiń gúz temasında jaratqan súwretlew óneri shıǵarmaların kompoziciyalıq talqılaw, reń hám texnika tárepinen jaqsılap úyreniwimiz kerek. Bul biziń gúz máwsiminde isleytuǵın súwretimizdiń janlı hám anıq shıǵıwına tiykar bolıp xızmet etedi.

Ózbekstannıń taw hám qalalarında gúz kórinisi (foto)

Videoderek
ushın
kórsetpe

Gúz kórinisi tiykarınan jıllı (xromatikalıq) reńlerden ibarat boladı. Suwıq (axromatikalıq) reńler bolsa ádette arqadaǵı planlarda, uzaqlıqlarda kórinedi. Uzaqtaǵı predmetlerdiń reńiniń axromatikalıq kórinisi hawa qatlamınıń tásirinen payda boladı. Sonıń ushın alıstaǵı predmetler óziniń reńine salıstırǵanda kógis tús aladı.

Marat Sadikov. Yangiobodta gúz. Akvarel

Videoderek
ushin
kórsetpe

Ruslan Xalilov. Erte gúz. Akvarel

ÁMELIY JUMÍS

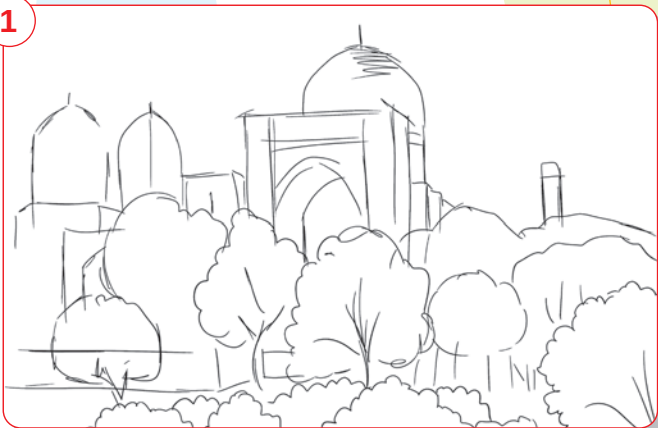
Gúz máwsimin qálemde islew

Súwretti salıw ushın kerekli oqıw quralları:

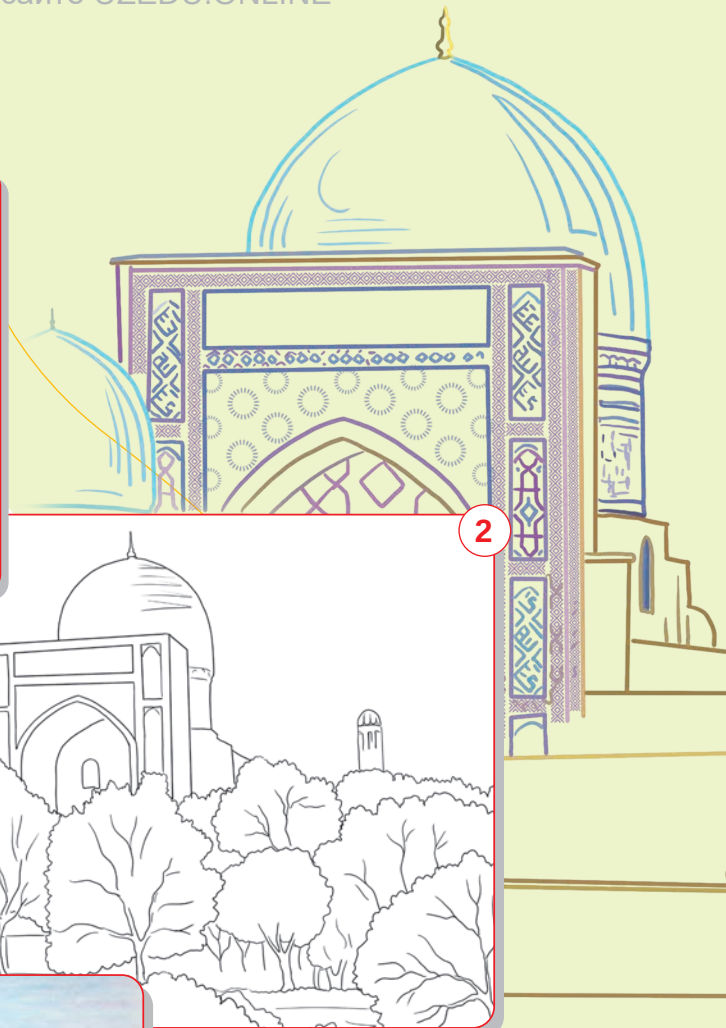
- súwret salıw dápteri;
- qattı hám jumsaq grafit qálemler toplamı;
- qálemniń ushın shıǵargısh;
- óshirgish.

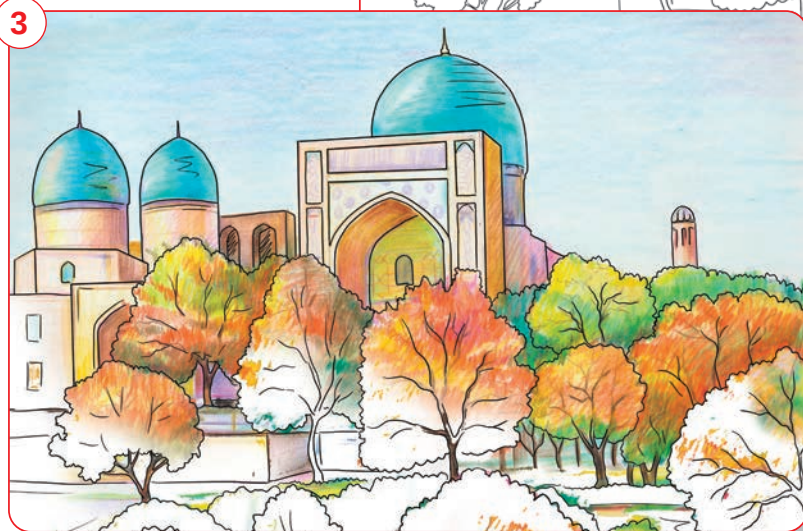
1

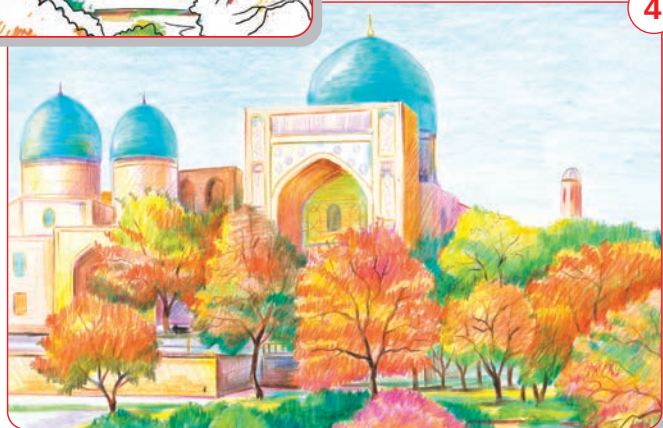
2

3

4

“Gúz” temasında akvarelde islengen shıǵarmalardan nusqa kóshiriw.

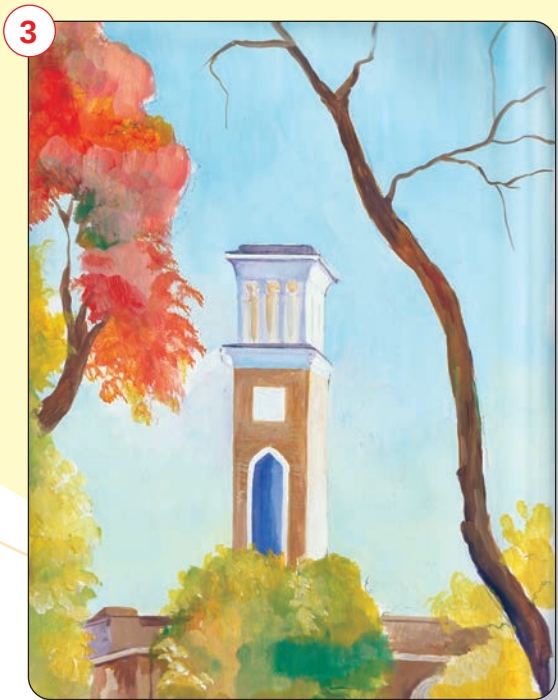
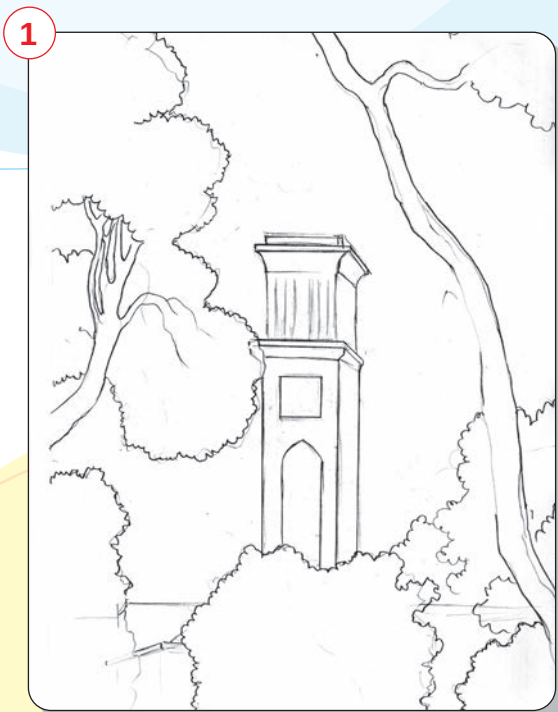
ÁMELIY JUMÍS

Gúz máwsimin reńde islew

Súwretti salıw ushın kerekli oqıw quralları:

- súwret salıw dápteri;
- qattı hám jumsaq grafit qálemler toplamı;
- qálemniń ushın shıgárgısh;
- óshirgish.
- akvarel;
- guash boyawı;
- suw;
- arnawlı qıl qálemler;
- palitra.

1. Peyzaj janrı haqqında nelerdi bilesiz?
2. Akvarelde “Gúz” temasında súwret sızğan xudojniklerden kimlerdi bilesiz?
3. Jaz hám gúz máwsimleriniń ózine tán qásiyetlerin aytır?

Tábiyatqa qarap “Gúz” temasında súwret salıw.

4–5-TEMA. MAYDA PLASTIKADA MILLIY OBRAZLAR MÚSININ JASAW

Mayda plastika músinshilik óneriniń eń keń tarqalǵan túri. Mayda plastika algashqı jámiyet dáwirinde payda bolǵan. Músınshiliktiń mayda plastika formasındaǵı eń dáslepki úlǵileri áyyemgi dáwir adamları jasaǵan jerlerden tabılǵan. Olar tiykarınan kishi kólemdegi músınler kórinisinde bolǵan. Zamanagóy músınshilikte mayda plastika interyerdi bezew ushın mólsherlengen kishi músınler, adam byusti, haywanlar obrazı yamasa basqa predmettiń kishkene modeli formasında bolıwı múmkin.

Mayda plastikada antik dáwirge tiyisli terrakotadan jasalǵan, Oyanıw dáwirine tiyisli bronzadan islengen kishi músınler, XX ásir xalıq ámeliy ónerine tiyisli quwırshaqlar kiredi.

Mayda plastika kishi músınleri, farfor, mıs, poliester hám basqa materiallardı kiritiwimiz múmkin.

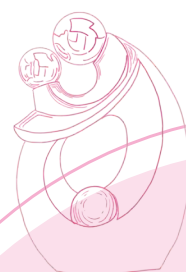
Tema tiykarında plastilinnen mayda plastikaǵa tiyisli kishi músin jasaw ushın qaǵazda onıń eskizi súwretlenedi. Plastilin menen islewdiń birinshi basqışında músinniń ulıwma háreket plastikası tabıladı. Keyingi basqışlarda mayda detalları islenedi. Sońınan hámme detalları birlestirilip ulıwma kompoziciya jaratıladı.

“Oyshıl” hám “Otırǵan halattaǵı hayal”. B.e.sh. 3-mıń jıllıq

Mayda plastikada milliy obrazlar

Mayda plastikada milliy obrazlar

ÁMELIY JUMÍS

Mayda plastikada milliy obrazlar músinin jasaw

Súwretti salıw ushın kerekli oqıw quralları:

- súwret salıw dápteri;
- qattı hám jumsaq grafit qálemler toplamı;
- qálemniń ushın shıǵargısh;
- óshirgish;
- plastilin;
- plastilin menen islew ásbapları;
- gips yáki aǵash tirek.

1

2

3

4

1. Mayda plastika mûsinshiliktiñ qanday túri bolıp esaplanadı?
2. Mayda plastikada qanday materiallardan paydalanıladı?
3. Mayda plastika úlgilerinen qanday maqsetlerde paydalanıladı?

Mayda plastikada milliy obrazlar mûsinin jasaw.

6-TEMA. MIFOLOGIYALÍQ TEMADA SÚWRET SALÍW

Mifologiyalıq (grekshe “muthos” – qıssa, ertekler, ápsanalar) janr túrli xalıqlardıń áyyemgi ápsanaları, dástúrleri yamasa ertekleri syujeti ushın tiykar bolıp xızmet etetuǵın bólimi. Mifologiya ádette avtor tárepinen oylap tabılǵan boladı. Túrli xalıqlardıń áyyemgi ápsanaları, ráwiyatları, dástúrleri yamasa shıǵarmaları syujetine mifologiyalıq maqluqlardıń kórinisleri mısál bola aladı. Mifologiyalıq janrda jaqsı hám jaman obrazlar boladı. Jaqsı obrazǵa qumay qusın mısál etip keltiriwimiz múmkin.

Qumay – shıǵıs xalıqlarınıń poetikalıq dóretiwshiligindegi ápsanalıq qus obrazı bolıp esaplanadı. Qumay aspanda joqarıǵa ushıw, uzaq jerlerdi jaqın qılıw, arızılarǵa jetkeriw sıyaqlı jaqsı ámellerdiń simvolıq kórinisi. Dáslep Iran mifologiyasında payda bolǵan. Qumay ózbek xalıq ertek hám ápsanalarında jaqsı qaharmannıń dostı, qorǵawshısı, járdemshisi sıpatında sáwlelenedi. Túrkiy xalıqlarda qumaydıń Humo, Anqo, Mámleket qusı, Baxıt qusı, Marqumama, Kuntubulǵan, Búlbúligóya hám basqada atları bar. Qumay obrazı “Qaharman”, “Oynai jahonnamo”, “Rustam”, “Genje batır” sıyaqlı erteklerde tolıq sáwlelengen. Qumay obrazı Alisher Nawayınıń “Lison ut-tayr” shıǵarmasında, Hamid Olimjonniń “Párizod hám Bunyod” shıǵarmalarında ushırasadı. Olarda ápsanalıq obraz shártli túrde avtorlarǵa ótmishtegi waqıya haqqında pikir júritiw imkaniyatın beredi. Ózbekfilm kinostudiyası 1974-jılda “Semurg” atlı film jaratqan. Semurg Qumay qusı sıpatında Ózbekstan Mámleketlik gerbinde de súwretlengen, hám de Tashkenttegi “Turkiston” kórkem óner sarayı aldında qumay qusınıń simvolıq monumenti ornatılǵan.

Nodir Devonbegi medresesi tóbesine mozaikada islengen qumay kórinisi.

Tashkent. Túrktan kórkem óner sarayı

Qumay kórinisleri

ÁMELIY JUMÍS

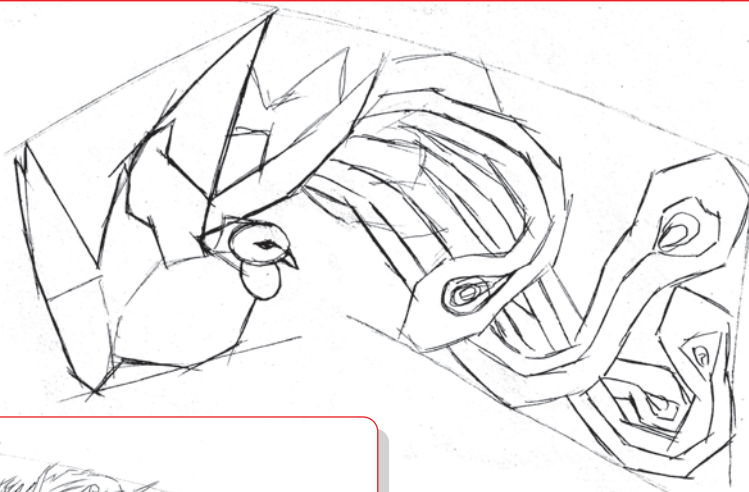
Mifologiyalıq temada súwret salıw

Súwretti salıw ushın kerekli oqıw quralları:

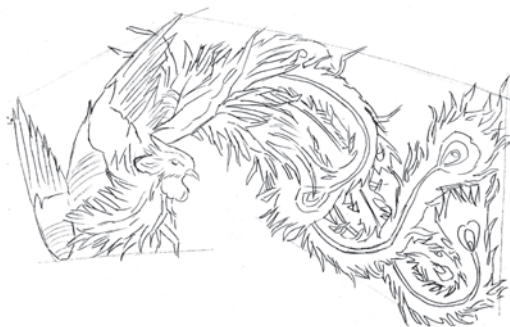
- súwret salıw dápteri;
- qattı hám jumsaq grafit qálemler toplamı;
- qálemniń ushın shıǵargısh;
- óshirgish;
- reńli qálemler;
- flomasterler;
- boyawlar;
- qıl qálemler;
- suw ıdıs;
- palitra.

1

2

3

4

1. Qanday mifologiyaliq obrazlardi bilesiz?
2. Sizgan súwretińizdi táriyiplep beriń?

Mifologiyaliq temada islep baslagan súwretti juwmaqlań.

7-TEMA. GÚZ TEMASÍDA DÓRETIWSHILIK NATYURMORT ISLEW

Natyurmort (francuzsha “nature morte” – jansız tábiyat) – súwretlew óneriniń janrı. Bunda insanniń ortalıǵın qorshap turǵan turmıslıq jaǵdayda jaylasqan hám de kompoziciyası tárepinen bir pútin topardı payda etken nárseler súwretlenedi.

Tiykarınan, dáskekli (stanoklı) súwretlew óneri (reńsúwret hám grafika), azıraq músinshilikte islenedi.

Ózbekstan súwretlew ónerinde natyurmort derekleri áyyemgi dáwir ónerinde (Afrasiyab diywalıy súwretlerinde-vazadaǵı miyweler), miniatyura ónerinde (Kamoliddin Behzodtıń Shaybaniyxan portretinde súwretlengen buyımlar – sıya sawıt (dáwet), qamshı) ushıraydı. Natyurmorttıń qalıplesiwi hám de rawajlanıwı XX ásirniń 30-50-jıllarına tuwrı keledi. Tap sol dáwirlerde xudojnikler dóretiwshiliginde natyurmorttıń dáslepki úlgileri payda boldı: L. Nasriddinov (Nanlı natyurmort), Sh. Hasanova (Qıtay farforı menen islengen natyurmort) hám M. Kurzin, V. Rojdestvenskiy, V. Ufimcev, N. Kashina, Z. Kovalevskaya, O. Tatevosyan, S. Abdullayev, V. Fadeev, Y. Elizarov hám basqalar natyurmort janrında shıǵarmalar jarattı. 60-80-jıllarda L. Salimjonova, Yu. Taldikin, R. Choriev, V. Burmakin, Y. Melnikovlar dóretiwshiliginde natyurmort keń orın iyelegen. Xudojnikler R. Ahmedov, A. Ikromjonov, M. Nuriddinov hám basqalar natyurmortta jemisli dóretiwshilik etken, janrdıń rawajlanıwına úlesin qosqan.

Natyurmort janrında dóretiwshilik penen shuǵıllanǵan xudojnikler shıǵarmalarınan úlgiler

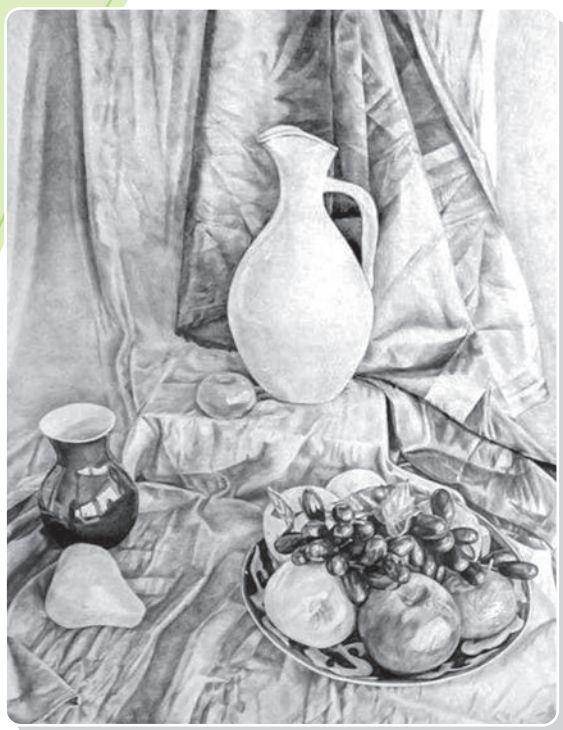
Videoderek
ushın
kórsetpe

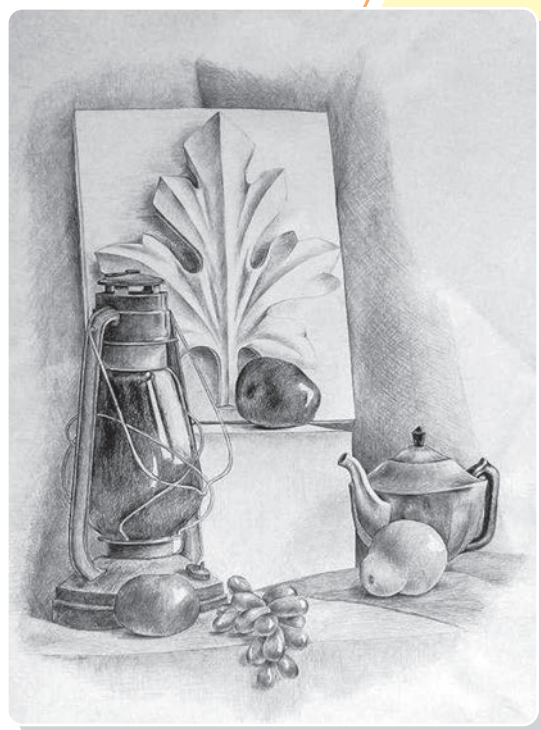
Murodjon Jumashev. *Natyurmort*. Akvarel

Yusuf Yelizarov. *Natyurmort*. Mayli boyaw

Maqsud Xabibulin. *Natyurmort*

Shalola Tolipova. *Natyurmort*

ÁMELIY JUMÍS

Gúz temasına dóretiwshilik natyurmorttı qálemde islew

Súwretti salıw ushın kerekli oqıw quralları:

- súwret dápteri;
- qattı hám jumsaq grafit qálemler toplamı;
- qálemniń ushın shıǵargısh;
- óshirgish.

1. Natyurmort qanday janr?
2. Natyurmort janrında dóretiwshilik islegen xudojniklerden kimlerdi bilesiz?

Gúz temasında dóretiwshilik natyurmortın qálemde islew.

8-TEMA. 1-BAQLAW JUMÍSÍ

Gúz temasında dóretiwshilik natyurmorttı reńde islew

Yuliya Vernigor. *Shıǵıs natyurmortı*

Li King. *Gúzgi natyurmort*

ÁMELIY JUMÍS

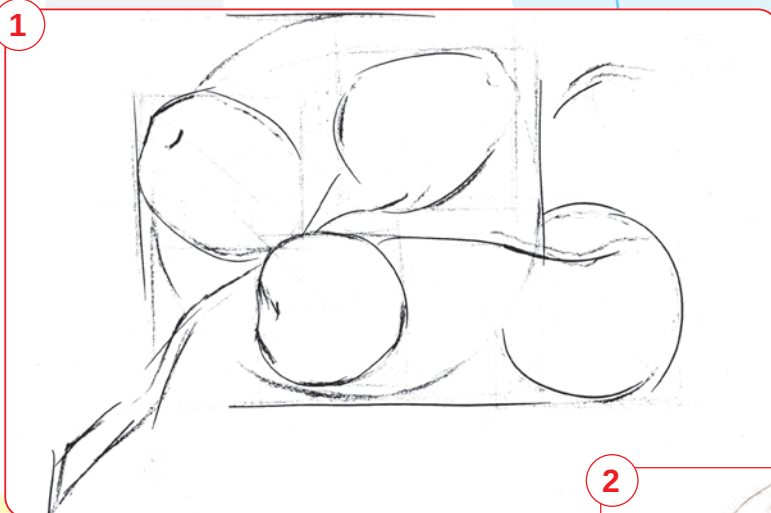
Gúz temasına dóretiwshilik natyurmorttı reńde islew

Súwretti salıw ushın kerekli oqıw quralları:

- súwret salıw dápteri;
- qattı hám jumsaq grafit qálemler toplamı;
- qálemniń ushın shıǵarǵısh;
- óshirgish;
- akvarel;
- suw;
- arnawlı qıl qálemler;
- palitra.

1

Videoderek
ushin
kórsetpe

2

3

4

1. Gúz máwsiminde terektiń reńleri nege sarı hám qızıl reńge aylanadı?
2. Xromatikalıq reńler haqqında aytıp berıń.

Gúz temasında dóretiwshilik natyurmortın reńde islew.

9-TEMA. FLUID ART USÍLÍDA ABSTRAKT KOMPOZICIYA JARATÍW

Fluid art suyuq reñler menen islenetuğın súwret bolıp, bul texnikada islewdiñ áhmiyeti onıń atı menen baylanıslı. Ídisqa túrli reñdegi boyawlardı quyıw hám aralastırıw arqalı siz hayran qalarlıq dárejedegi kórinislerdi jaratasız. Suyıq akril – abstrakt súwrettiñ zamanagóy forması bolıp, boyaw xolst (panno) boylap ağıadı hám reñli effektlerdi jaratadı.

Fluid art. Fotolar

Interyerde fluid art. Foto

ÁMELIY JUMÍS

Fluid art usılında abstrakt kompoziciya jaratıw

Súwretti salıw ushın kerekli oqıw quralları:

- akril reñli boyawları;
- PVA kley;
- bir mártelik qolǵaplar;
- fartuk;
- ızǵar salfetkalar;
- xolst yamasa fanera;
- tınıq ıdıs;
- aǵash tayaqshalar;
- suw.

Fluid art texnikasında islew ushın tómendegi nárseler kerek:

Akril boyawı. Fluid art ushın túrli akril boyawlarınan paydalanıwǵa boladı.

Boyawlardı aralastırıw ushın suw.

Túrli reñler tayarlaw ushın tınıq plastmassa ıdıslar.

Boyawlardı aralastırıw ushın bizge aǵash tayaqshalar kerek boladı. Yamasa kishi plastik qasıqlardan da paydalanıwǵa boladı.

Dóretpeni jaratıwda panno yamasa xolst kerek boladı. Júzi tegis ápiwayı fanera bólegi de bolsa boladı.

Solay etip, barliq kerakli materiallardi tayarlap alip, siziw barisina ótiwińizge boladi. Súwretlep atirganda qanday reńlerden paydalanıwdı áwelden oylanıp alıwińız kerak boladi.

Aq reńli akrildi suw menen aralastırıp suyıldırıp alamız. Birqıylı suyıqlıqqa kelgenge shekem tayaqsha járdeminde jaqsılap aralastıramız. Aq suyıq akril boyawımızdı tınıq plastmassa ıdısqa quyamız. Hárbir ıdısqa hár túrli reńdegi boyawlardan qosıp hárbirin basqa tayaqsha menen aralastıramız. Reńler jaqsılap aralasıwına áhmiyet beremiz. Boyaw suyıqlıǵı qoyıw qaymaqqa uqsas bolıwı kerak.

1

Endi boyaw ıdıslardı bir shetke qoyıp, xolst (panno)dan kerak emes nárselerdi alıp taslań hám oǵan aralaspalardı quyiwǵa tayarlaniń. Boyawlardı xolst (panno)ǵa quymastan aldın Fluid art texnikasında orınlanǵan jumislardan úlgilerdi kóriw hám ilhamlanıw usınıs etiledi.

2

Birinshi tiykarǵı reńlerdi, máselen, aq hám kók reńlerdi, keyin qalǵan boyawlardı quyiwińızǵa boladı.

Xolstti qolğa alıp rehler betin qaplawı ushin onı qiyalatıp azıraq aylandıramız.

Reñlerge ózgeshe forma kiritiw ushin fennen paydalanamız.

5

Xolst (panno)ga boyawlardıń hámмесin tógıp, beti qaplangan-
nan soń, onı keptiriwge boladı. Biz shash ushın fendi qoyıp,
boyawğa qaray tuwrılaymız, qaptalınan hawa jiberemiz.

Sol tárizde boyawlardı túrli baǵdarlarğa hawa járdeminde
buramız hám gerekli formalar payda etemiz.

Kórinis gerekli formağa kelgen soń toqtatamız. Bunday dóret-
peni 7-14 kún dawamında taza jerde keptiriw usınıs etiledi.

Videoderek
ushın
kórsetpe

1. Fluid art texnikasında islew ushın qanday materiallar gerek?
2. Abstrakt túsinigi haqqında neler bilesiz?
3. Súwretińizde qanday figuralar payda bolǵanın túsindirip beriń.

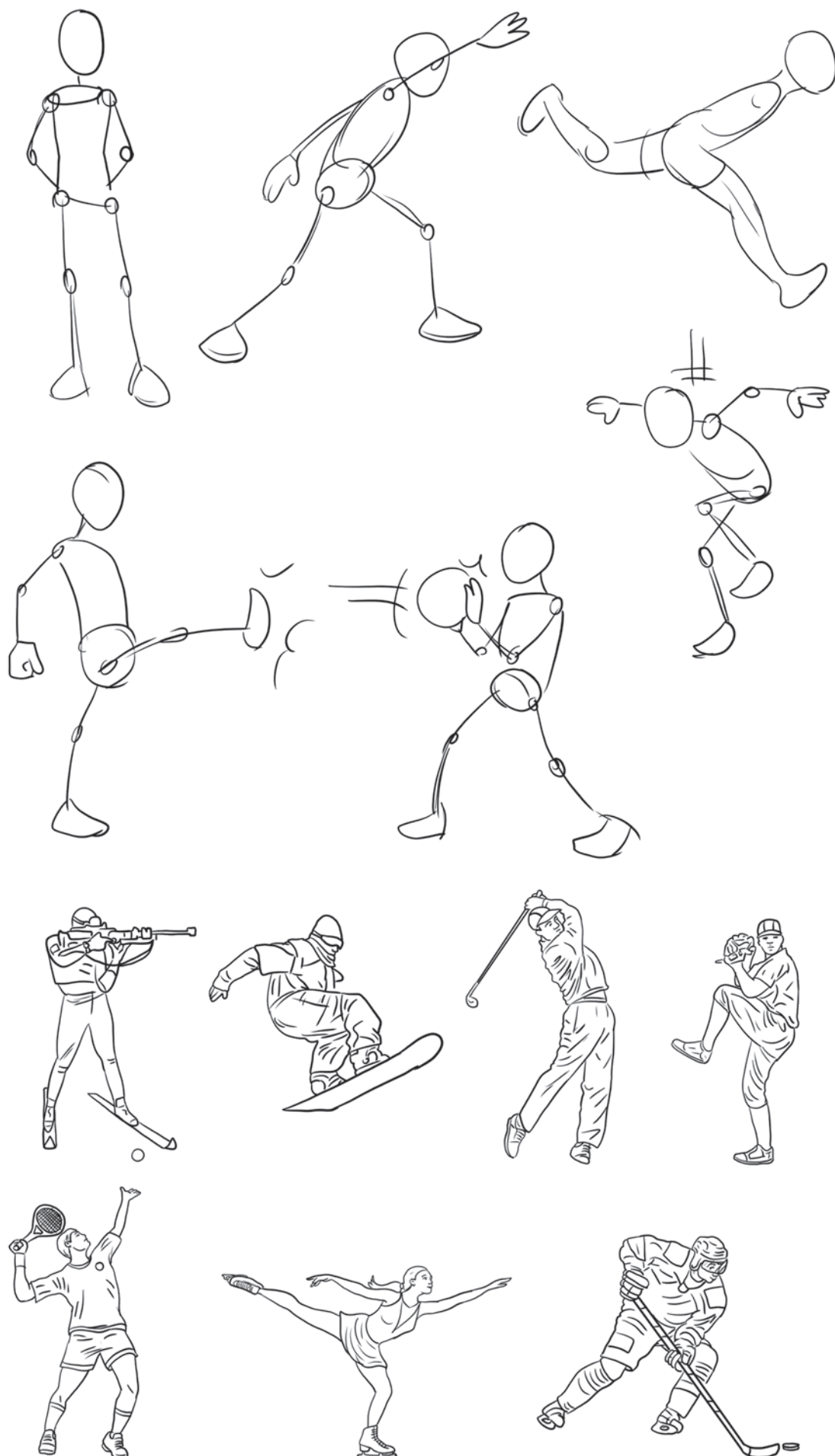
Fluid art usılında abstrakt kompoziciya jaratıw.

II - S H E R E K

10-TEMA. HÁREKETTEGI ADAMNÍŇ SÚWRETIN ISLEW

Adam háreketin jaqsılap sıziw ushın onı baqlaw kerek. Adam kórinisin islegende gewde proporciyasın durıs tabıw ushın hám onıń háreketin kórsetiwge tiykarǵı itibarımızdı qaratıwımız kerek. Mayda bólekler, murın, awız hám qulaqlardı anıq islemesten, olardıń ulıwma tárizdegi kórinisin súwretlew kerek. Adam dinamikalıq jaǵdayda júdá tez ózgeriwsheń bolıp, onı súwretlewde qıyınshılıq tuwdırıwı tábiyyı. Sonıń ushın da adam háreketin ápiwayı usıllar menen iyiliwsheń noqatlardı anıqlap hám konstruktivlik sızıqlar járdeminde súwretlew usınıs etiledi. Adam háreketin súwretlewdi úyreniw ushın, endigi súwret salıwdaǵı iskerlikke hám onıń nátiyjeli shıǵıwına tiykar bolıp xızmet etedi.

ÁMELIY JUMÍS

Hárekettegi adam súwretin islew

Súwret salıw ushın kerekli oqıw quralları:

- súwret salıw dápteri;
- qattı hám jumsaq, grafit qálemler toplamı;
- qálemniń ushın shıǵarǵısh;
- óshirgish.

1

2

3

4

1. Adam denesin qanday geometriyalıq figurağa uqsatıwğa boladı?
2. Adam bası denesine salıstırmalı neshe ese keledi?
3. İnsannıń tolıq gewdesi súwretlengen qanday súwretlew óneriniń shıǵarmaların bilesiz?

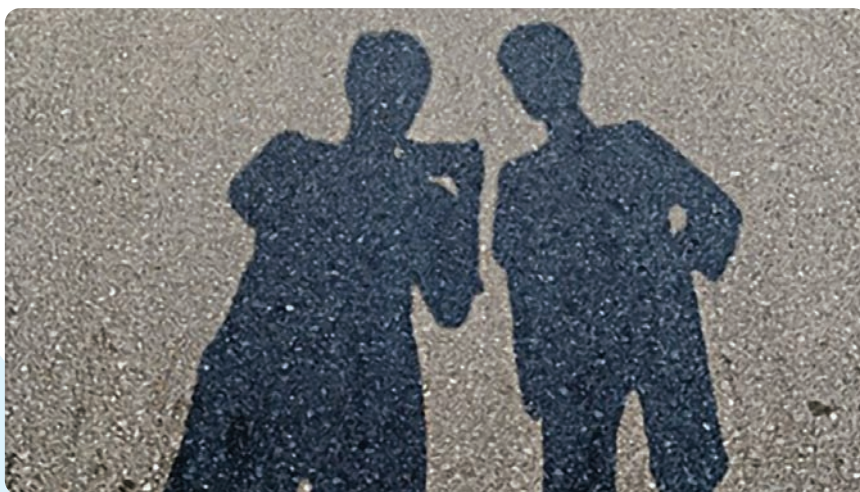
Hárekettegi adam kórinisin qálegen usılda juwmaqlaw.

11-TEMA. SILUET TEMASÍDA SÚWRET SALÍW

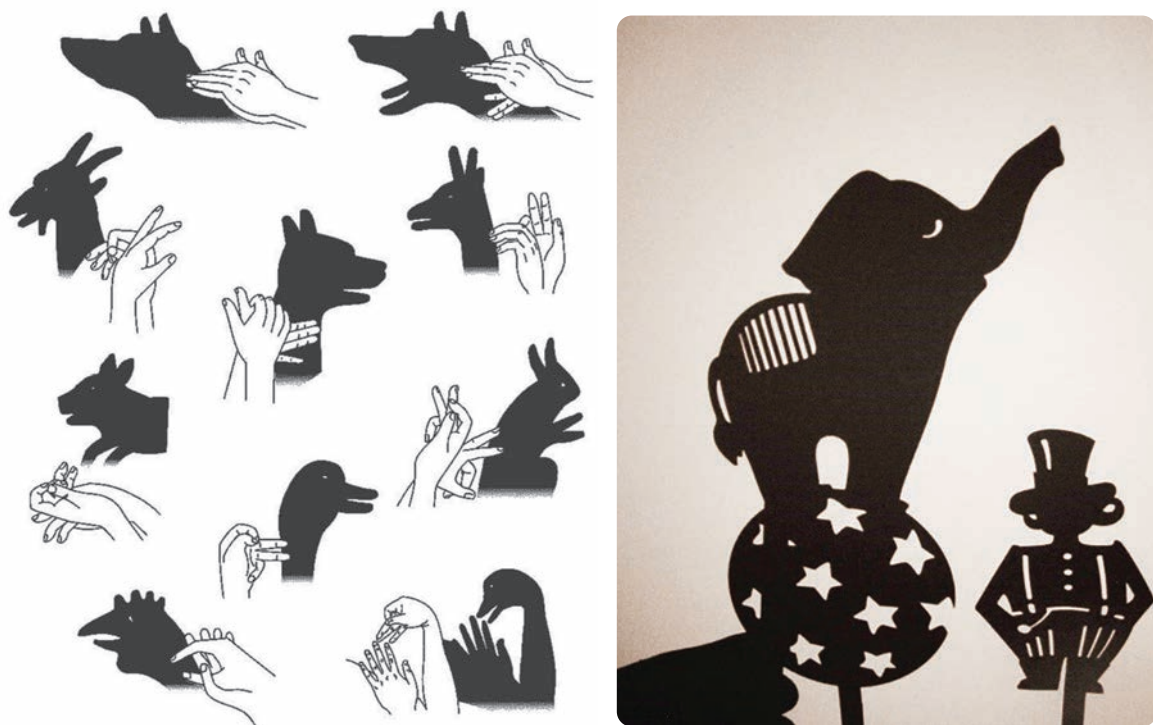
Bizler siluetlerdi tek ǵana kitap betlerinde emes, al kúndelikli turmısımızda da ushıratamız.

Siluetlerden kóbinese belgilerdi súwretlewde paydalanıladı.

Tábiyattaǵı siluettiń eń ápiwayı úlgisi túsiwshi saya.

Sayalar teatri

Siluet – figura hám obyektler profiliniń tegis monoxrom kórinisi. Ádette ashıq fonda sıyada, toq fonda aq reńde yamasa qaǵazdan kesilgen grafikalıq texnikanıń bir túri sıpatında da sáwlelenedi. Portret ónerinde keń tarqalǵan.

Siluet. Foto

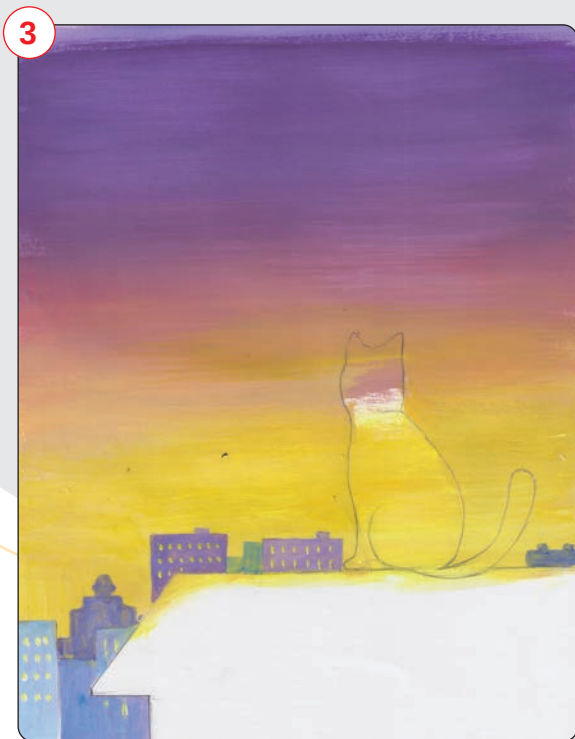
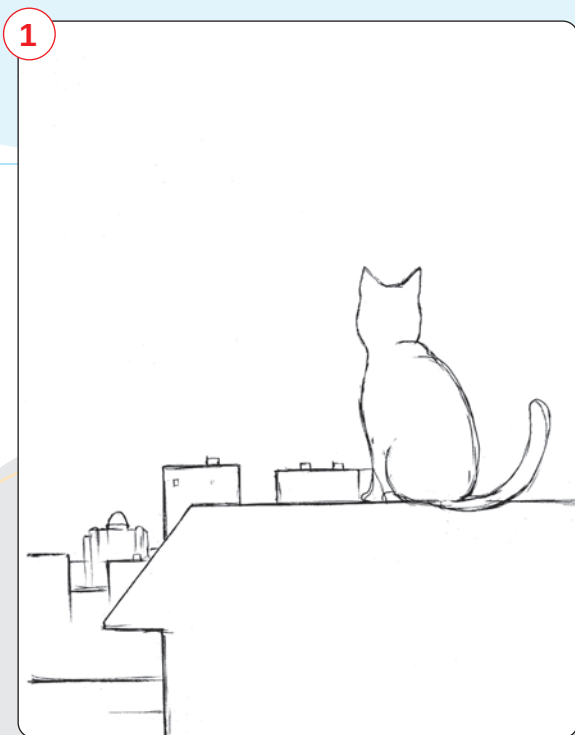
ÁMELIY JUMÍS

Siluet temasında súwret salıw

Súwretti salıw ushın kerekli oqıw quralları:

- súwret salıw dápteri;
- qattı hám jumsaq grafit qálemler toplamı;
- qálemniń ushın shıǵarǵısh
- óshirgish;
- akvarel yamasa guash boyawı;
- arnawlı qıl qálemler;
- suw;
- palitra.

1. Siluet degenimiz ne?
2. Siluet haqqında nelerdi bilesiz?
3. Qol háreketleriniń járdeminde hár túrli haywanlardıń siluetin kórsetip beriń.

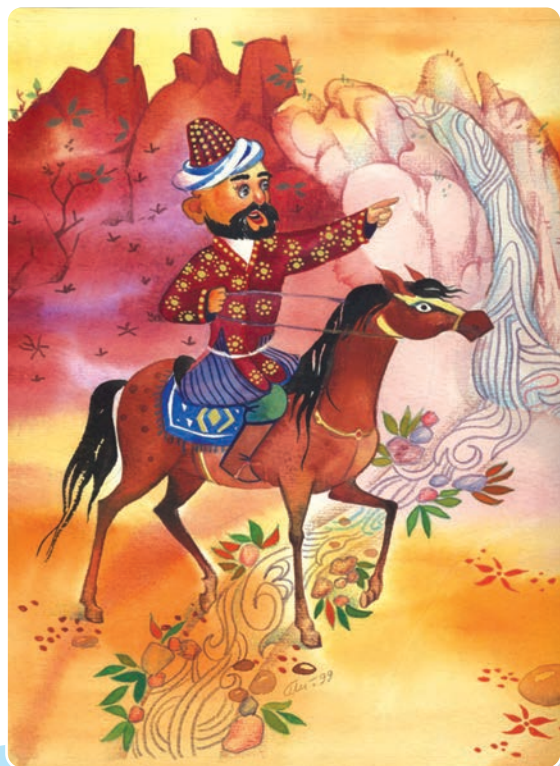
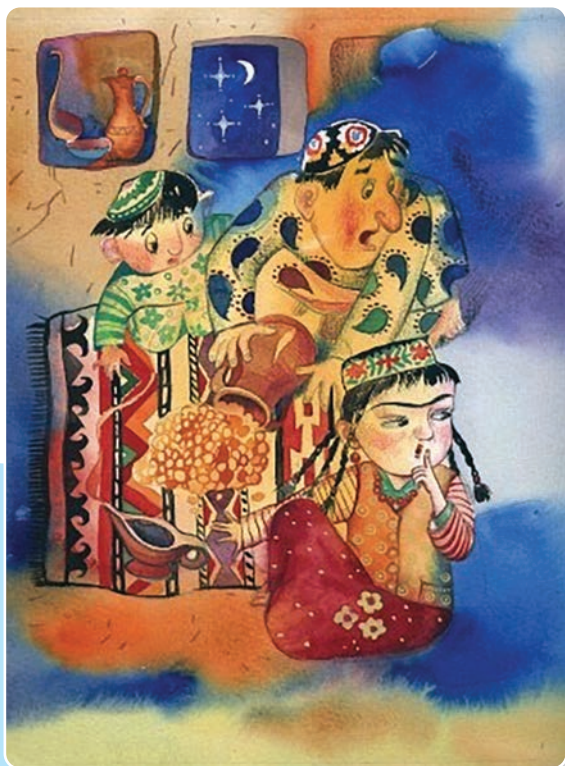
Klasta sızıp baslağan súwretti juwmaqlaw.

12-TEMA. KÓRKEM SHÍGARMAĞA ILLYUSTRACIYA ISLEW

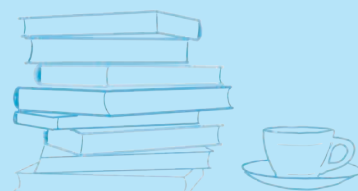
Illyustraciya (latinsha “illustratio” – jarıw, kórgizbeli súwretlew) – súwretlew óneriniń ádebiy shıǵarması (kitap, jurnal, gazeta) nıń obrazlı súwretlewı menen baylanıslı bolǵan tarawı. Tekstke qosımsha tárizde onıń mazmunın obrazlı súwretlewge, toltırıwǵa xızmet etedi. Eń dáslepki qoljazba kitaplar júzege shıqqan dáwirlerde payda bolıp baslaǵan. Dáslep qoljazbalar miniatyuralar menen bezetilgen, kitap basıp shıǵarıw hám ksilografıyanıń payda bolıwı illyustraciyanı rawajlandırdı.

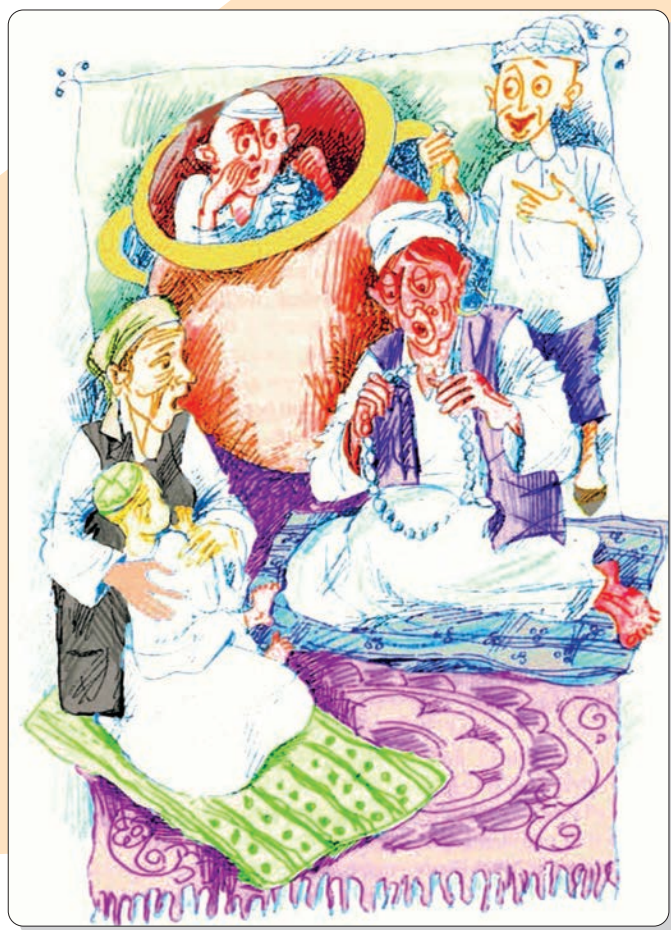
Ilmiy, teoriyalıq tekst (maqala, kitap hám broshyura) lerdıń mazmunın obrazlı súwretleytuǵın, lekciyalarda pikirdi kóz aldına keltiriwge járdem beretuǵın kórgizbeli súwretler (reprodukciya, fotosúwretler, hár qıylı sızılmalar)de illyustraciya dep ataladı.

Illyustraciyalardıń tásirli bolıp shıǵıwı, shıǵarmanıń ideyasınıń avtor qálegeindey súwretleniwı ushın kórkem shıǵarmanı birneshe márte oqıp shıǵıwı hám tereń pikirler tiykarında onıń eń kulminaciyalıq noqatlarına illyustraciya islew usınıs etiledi. Kórkem shıǵarmalardaǵı qaharmanlar obrazın sáwlelendiriwde oǵan berilgen táriyipler, shıǵarmada islegen isleri hám háreketleri, ishki sezimlerin úyrenip shıǵıw kerek. Bular onıń xarakteriniń ózgeshelikleri, júz hám fizikalıq kórinisinde óziniń sáwleleniwın taba biliwı kerek.

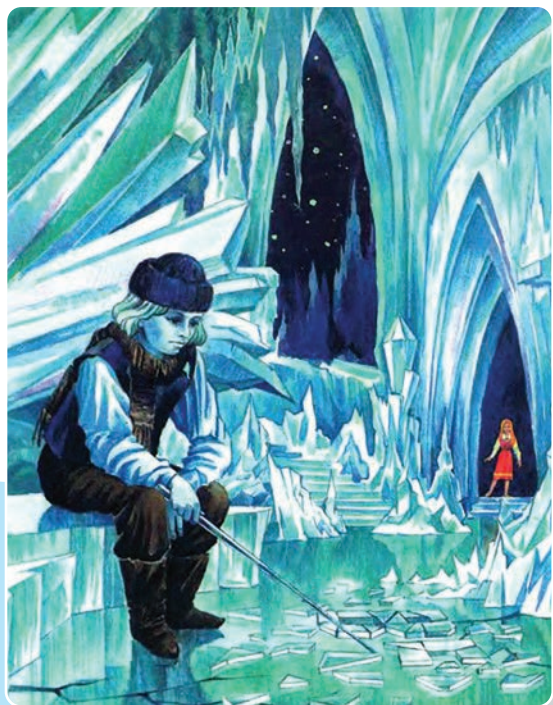

Galina Li. Erteklerge islengen illyustraciya

X.Toxtaboevniñ “Sari dāwdi minip” shıǵarmasına islengen illyustraciya
(A. Mamajonov, R. Zufarov)

Leonid Zolotarev. Gans Xristian Andersenniñ
“Qar malikasi” shıǵarmasına islengen illyustraciya

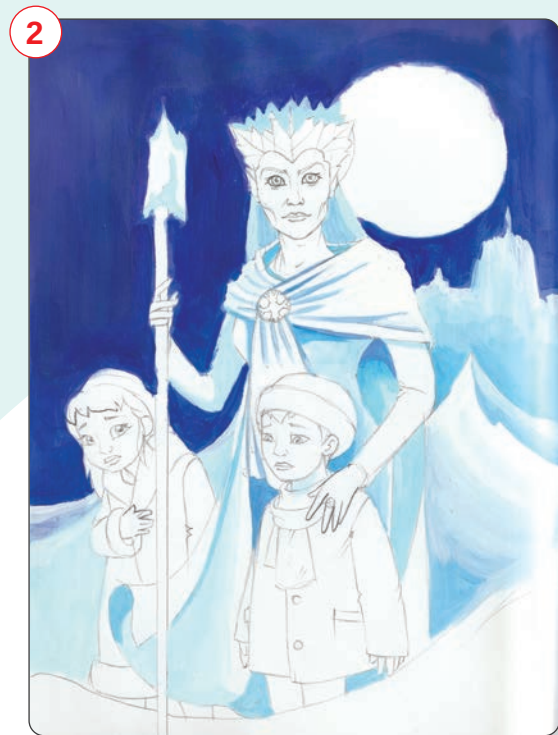
ÁMELIY JUMÍS

Gans Xristian Andersenniñ “Qar malikasi” kórkem shıǵarmasına illyustraciya islew

Súwretti salıw ushın kerekli oqıw quralları:

- súwret salıw dápteri;
- qattı hám jumsaq grafit qálemler toplamı;
- qálemniñ ushın shıǵargısh;
- óshirgish;
- akvarel;
- guash boyawı;
- arnawlı qıl qálemler;
- suw;
- palitra.

1. Illyustraciya degenimiz ne?
2. Qanday kórkem shıgarmanı oqıdıńız?
3. Kórkem shıgarmalarǵa illyustraciya islegen xudojniklerden kimlerdi bilesiz?

Gans Xristian Andersenniń “Qar malıkası” shıgarmasına illyustraciya islewdi juwmaqlaw.

13-TEMA. 2-BAQLAW JUMÍSÍ. SILUET TEMASÍNDÁ SÚWRET SALÍW

ÁMELIY JUMÍS

Siluet temasında qálegen súwretti salıw

Súwretti salıw ushın kerekli oqıw quralları:

- súwret salıw dápteri;
- qattı hám jumsaq grafit qálemler toplamı;
- qálemniń ushın shıǵarǵısh;
- óshirgish;
- akvarel;
- guash boyawı;
- arnawlı qıl qálemler;
- suw;
- palitra.

Ótilgen temalardı qaytalaw hám bekkemlew.

14-TEMA. ERKIN TEMADA KOMIKS ISLEW

Komiks (inglisshe “komiks” kúlkili) sızılğan súwrettegi gúrriń. Komiks ádebiyat hám súwretlew óneri túrleriniń qásiyetlerin ózinde jámlegen. Ayırım jaǵdaylarda baspalarda qollanılatuǵın kitap hám jurnal illyustraciyasınıń bir túri.

Birinshi komiksti inglís karikaturashısı hám xudojnigi Tomas Roulendson sızǵan edi. 1812-jıldan 1821-jılǵa shekem gazetalarda “Doktor sintaksis” haqqındaǵı gúrrińler basılıp shıǵıldı. Tomas Roulendsondı gazeta komiksleriniń atası dep ataǵan.

Tomas Roulendson. “Doktor sintaksis”

Комикстин түрлери:

Strip komiks – bir betten kóp bolmağan kishi komiks.

График роман komiks – 60 bet hám onnan artıq kólemde bir kitapta basıp shıǵarılǵan jıynaqlı, tolıq shıǵarma.

Web komiks – internette basıp shıǵarılataúǵın komiks.

Sarvar Farmonov. Strip komiks

Iqbol Salohiddinov. *Áwmetsiz qosıq. Grafikalıq roman komiks*

ÁMELIY JUMÍS

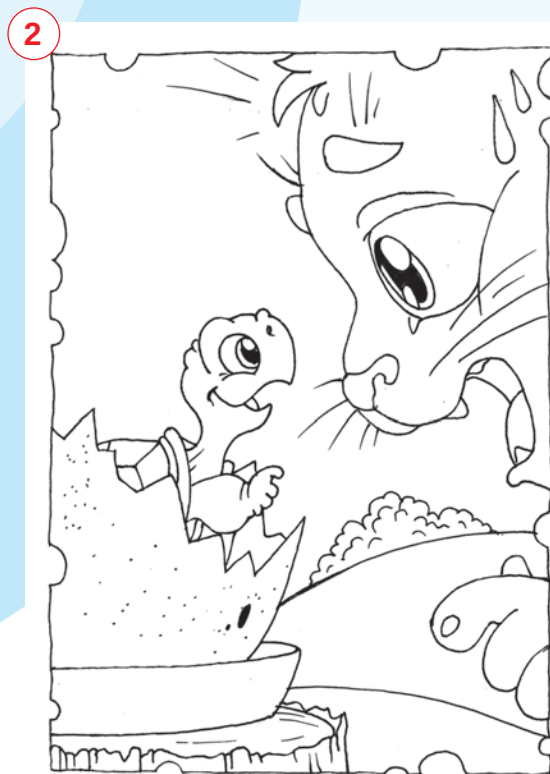
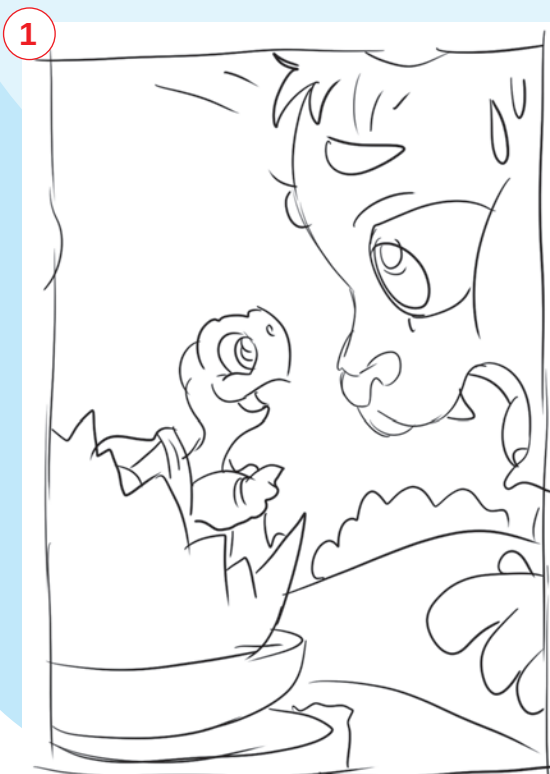
Erkin temada komiks islew

Súwretti salıw ushın kerekli oqıw quralları:

- súwret salıw dápteri;
- qattı hám jumsaq grafit qálemler toplamı;
- qálemniń ushın shıǵarǵısh;
- óshirgish;
- akvarel boyawı;
- suw;
- palitra;
- qıl qálem
- reńli qálemler;
- flomasterler;
- qara sıyalı ruchka.

Umid Sulaymonov. Komiks

1. Komiks qashan payda bolgan?
2. Komikstir tiykar salwshisi kim?
3. Komiks haqqinda qanday pikirdesiz?

Baslagan komiksti juwmaqlaw.

15–16-TEMA. SHÍGÍS MINIATYURA ÓNERI

Miniatyura (francuzsha “miniature” latinsha minium – qizil boyaw) – kórkem usılları júdá názik bolğan kishkene kólemdegi (ıqsham) súwretlew óneri-niń shıǵarması. Orta ásir qoljazbaların bezew ushın jaratılğan názik kishkene súwretler, hám de súyek, pergament, taslarǵa, metall, farfor, ayırım turmısta qollanılatuǵın buyımlar (temeki salǵısh, saat, júzik hám basqalar)ǵa islengen kishkene kólemdegi reńsúwretke de miniatyura ataması qollanıladı.

Reńsúwrettiń bul túri Shıǵısta, ásirese Mawarawnnaxrda úlken abıroyǵa iye bolğan. Házirgi kúnge jetip ol óz betinshe óner túri sıpatında tek ǵana kitap-lardı emes, al hár qıylı qoldan islengen buyımlardı bezewde keńnen qollanıladı. Sonıń menen birge, bul túr óz betinshe óner sıpatında jıldan jılǵa en jayılıp baratır. Miniatyura shıǵarmaları hár túrli mámleketlerde, sonıń ishinde Ózbek-standa da júdá áyyemgi zamanlardan áyyemgi qoljazbalarǵa islep kelinggen. Sonday-aq, Alisher Nawayınıń “Xamsa” shıǵarmasına Kamoliddin Behzod tárepinen islengen miniatyuralar usılarǵa mısál boladı.

Kamoliddin Behzod.
Miniatyura shıǵarması

Kamoliddin Behzod. Shaybaniyخان portreti

Shig'ista ulli súwretshi sıpatında Moniyden soń Xoja Abdulhay, Mahmud Siyohqalam, Ğiyosiddin Naqqosh, Mirak Naqqosh, Kamoliddin Behzod, Qosim Ali, Mahmud Muzahhib, Abdulla Musavvir, Basavan, Rizoyi Abbosiy hám basqalardıń atları dúnyaǵa belgili. Temuriyler dáwirinde arnawlı qaǵazlarǵa miniatyuralar islew hám olardan albom dúziw dástúrge aylanǵan, ózgeshe adamlar kórinisleri (portret)n islew rawajlanǵan, Hindstanda Baburiyler dáwirinde joqarı dárejege kóterilgen.

XIV ásir aqırında Samarqandta Samarqand miniatyura mektebi qalıplesken, soń ol Gerat miniatyura mektebiniń qalıplesiwine óziniń tásirin kórsetken. Amir Temur qurǵan baǵlardaǵı saraylar da diywaly súwretler menen bezelgen. Temuriyler saraylarında ózgeshe kitapxanalar shólkemlestirilip, ol jerde sheber kalligraf hám kitapqumarlar, atap aytqanda, súwretshiler de jumıs alıp barǵan (Mirza Boysunǵır kitapxanasında qırqtan zıyat kalligraf, jetpisten artıq súwretshi dóretiwshilik etkeni belgili). Husayn Bayqara hám Alisher Nawayı dáwirinde de kitap óneri hám miniatyuranıń rawajına úlken itibar berilgen. Temuriyler, Shaybaniyler, Boburiyler dáwiri miniatyura shıǵarmaları jáhanniń eń abıraylı muzeyleri, kitapxana hám jeke toplanlarında saqlanadı. XX ásirde Usta Mumin, A.Siddiqiy, G.Nikitin, Ch.Ahmarov, T.Muhamedov sıyaqlı xudojnikler dóretiwshiliginde miniatyura dástúrleri kórsetilgen.

Ch. Ahmarov dóretiwshiliginde miniatyura óneriniń dástúrlerin dawam ettirdi, onı jańasha mazmun, ideyalar menen bayıttı. Shákirtleri bolsa ustazınıń jumısın dawam ettirip, miniatyuranı jańa basqıshqa kóterdi. Bul baǵdar laklı miniatyura, qaǵaz, gezeleme, teri, teridegi miniatyura hám diywalıy jumıslardı qamtıp alıp keń kólemlı kórkem usıllı baǵdarǵa aylandı. Házirgi kúnde miniatyura úsh baǵdarda – qoljazba (kitap) súwretleri (T. Muhamedov, Sh. Muhamadjonov, M. Salimov hám basqalar), laklı miniatyura (N. Xolmatov, A. Yuldoshev, Sh. Shoahmedov hám basqalar) hám de miniatyura usılında diywalıy súwretler jaratıw (T. Boltaboyev, H. Nazirov, G'. Kamolov hám basqalar) boyınsha jedel rawajlanbaqta.

Buyımlarǵa islengen laklı miniatyura

Chingiz Ahmarov.
Shiyrin. Tempera

Chingiz Ahmarov.
Ferganasha ayaq oyin. Tempera

Badiya tabaqqa islengen agash oymashiligi ham lakli miniatyura

Miniatyura. Amir Temur qabillawinda. "Zafarnoma"dan

ÁMELIY JUMÍS

Miniatyura elementlerin islew

Súwretti salıw ushın kerekli oqıw quralları:

- súwret salıw dápteri;
- qattı hám jumsaq grafit qálemler toplamı;
- qálemniń ushın shıǵarǵısh;
- óshirgish;
- akvarel;
- guash boyawı;
- suw;
- arnawlı qıl qálemler;
- palitra.

1

2

3

4

1. Miniatura qanday óner túri?
2. Miniaturada dóretiwshilik etken xudojniklerden kimlerdi bilesiz?
3. Miniatura janri haqqında pikirñiz qanday?

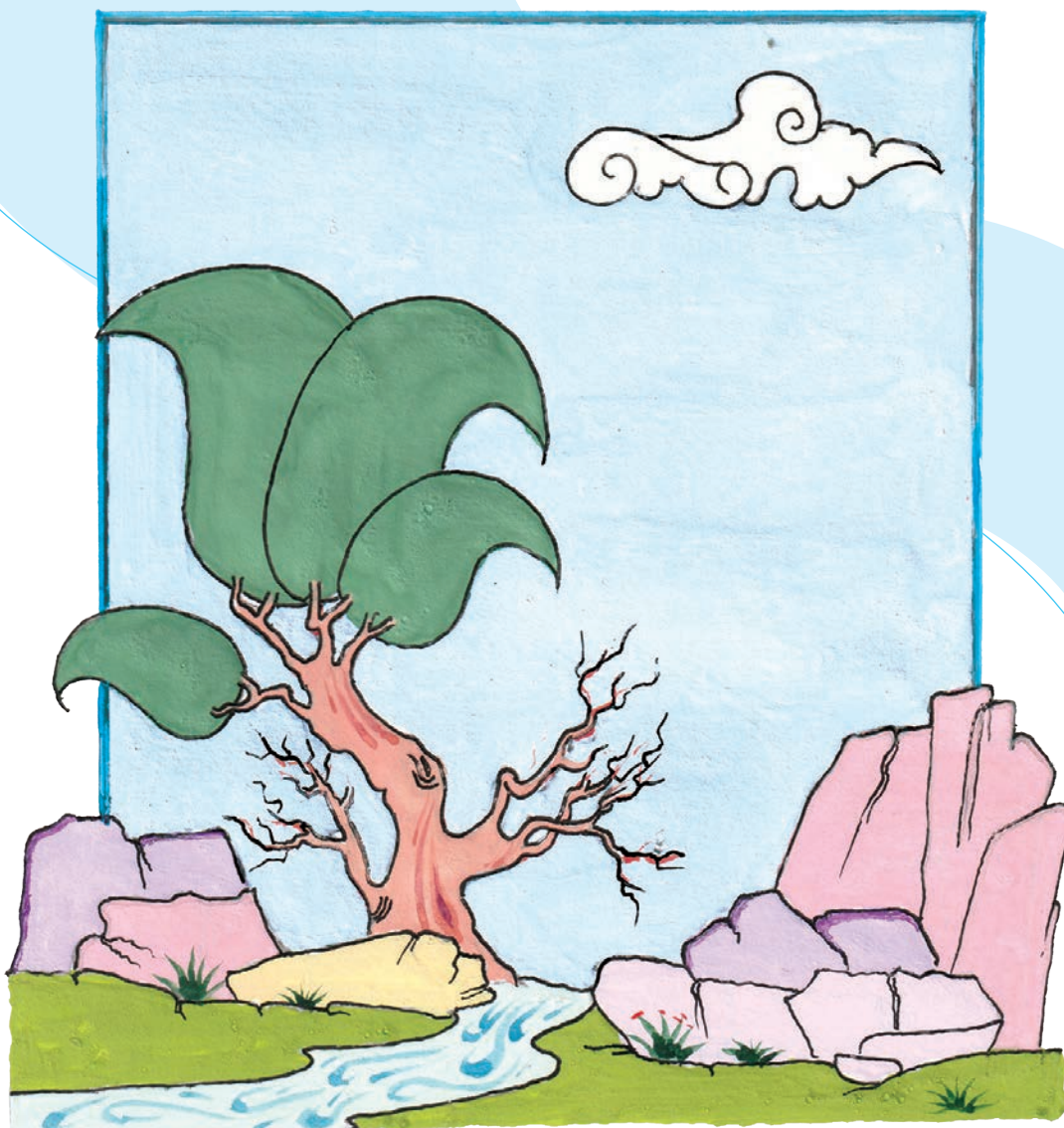
Miniatura elementlerin islewdi juwmaqlaw.

ÁMELIY JUMÍS

Ápiwayı miniatyura kompoziciyasın islew

Súwretti salıw ushın kerekli oqıw quralları:

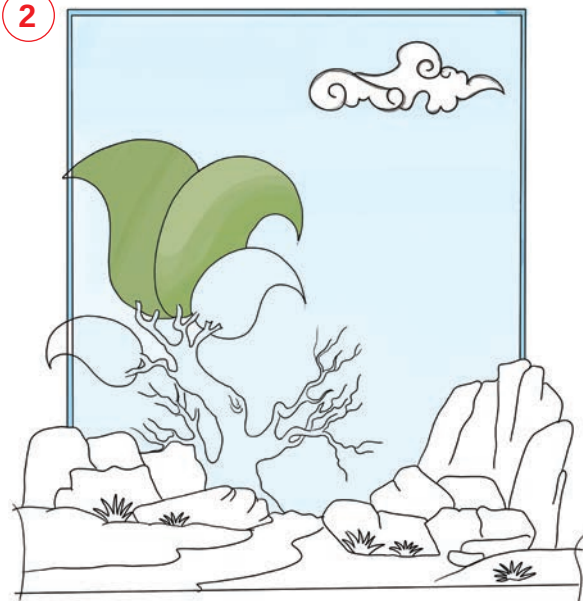
- súwret salıw dápteri;
- qattı hám jumsaq grafit qálemler toplamı;
- qálemniń ushın shıǵarǵısh;
- óshirgish;
- akvarel;
- guash boyawı;
- suw;
- arnawlı qıl qálemler;
- palitra.

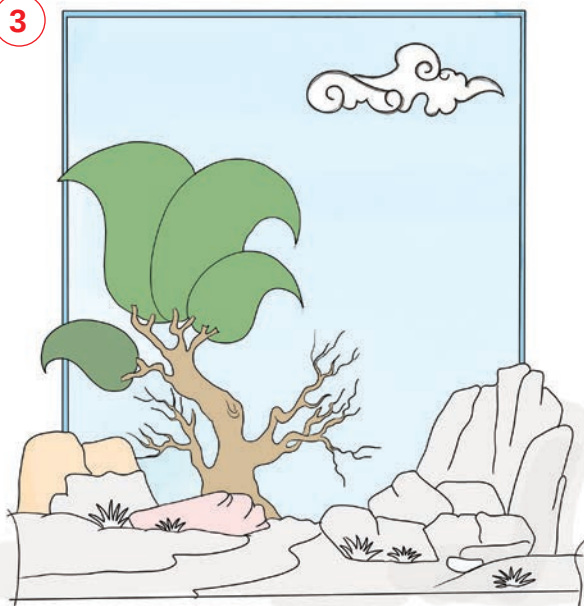
1

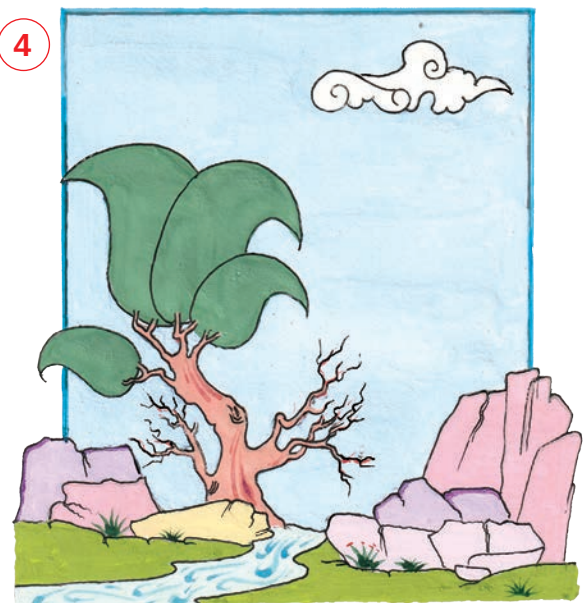
2

3

4

Videoderek
ushin
kórsetpe

Zamanagóy miniatyura haqqında nelerdi bilesiz?

Ápiwayı miniatyura kompoziciyasın islewdi juwmaqlaw.

III - S H E R E K

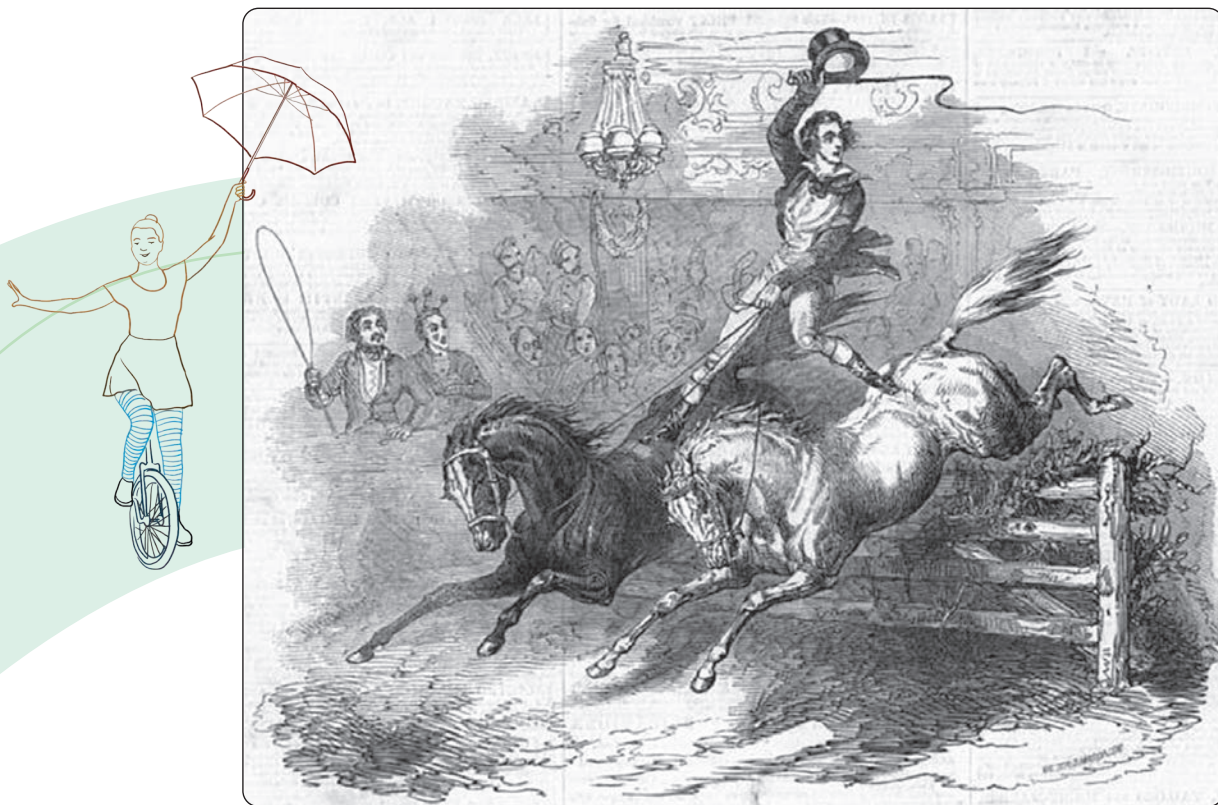
17-TEMA. CIRK TEMASÍNA KOMPOZICIYA ISLEW (ERKIN USÍLDA)

Cirk (latınsha “Circus” – sheńber, halqa) tamashalaw óneriniń bir túri. Cirk kóbinese duma-laq hám biyik gúmbezli imaratta jaylasadı (kóship júriwshi cirkler sonday shatırlar tikleydi). Cirkde illyuziya, akrobatika, masqarapazlıq, qolǵa úy-retilgen haywanlar menen tamashalar kórsetiledi.

Cirk óneriniń túrleri akrobatika, gimnastika, ekvilibratika, klounada, jonglyorlıq, palwanlıq, illyuzionizm, at oyunları, dárwazshılıq, haywan úyretiw sıyaqlı janrlardı óz ishine aladı. Birin-shi cirk Angliyada Filip Astley 1768-jılda ing-lis shabandozı, cirk iyesi, isbilermen hám oy-lap tabıwshı tárepinen shólkemlestirilgen. Onı “zamanagóy cirk atası” dep ataǵan.

Filip Astley

Filip Astleydiń eń birinshi tamashaları

Ápsanalıq Toshkanboyevlar áwladınıń tiykar salıwshısı Toshkanboy Egamberdiyev 1866-jıldıń mart ayında Ferǵanada tuwılǵan. Onıń ákesi Egamberdi XIX ásirdeń 50-jıllarında Saudiya Arabstanınıń Mekke hám Mádina qalalarına haji saparına barıp, sol jerde dárwazshılıq ónerin úyrendi. Watanına qaytqanнан keyin, dar tigip, bul ónerdi en jaydırıp, rawajlandırıp, xalıq arasında Haji dárwazshı atı menen tanıldı.

2017-jılда Toshkanboyevlar áwladınıń 150 jıllıq yubileyi keń belgilendi.

Toshkanboyevlar áwladı

Kompoziciya (latınsha “compositio” dúzilis, birlesiw, baylanıs) kórkem shıǵarmanıń mazmunı tárepinen, xarakter hám maqseti tárepinen baylanısqan bóleklerdiń jaylasıwı.

Kompoziciyada predmetler bir-birine forma hám reń tárepinen sáykes jaylastırıladı, onda sáykeslik, ritm birge boladı. Sonda ǵana jaratılǵan shıǵarma jaqsı shıǵadı.

Tashkent cirkinıń imaratı

Masqarapaz. Foto

Palwan. Foto

Súwretlew ónerinde júdá kóplegen aǵımlar, janrlar, usıllar hám texnikalar bar. Máselen, realizm, abstrakcionizm, puantilizm, kubizm hám basqalar. Siz jaratıp atırǵan kompoziciyańızdı qálegen usıl hám texnikada islewińizge boladı. Baslısı kompoziciyańız jarqın, original, puqta oylanǵan hám de ózinde kúshli ideyanı birlestirgen bolıwı kerek. Cirk saxnasında yamasa milliy bayramlarımız fonında qosımsha cirk elementleri hám qaharmanları menen quramalı kompoziciya jaratasız. Cirk qaharmanlarınıń wazıypasına onıń júzi hám sırtqı kórinisi sáykes bolıwı kerek. Máselen, masqarapazdı islegende onı quwnaq qılıp súwretlewimiz kerek. Onıń masqarapazlıǵı kózinde, betinde, kiyiminde hám de háreketlerinde sáwleleniwı kompoziciyanı jáne de janlandıradı. Kompoziciyanıń birinshi planında tiykarǵı qaharman kórinisine pát beriledi. Tiykarǵı qaharmandı mayda detallarına shekem islenedi, 2- hám 3-planlar reń hám forma tárepinen ulıwmalastırılıp súwretlenedi.

Cirk tamashası. Foto

Ilon Meyer. Cirk. Mayli boyaw

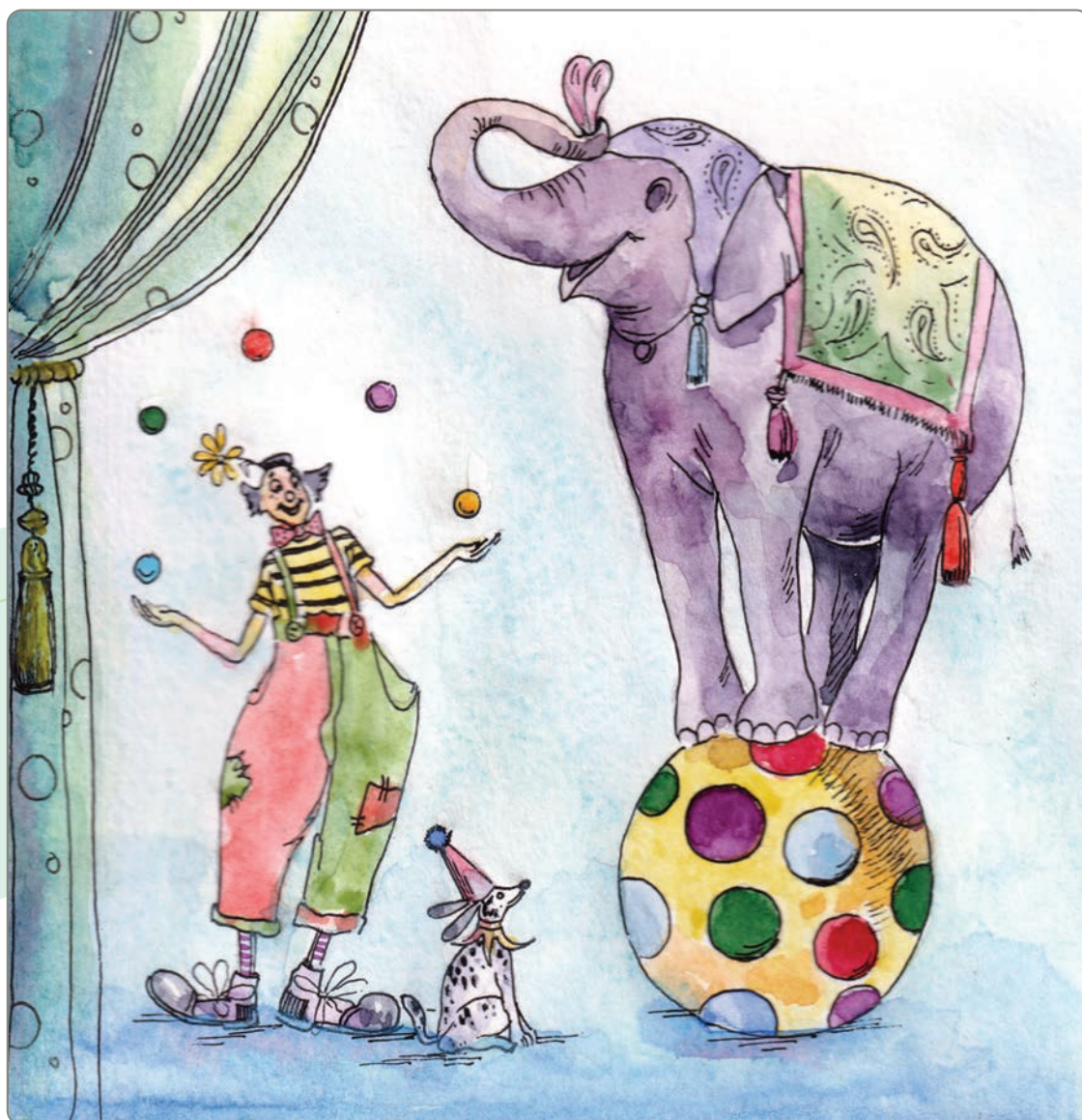
Marat Sadikov. Dárwaz. Akvarel

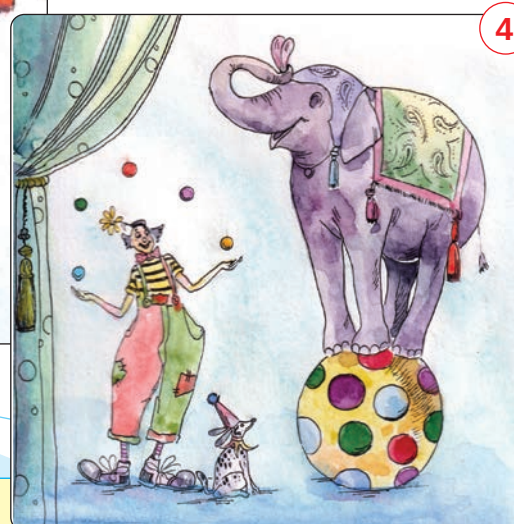
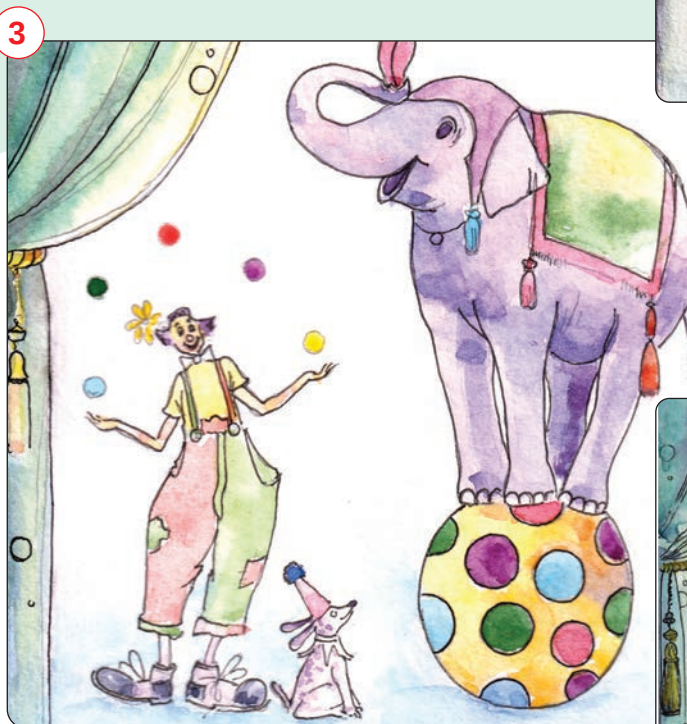
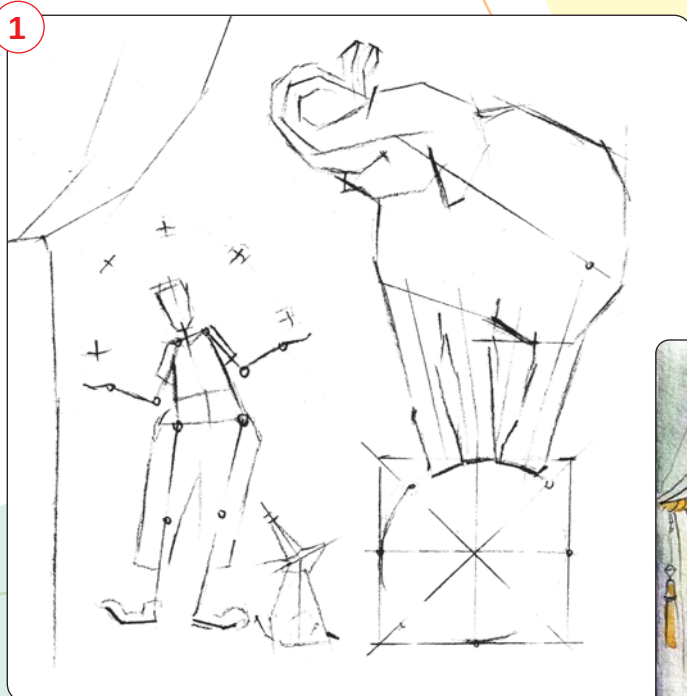
ÁMELIY JUMÍS

Cirk temasına kompoziciya islew

Súwretti salıw ushın kerekli oqıw quralları:

- súwret salıw dápteri;
- qattı hám jumsaq grafit qálemler toplamı;
- qálemniń ushın shıǵarǵısh;
- óshirgish;
- akvarel hám guash boyawları;
- suw;
- palitra.
- arnawlı qıl qálemler.

1. Kompoziciya degenimiz ne?
2. Ózbek cirk óneri haqqında aytıp berin.
3. Cirk temasında kompoziciyalıq shıǵarma jaratqan qaysı súwretshilerdi bilesiz?

Cirk temasında keń mánili kompoziciya islew (erkin usılda).

18-TEMA. POP ART USÍLÍNDÁ HAYWANLAR KÓRINISIN ISLEW

Pop art – Batis Evropa hám AQSh súwretlew ónerinde 1950-jıllardıń aqırı hám 1960-jıllarda payda bolǵan jónelis. Pop art usılında kórinisler, banan, konserva qutısı yamasa haywanlar súwreti hádayım jarqın, reńli, kórkem hám quwnaq boladı, sonıń ushın bunday orınlaw usılı hámmege unaydı.

Pop art usılında sızılǵan súwretlerden úlgiler

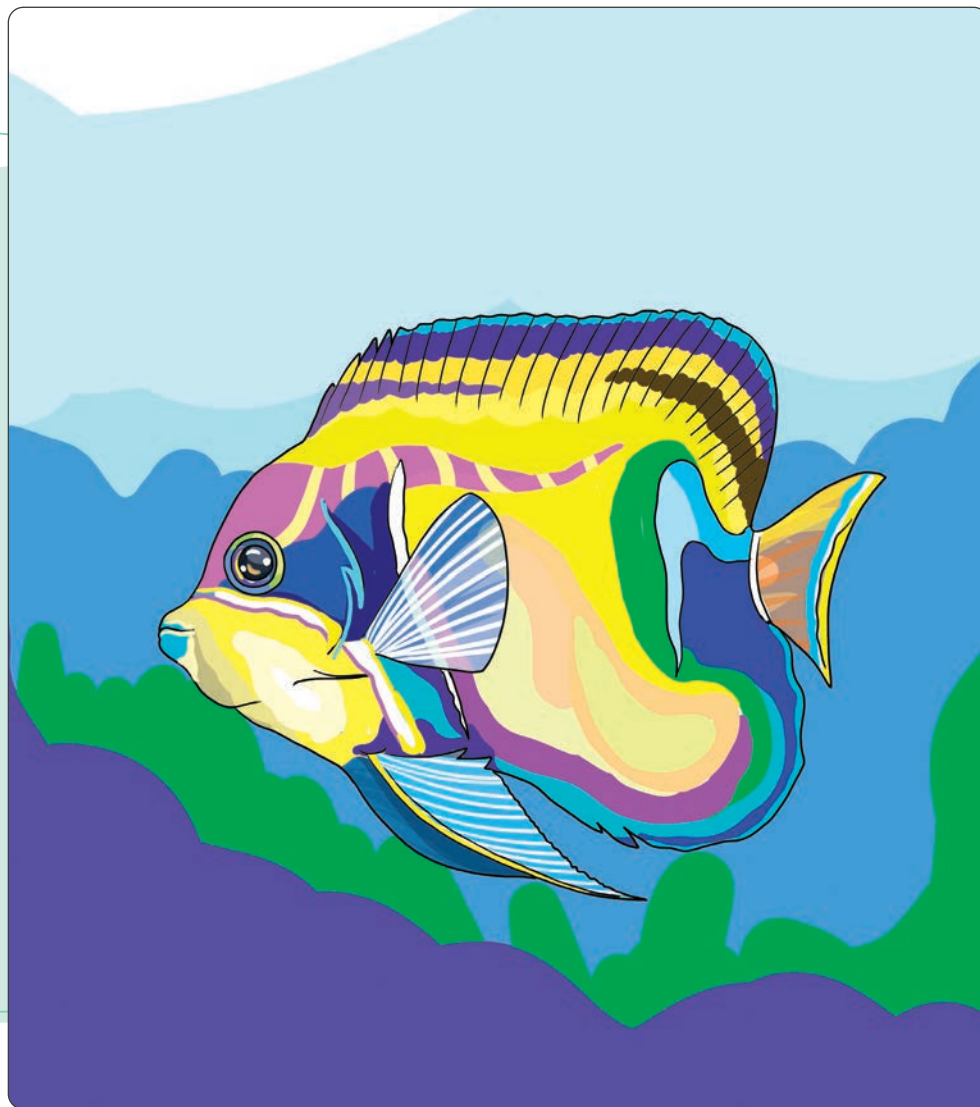

ÁMELIY JUMÍS

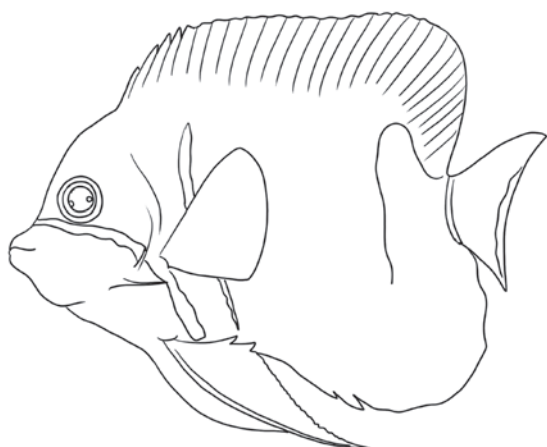
Pop art usilinda úy yamasa jabayı haywanlardıń birin guash yamasa akvarel boyawınan paydalanıp islew

Súwretti salıw ushın kerekli oqıw quralları:

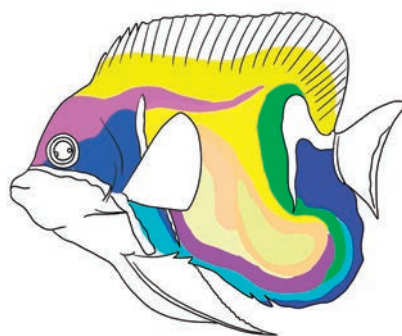
- súwret salıw dápterı;
- qattı hám jumsaq grafit qálemler toplamı;
- qálemniń ushın shıǵarǵısh;
- óshirgish;
- akvarel hám guash boyawları;
- suw;
- palitra.
- arnawlı qıl qálemler.

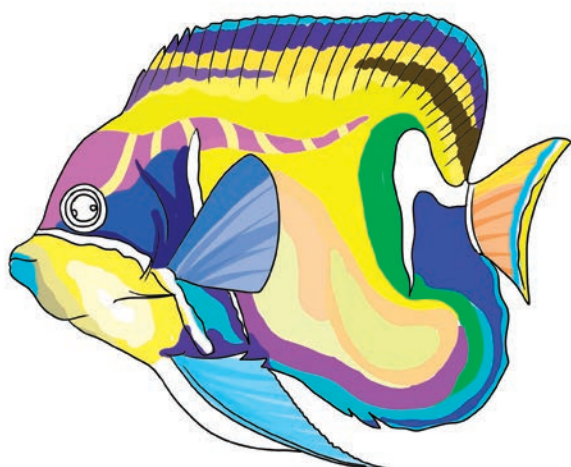
1

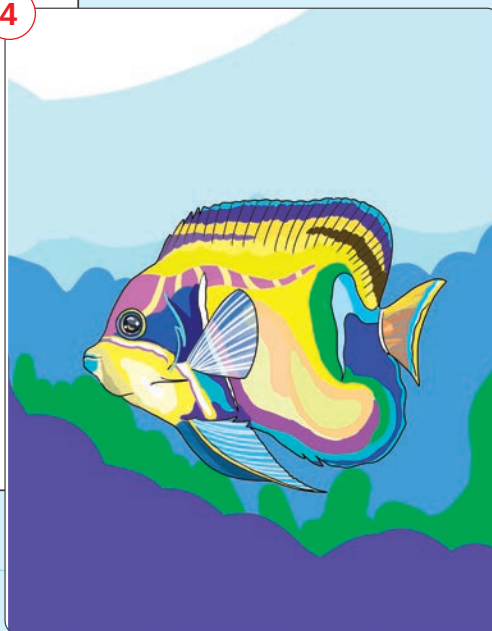
2

3

4

1. Pop art qay jerde payda boʻlgan?
2. Pop art usuli haqqida fikringiz qanday?

Úy yamasa jabayi haywanlarning birini koringiz juvmaqlaw.

19-TEMA. ABSTRAKT KOMPOZICIYALÍ MAKET JASAW

Abstrakciya (latinsha “abstractio” – shalgıtıw, ajratıw, bóleklew). Abstrakciya – oydan, qıyalıy ideyalar menen baylanıslı bolğan túsiniq.

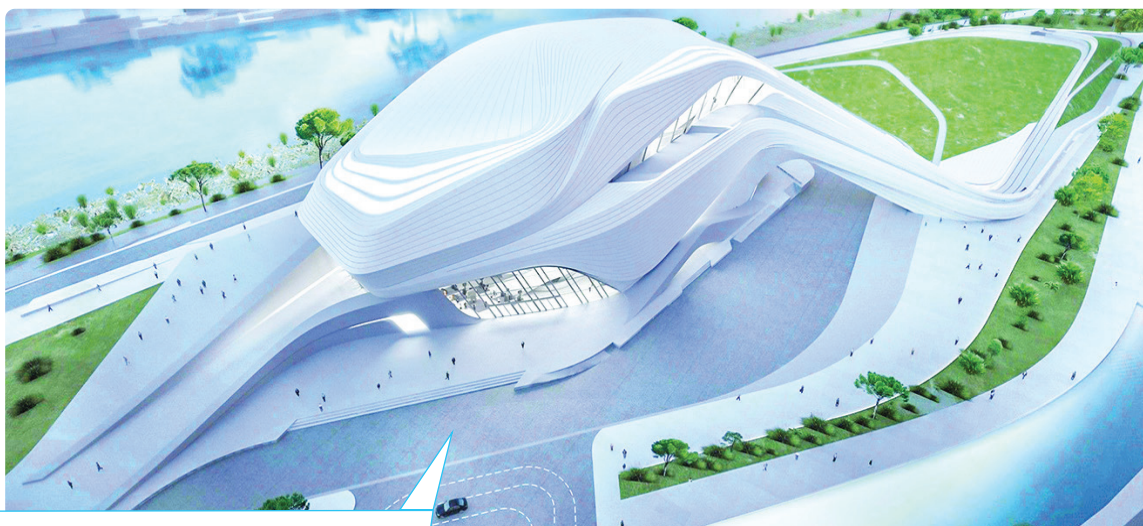
Maket – kishkene proekt. Arxitekturada proektlengen yamasa bar imarat, ansambl, arxitekturalıq ansambldiń kishireytilgen kólemde tayarlanğan nusqası. Arxitektura hám interyer tarawlarında maket áhmiyetli bolıp esaplanadı.

Jaqsı maket proektin jaratıw ushın paydalanılatuǵın materiallar hám nárselerdiń joqarı sapalıstın tańlaw talap etiledi. Maket jasawda materiallar ekige bólinedi: tiykargı hám járdemshi.

Tiyykargı materiallarǵa tómendegiler kiredi: qaǵaz, karton, penoplast hám plastmassa. Járdemshi materiallarǵa arnawlı islengen terekler, jarıtqıshlar, adamlar, orınıqlar, avtomobiller, gazon hám basqalar kiredi.

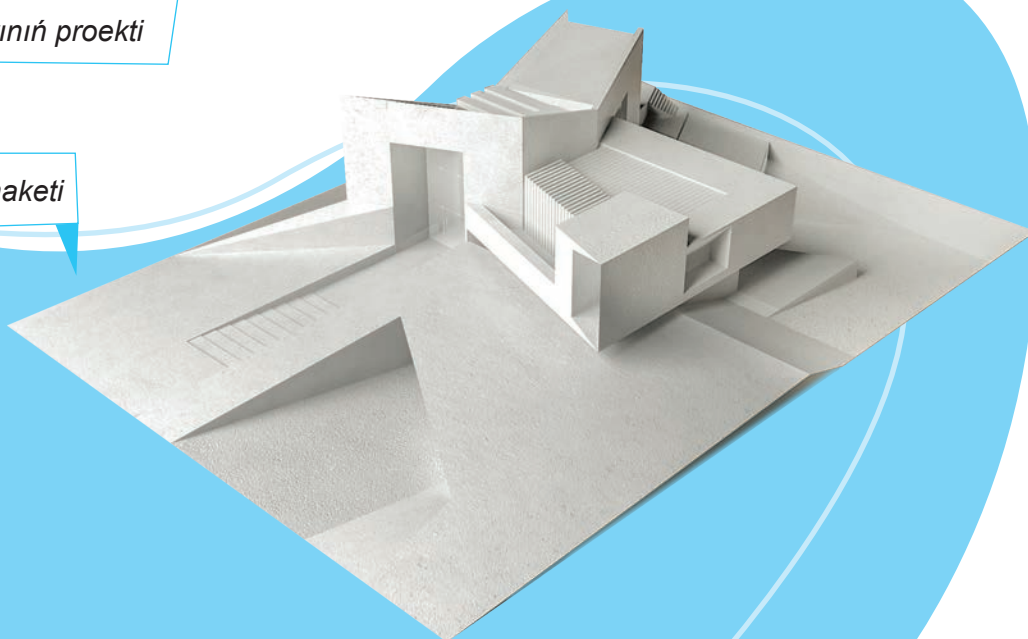
Bizler sabaqta qattı qalıń qaǵaz yamasa kartonnan paydalanamız.

Abstrakt maket degende dástúriy emes kóz aldımızǵa keltiriwler hám oylaw járdeminde islengen maketler túsiniledi. Mısal ushın abstrakt maketlerge Zaha Hadidtiń zamanagóy imaratların keltiriwimizge boladı.

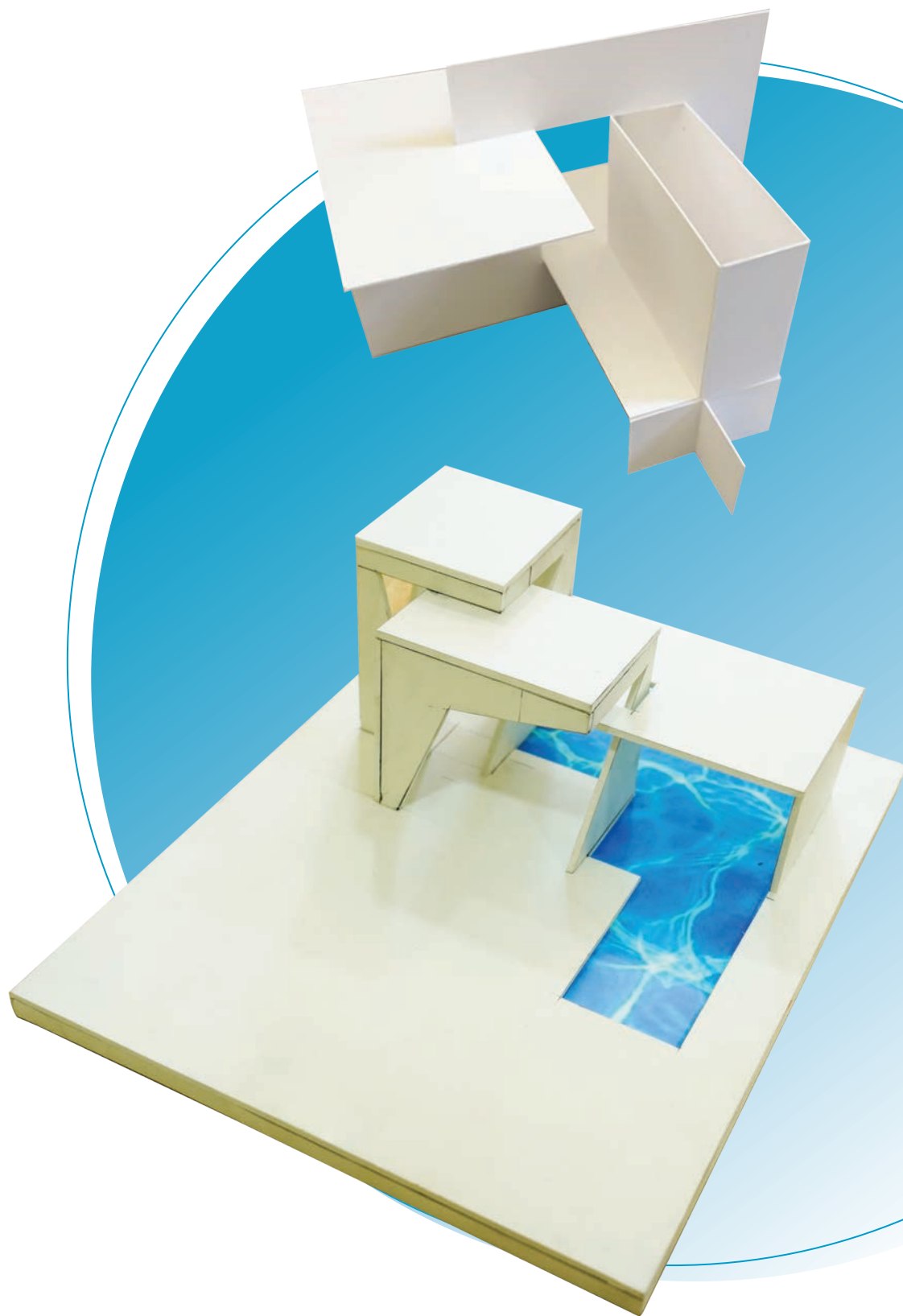

Zaha Hadid.
Grand Rabat teatrınıń proekti

Abstrakt imarat maketi

Ápiwayı abstrakt maket proektleri

Davlat Jabborov. Abstrakt maket. Karton

ÁMELIY JUMÍS

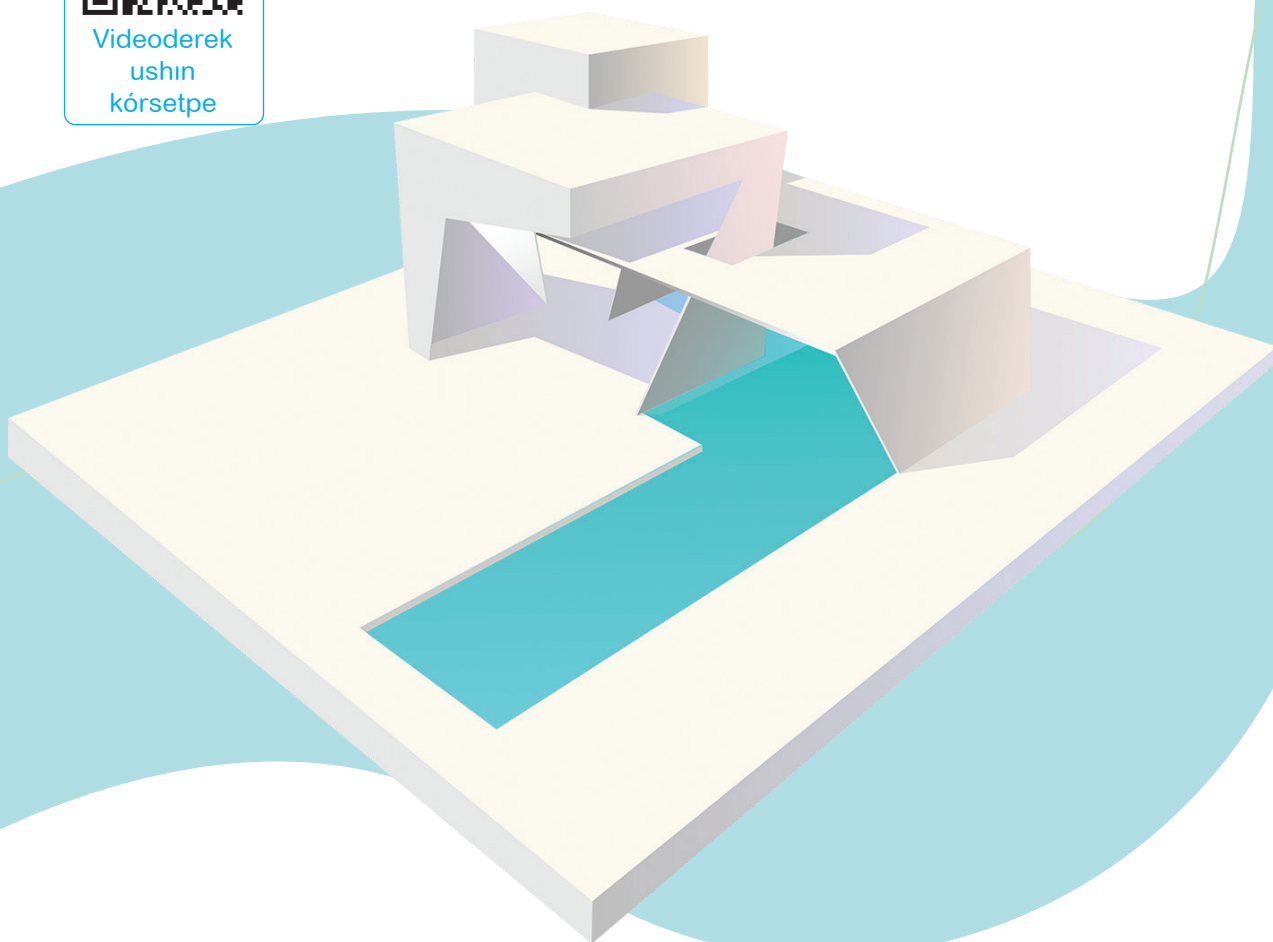
Abstrakt kompozitsiyalı maket islew

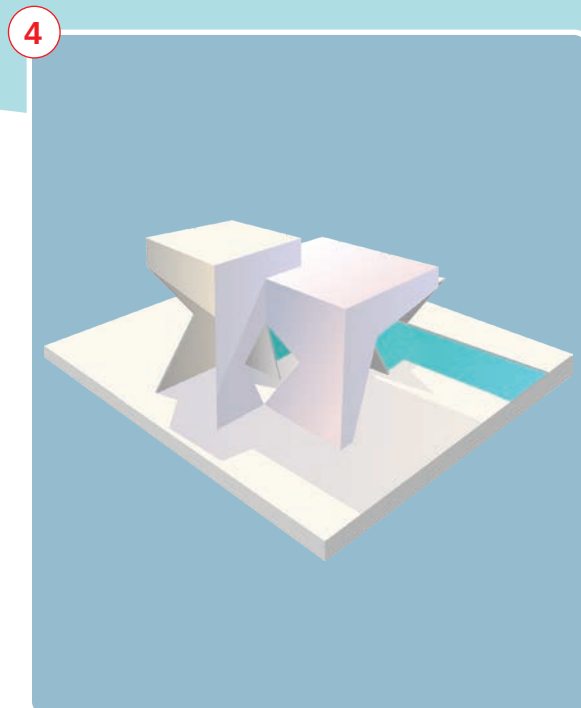
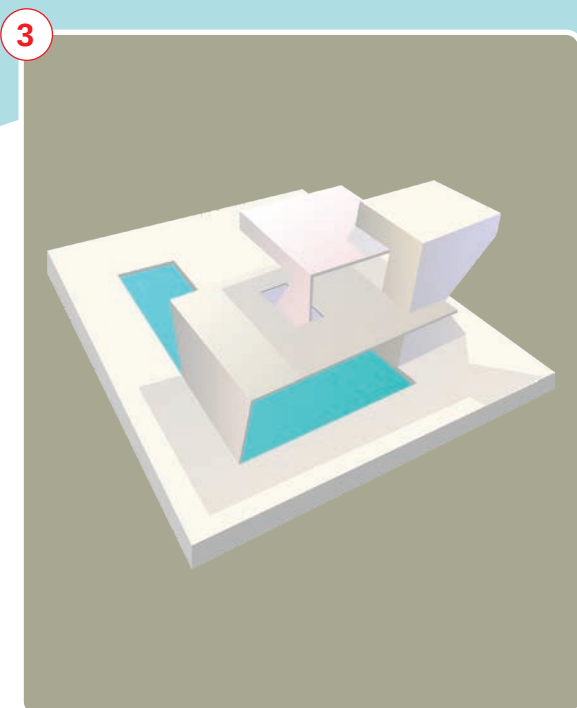
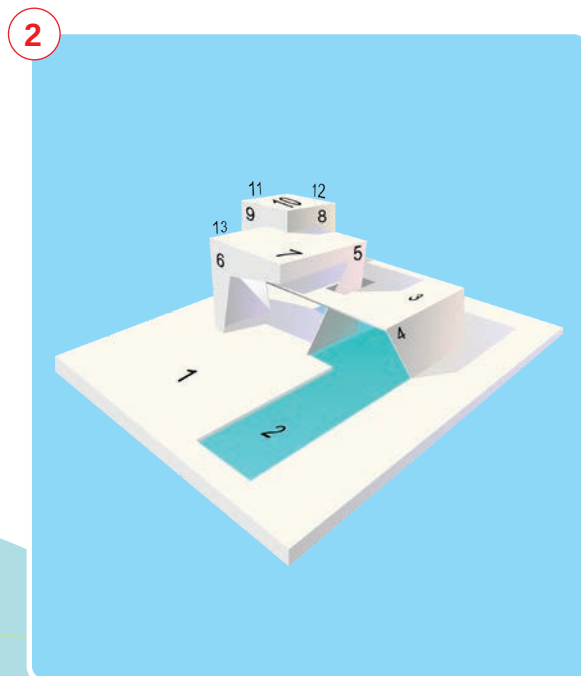
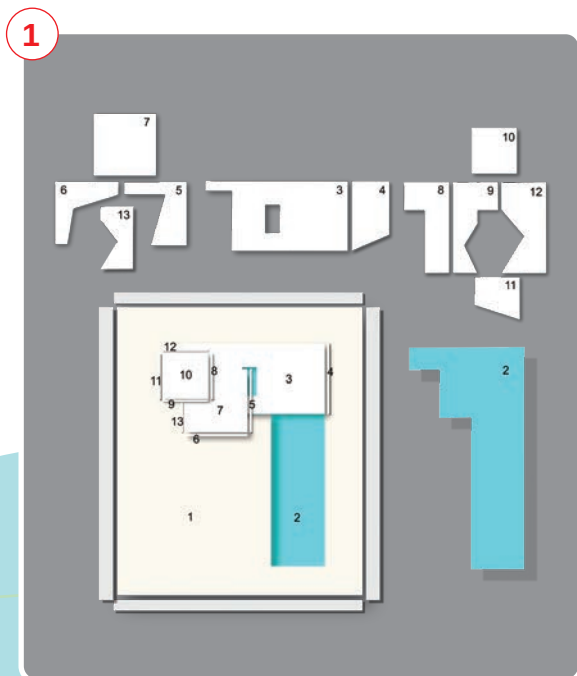
Súwretti salıw ushın kerekli oqıw quralları:

- súwret salıw dápteri;
- karton
- qattı hám jumsaq grafit qálemler toplamı;
- qálemniń ushın shıǵarǵısh;
- óshirǵısh;
- sızǵısh;
- cirkul;
- arnawlı pıshaq;
- kley.

Videoderek
ushın
kórsetpe

1. Maket degenimiz ne?
2. Maket masshtabi degende neni túsinesiz?
3. Maket islew ushın qanday materiallar kerek?

Abstrakt kompozitsiyalı maket islewdi juwmaqlaw.

20-TEMA. 3D USÍLÍNDÁ SÚWRET SALÍW

Házirgi waqıtta 3D súwretler júdá belgili bolıp ketti: biz bunı graffiti (úyler hám basqa imaratlardıń diywallarında) hám sociallıq tarmaqlardağı tańlawlardan alınğan súwretler tárizinde janlı kóriwimizge boladı.

3D ólshemdegi súwretler XVI ásirde payda bolğan. Orta ásir súwretshileri por menen diywallarğa, jollarğa súwret islegen, soń kópshilik qalalardıń hákimlikleri tárepinen bunday dóretiwshilerdi xoshametlewdi baslağan. Maqset – ilaji barınsha kóbirek turistlerdi qızıqtırıw hám qala byudjetin toltırıw. Adamlar arasında kóshe ónerine degen muhabbatı házirge shekem saqlanıp qaldı. Kompyuterlerdiń payda bolıwı, 3D ónerin jáne de rawajlandırdı.

Nikolay Arndt. *Asfaltqa islegen
3D kórinis*

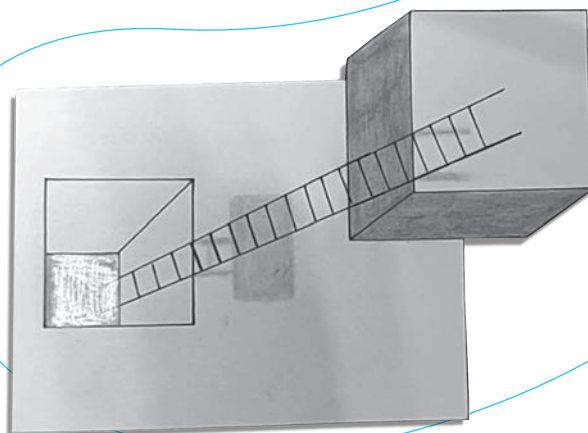
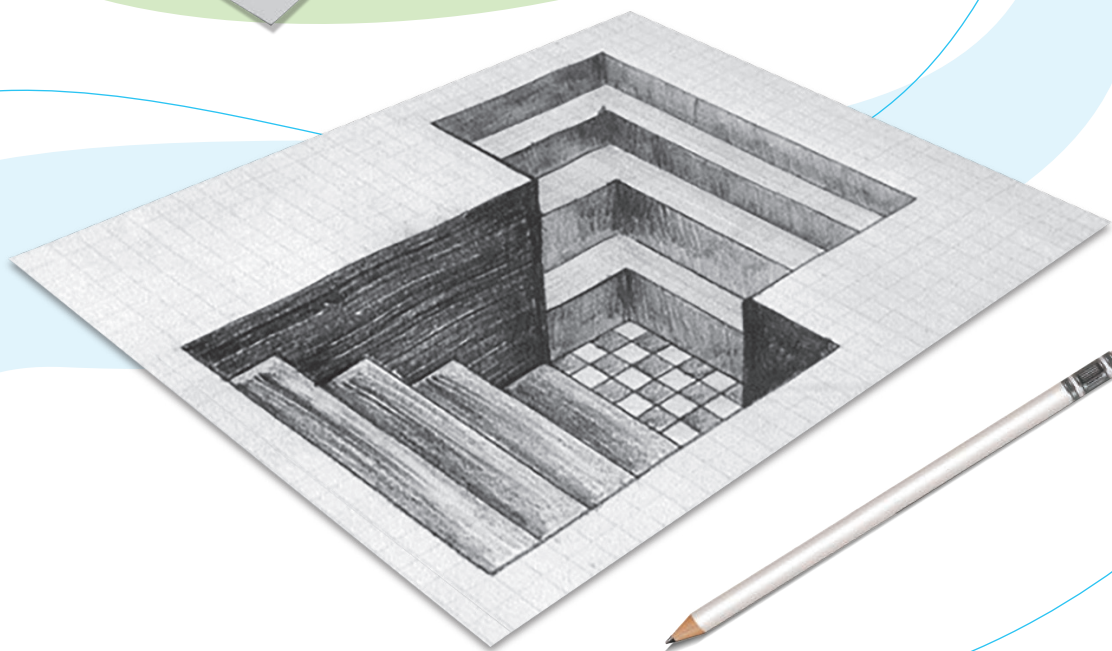
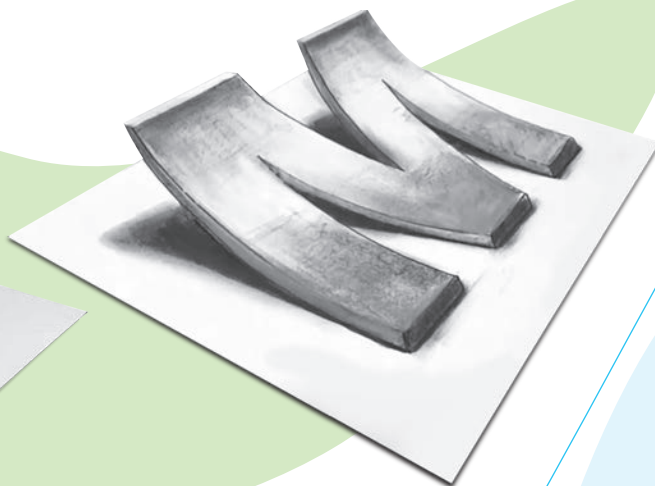
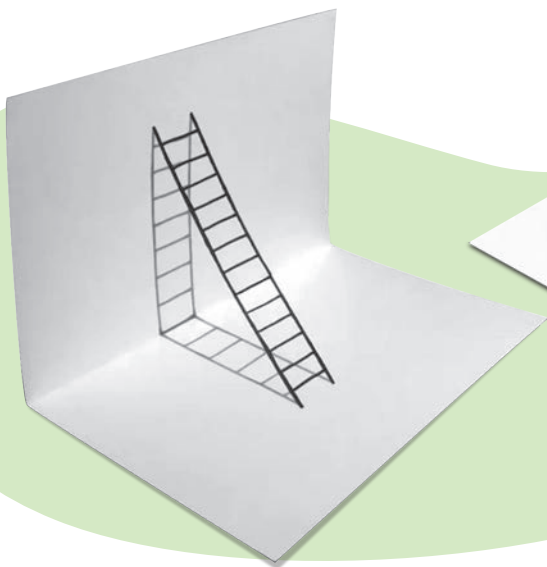
Leona Kira. *Asfaltqa islegen
3D kórinis*

Karlos Alberto. *Diywalğa islegen
3D kórinis*

Kólem járdemi menen siz yadtan 3D effektin jaratıwıńızǵa boladı. Súwretlenip atırǵan kólemler tiykarınan sayalardıń qásiyetlerine baylanıslı.

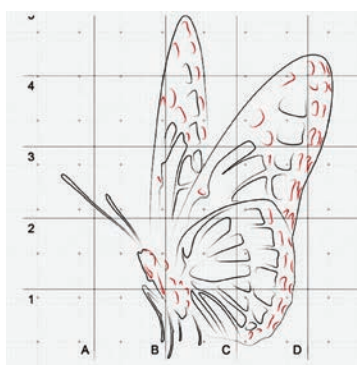
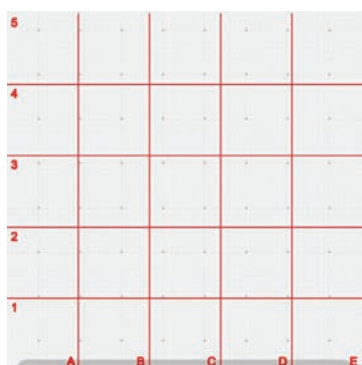

ÁMELIY JUMÍS

3D usilinda gúbelektiń súwretin reńli qálem yamasa ruchkalar menen súwretlew

Súwretti salıw ushin kerekli oqıw quralları:

- súwret salıw dápteri;
- qattı hám jumsaq grafit qálemler toplamı;
- qálemniń ushın shıǵarǵısh;
- óshirgish;
- ruchka;
- reńli qálemler.

1

3

2

4

1. 3D súwret qashan payda bolǵan?
2. Súwretlew óneri hám 3D ólshemdegi súwret haqqında siziń pikirńiz qanday?

3D usilindaǵı gúbelektiń súwretin juwmaqlaw.

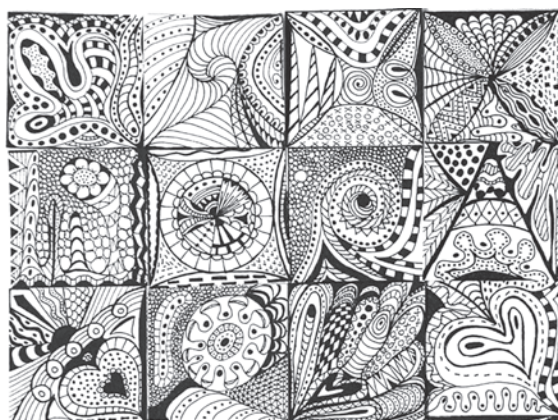
21-TEMA. “ZENTANGLE” HÁM “DOODLING” USÍLÍNDÁ SÚWRET SALÍW

“Zentangle” bul – bir waqıttırń ózinde birneshe jónelislerdi birlestirgen jańadan payda bolǵan óner túri, dóretiwshilik, meditaciya, zawıqlanıw hám óz betinshe jumıs sıpatında, naǵıs tiykarında original kórinisler jaratıw usılı.

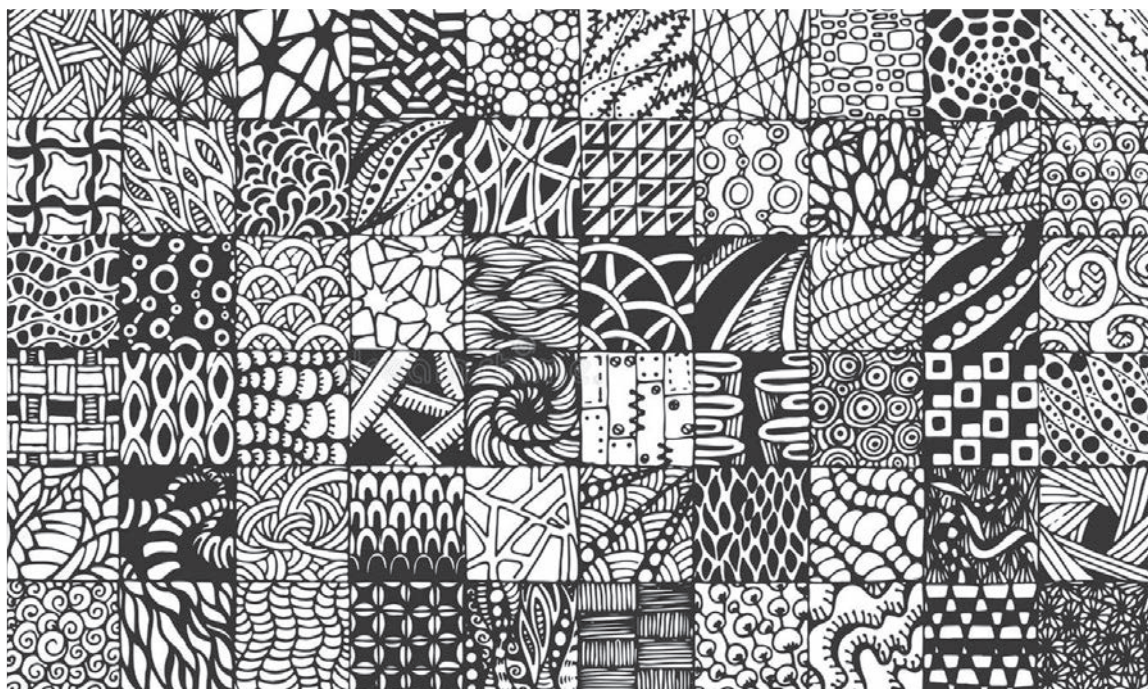
“Zentangle” usılı naǵıslardıń qaytalanıwınan ibarat. Kóplegen naǵıslardı bir súwrette birlestiriw múmkin hám texnikanıń ózi júdá erkin hám intuitiv. Sizde súwretshilikke degen qábilet bolmasa da, “Zentangle” texnikasında ańsat ózine tán hám qızıqlı shıǵarmalar jaratıwıńızǵa boladı.

“Zentangle” 2006-jılǵa óner túri sıpatında rásmiy dizimge alınǵan. Onıń tiykar salıwshıları Rik Roberts hám Mariya Tomas.

Klassik “Zentangle” hárdayım tárepleri 8,9 sm bolǵan kvadrat aq qaǵazǵa qara sıya menen sızıladı. Ózińizge tuwrı keletuǵın qálegen qaǵaz hám qolaylı qálem járdeminde dóretiwshiligińizdi baslasańız boladı.

“Zentangle” hám “Doodling” usılı

“Zentangle” usılında islengen naǵısları

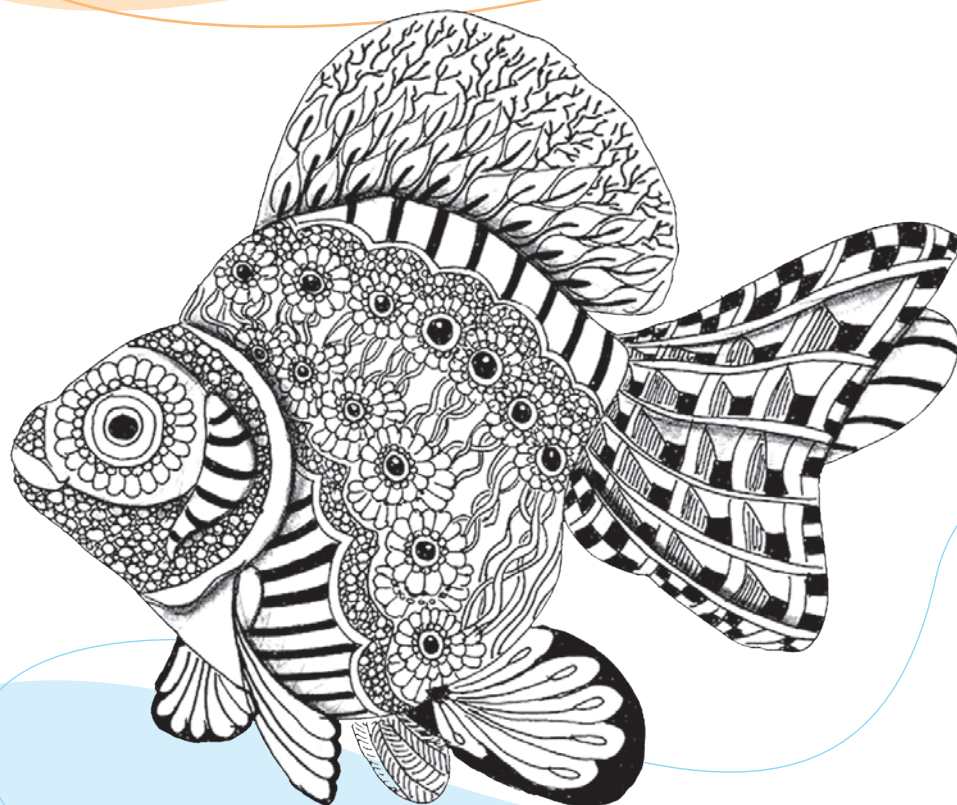
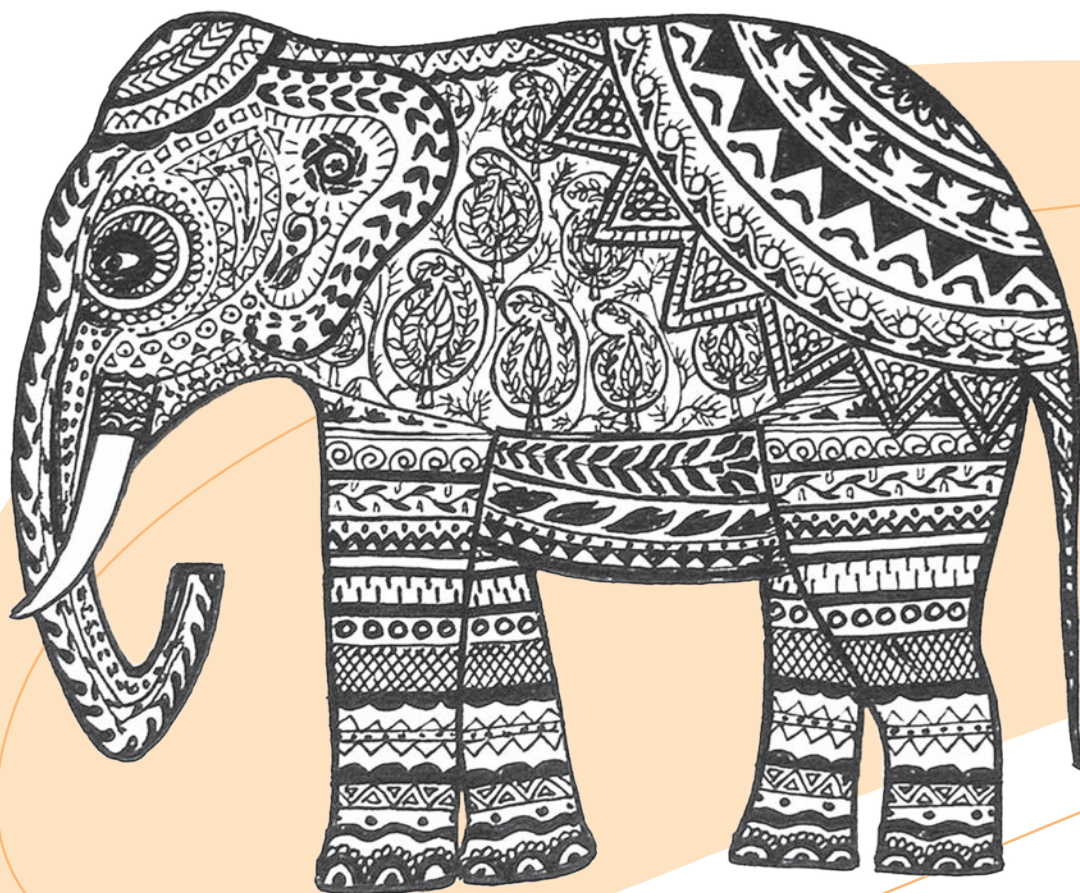
“Doodling” (inglisshe “doodl” – sızılma) bul – zamanagóy ónerdiń bir túri hám súwretshilik qábiletine iye bolmağan adamlar ushın qolaylı bolğan súwret salıw usılı.

Óner dóretpelerin ápiwayı bolğan sheńberlerden islenetuğın bul usıl tamashagóyleri dúnyada júdá kóp. Bul usılda islew arqalı kompoziciya jarata alıw kónlikpeleri qalıplesedi.

“Doodling” usılında islengen súwretler

Videoderek
ushın
kórsetpe

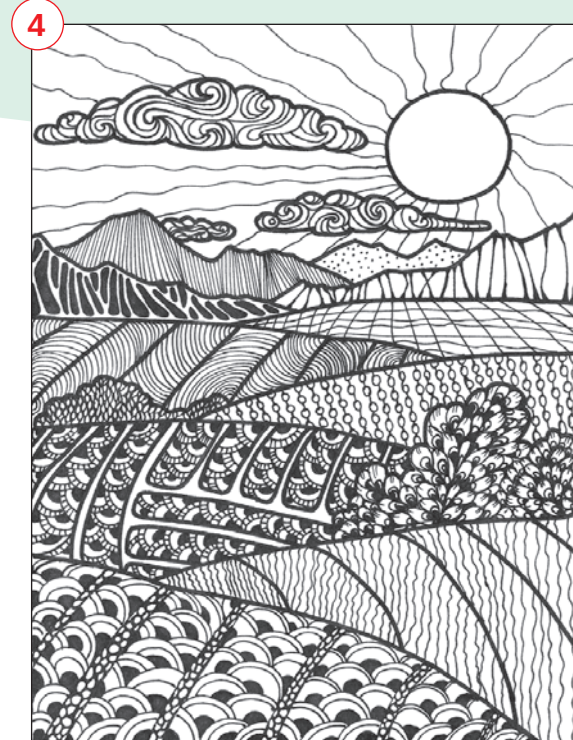
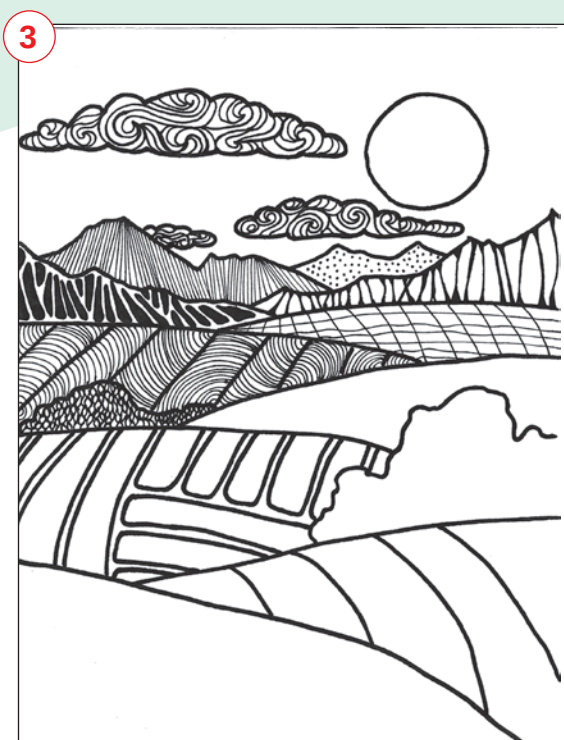
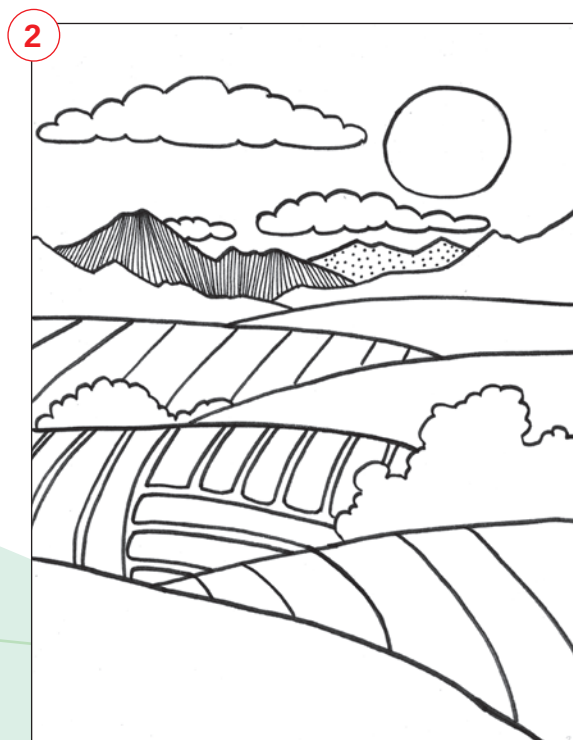
ÁMELIY JUMÍS

“Zentangle” usilinda súwret salıw

Súwretti salıw ushin kerekli oqıw quralları:

- súwret salıw dápteri;
- qattı hám jumsaq grafit qálemler toplamı;
- qálemniń ushin shıǵarǵısh;
- óshirgish;
- qara sıyalı ruchka;
- flomaster.

1. “Zentangle” usılı qashan payda bolgan?
2. “Zentangle” hám “Doodling” usiliniń tiykar salıwshıları kim?
3. “Zentangle” hám “Doodling” usılı haqqında pikirńiz.

“Zentangle” usılındağı súwretti juwmaqlaw.

22-TEMA. MOZAIKA USÍLÍNDÁ KÓRINIS ISLEW

Mozaika (francuzsha “masaique” – muzalarǵa baǵışlanǵan) – birqıylı yama-sa hár túrli nárselerdiń (tas, aǵash, mramor, metall hám sol sıyaqlı) bóleklerinen islengen kórinis, naǵıs. Monumental bezew óneriniń tiykarǵı túrleriniń biri. Tiykarınan imaratlar, ámeliy óner dóretpelerin bezewde, stanoklı óner dóretpelerin jaratıwda qollanıladı.

*Ózbekstan mámleketlik ámeliy óner muzeyi diywalına islengen kompoziciya.
Mozaika*

*Nodir Devonbegi medresesi tóbesine islengen ápsanalıq qus kompoziciyası.
Mozaika*

Mozaika usilida toti qustir kórinisin islew ushin dáslep toti qustir súwretin salıp, hár qıylı múyeshli yamasa tutasqan iyrek sızıqlı figuralar payda etiw arqalı boyaw usınıs etiledi. Bunday etip islew toti qustı islegende mozaika bóleklerin sulıw etip jaylastırıwımızğa múmkinshilik beredi. Mozaika bóleklerin tayarlaw ushin toti qustir súwretiniń reńleri tiykarında kerek emes jurnal, katalog hám soǵan uqsas nárselerden hár túrli reńdegi qaǵaz bóleklerin jıynaymız. Toti qustir reńli formaların qıyıp alıp, kóriniske jelimlep jabıstıramız.

Piter Paul Rubens. Toti qus

ÁMELIY JUMÍS

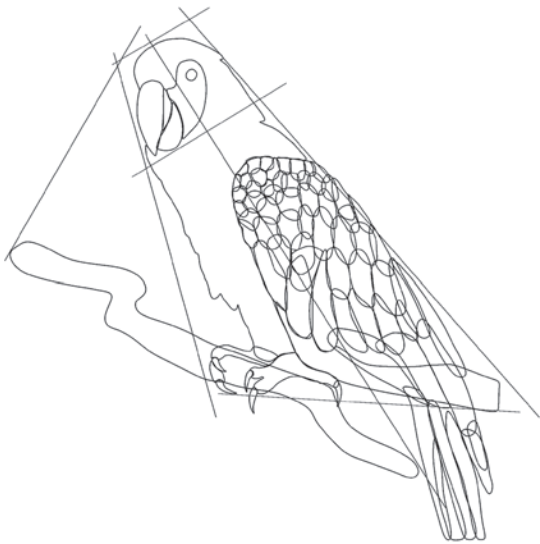
Totı qustıń súwretin mozaika usılında islew

Totı qustıń súwretin mozaika usılında islew:

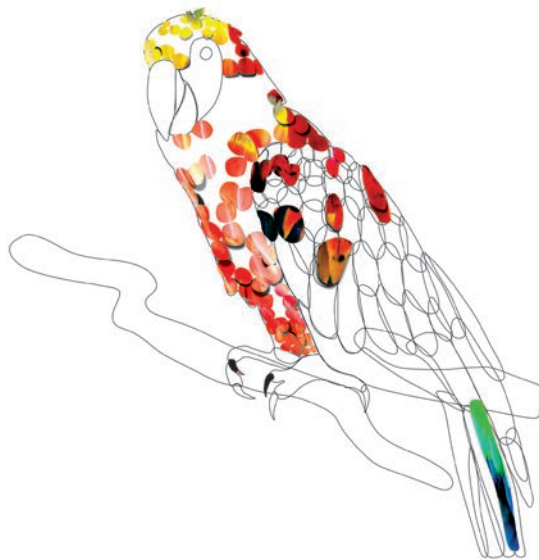
- súwret salıw dápteri;
- qattı hám jumsaq grafit qálemler toplamı;
- qálemniń ushın shıgárgısh;
- óshirgish;
- akvarel yamasa guash boyawı;
- suw;
- arnawlı qıl qálem;
- palitra;
- reńli qağazlar, gazeta jurnallar hám kataloglar;
- qayshı;
- kley.

1

2

3

4

1. Mozaika degenimiz ne?
2. Mozaika janrında dóretiwshlik penen shuǵıllanǵan súwretshilerden kimlerdi bilesiz?
3. Mozaikanıń applikaciyadan ayırmashılıǵı nede?

Totı qustırń súwretin mozaika usılında islewdi juwmaqlaw.

23-TEMA. HÁR TÚRLI MATERIALLARDAN FANTASTIKALÍQ OBRAZLAR JASAW

Zamanagóy músinshilik barlıq zamanagóy óner túrleri qatarı rawajlanıp kelmekte. Músınshilikte búgingi kúnde hár túrli materiallardan paydalanılmaqta. Ílay, gips, plastilin, ağash, shiyshe, mramor, tas, hár qıylı metallar hám de basqa ónimler usılar qatarına kiredi.

Modern músınshilikke kubizm, geometriyalıq abstrakciya, de stil, supermatizm, konstruktivizm, dadaizm, syurrealizm, futurizm, ekspressionizm, pop art, minimalizm, postminimalizm, land art, konceptual óner hám basqalar kiredi.

Qanatlı ushar atlar haqqında kópshilik ápsanalardı bilesiz, olardı kórkem shıǵarmalarda hám de kinolarda ushıratqansız. Ol jaqsılıq tımsalı sıpatında insanlarǵa járdem beredi, kúshsizlerdi qorǵaydı, ádillik jolında gúresedi. Ómirde bunday maqluqat joq ekenin jaqsı bilseńiz de, onıń súwretin hár qıylı kóriniste sızıwǵa, jasawǵa háreket etesiz. Hámmeńiz ózlerińiz oyıńızdan onıń obrazın sáwlelendiresiz. Keliń, búgingi sabaǵımızda plastilin yamasa úyimizde bar basqa nárselerden qanatlı ushar at obrazın islep kóremiz.

Videoderek
ushın
kórsetpe

Ushar at súwreti

Нар қийли материаллардан жасалган ушар ат мўсинлари

ÁMELIY JUMÍS

Ekilenshi nárselerden fantastikalıq obrazlar jasaw

Súwretti salıw ushın kerekli oqıw quralları:

- hár qıylı qalıńlıqtağı mayısqaq sım;
- gips yaki ağashlı tiykar;
- plastilin;
- músin jasaw ushın arnalğan ásbaplar.

1

2

3

4

1. Ekilenshi nárseler degende neni túsinésiz?
2. Fantastikalıq obrazlar haqqında aytıp berıń.
3. Zamanagóy músinshilerden kimlerdi bilesiz?

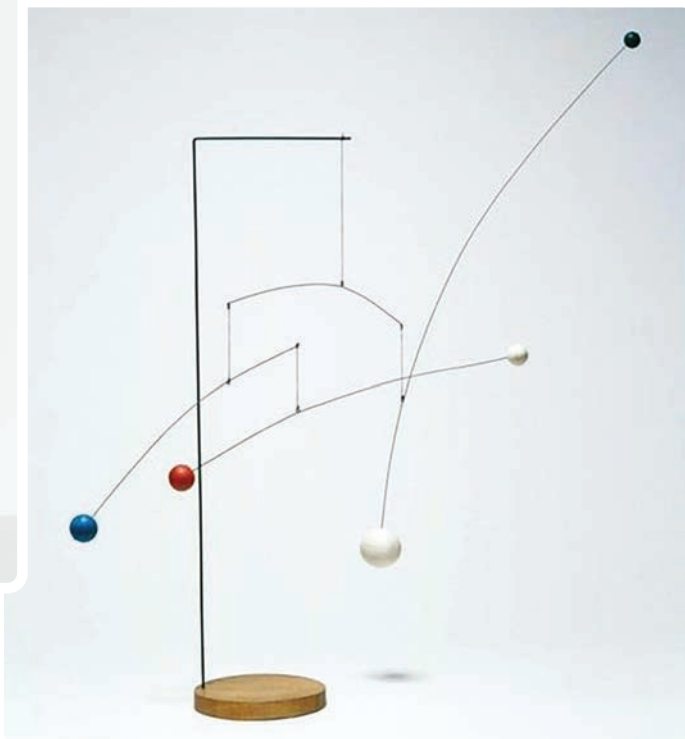

Hár qıylı materiallardan fantastikalıq obrazlar jasaw.

24-TEMA. HÂR TÚRLI MATERIAL HÂM TEXNIKALARDAN PAYDALANÍP KINETIKALÍQ MÚSIN JASAW

Kinetikalıq óner, Kinetikizm (grekshe “kinetikos” – háreketke keltiriwshi) háreketleniwshi effektler menen birge jasalatuǵın zamanagóy ónerdiń túri. Texnika tarawında rawajlanıw barısında insan kórkem súwretlewdiń jańasha kórinisin ashıwǵa háreket etedi.

Zamanagóy súwretshiler hám músinshiler kópten berli ulıwma qabıl etilgen “súwretlew óneri” túsiginen shıǵısıp ketken. Olar haqıyqıy oylap tabıwshı sıpatında “kinetikalıq óner” dep atalǵan ayırıqsha kórkem baǵdardı jarattı. Kinetizm ápiwayı ideyaǵa tiykarlanadı. Samal, jaqtılıq hám háreket tásirinde tamashagóy kóz aldında teris mánide “tıriletuǵın” dárejede óner obyektin jaratıwı múmkin. Búgingi kúnde hayran qalarlı kinetikalıq músinler bar.

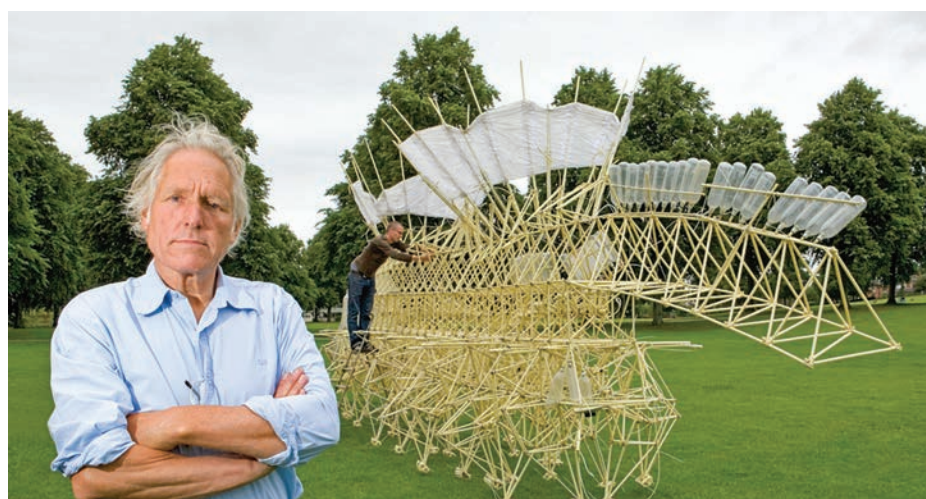
Videoderek
ushın
kórsetpe

Gollandiyalı xudojnik Teo Yansen samallar menen háreketke keltiriletuǵın haqıyqıy bahalı óner shıǵarmasın jarattı. Qumlı plyajlar boylap úlken ólshemdegı qıyalıy maqluqatlar erkin aylanıp júredi.

Bul sıyqırlanǵan tamashaǵóylerdiń tolıq zawıq hám tásirleniwine sebep boladı. Bul qaharmanlar fantastikalıq shıǵarma betlerinen shıǵıp, adamlar arasında jasadıp atırǵanǵa uqsaydı.

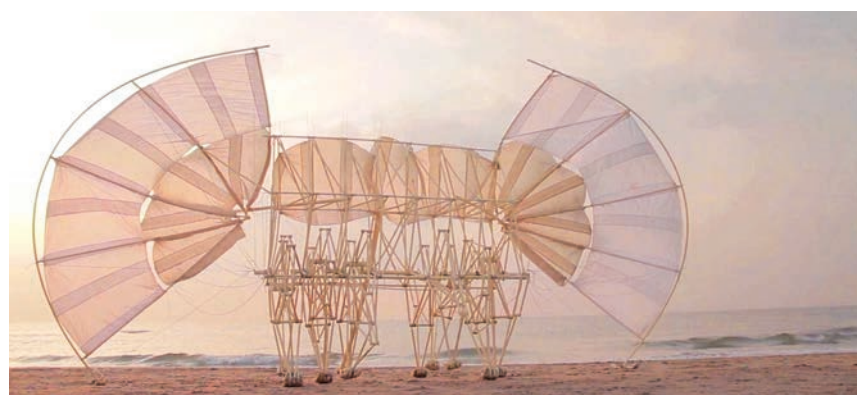

Animari. Kinetikalıq músin

Teo Yansen

Teo Yansen golland súwretshisi hám kinetikalıq músinshi. Haywannıń skeletlerin esletiwshi, qumlı plyajlarda samal tásirinde háreketlene alatuǵın arnawlı kinetikalıq músinleri menen belgili. Yansen bul músinlerin “haywanlar”, “maqluqlar”, “tábiyiy emes ómir formaları” dep ataydı.

“Strandbeest”. Kinetikalıq músin

Videoderek
ushın
kórsetpe

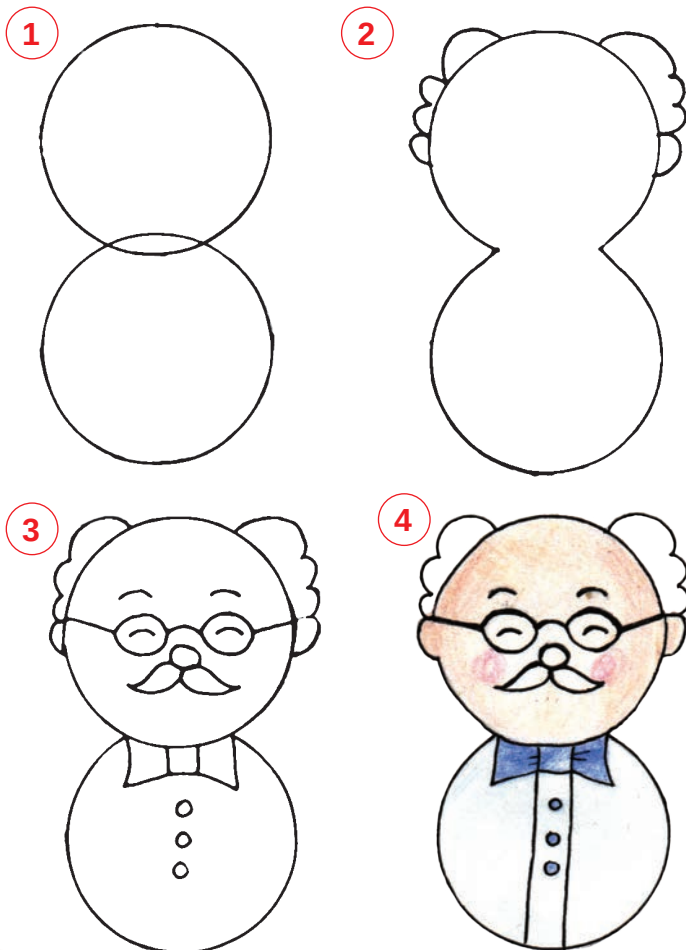
ÁMELIY JUMÍS

Hár túrli materiallar hám texnikalardan paydalanıp kinetikalıq músın jasaw

Ápiwayı kinetikalıq kishkene músın jasaw ushın karton qaǵazdı alamız hám teńdey ekige búkleymiz. Plastik ıdıs qaqpasınıń paydalanıp eki sheńber sızıp alamız. Sheńberlerge kishkene adamlardıń súwretin sızamız hám boyaymız. Qaǵazdan súwretti qıyıp alamız hám eki adam figurası payda boladı. Qaqpaptıń ishine yarımınan sál kóbirek muǵdarda tıǵız qılıp plastilin salamız. Kley járdeminde kishkene adamlardıń súwretin qaqpaptıń aldı hám arqasına biriktiremiz. Kinetikalıq músinimiz tayar, onı stoldıń ústine qoyıp háreketke keltirsek te boladı.

Súwretti salıw ushın kerekli oqıw quralları:

- karton qaǵaz;
- plastik ıdısıń qaqpası;
- flomaster;
- akvarel;
- arnawlı qıl qálem;
- suw;
- palitra;
- kley;
- plastilin.

1. Kinetika degenimiz ne?
2. Músinshilikte qanday kinetikalıq músın haqqında bilesiz?
3. Kinetikalıq músinshilik haqqında pikiriniz qanday?

Ápiwayı kinetikalıq músın jasaw.

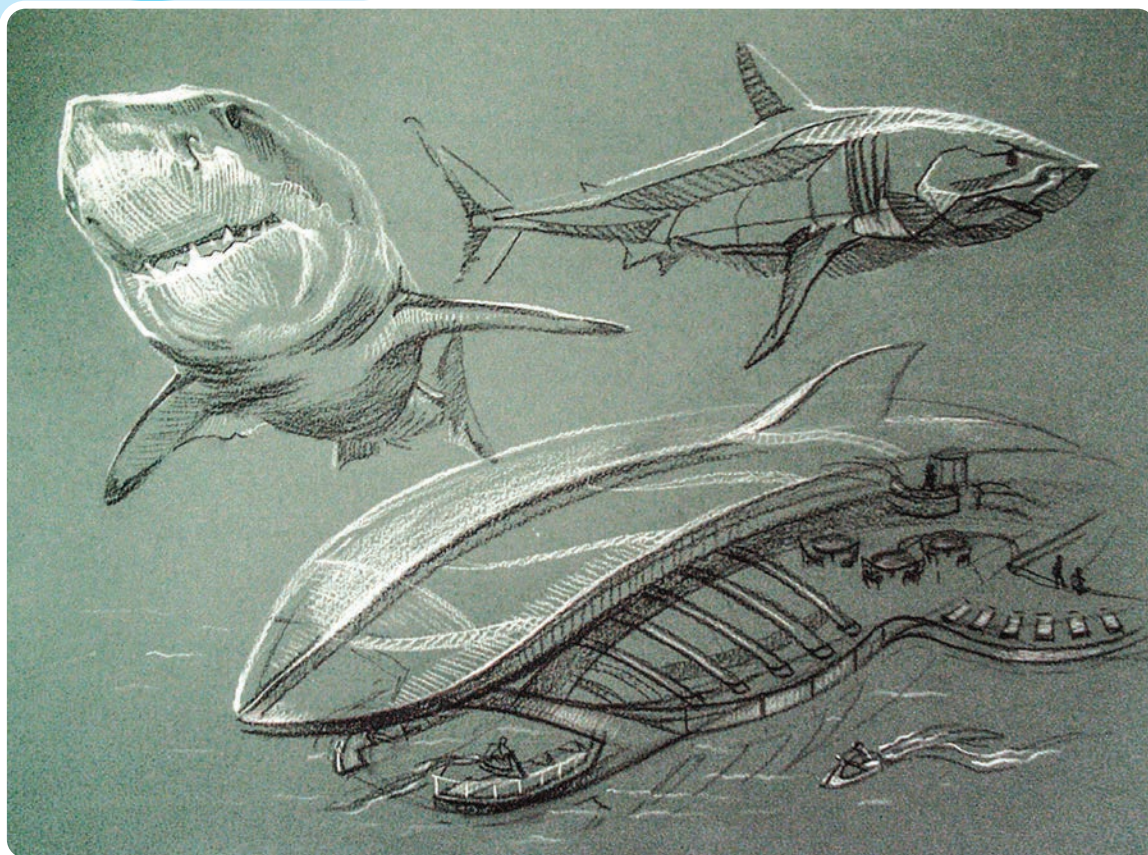
Stilizaciyanıń rawajlanıwı jańasha dizayndaǵı oylap tabılıwlardıń payda bolıwına, sanaat dizaynınıń rawajlanıwına alıp keldi.

Igor Pavlov dóretpelerinen úlgi

Pıshıqtıń músini. Keramika

Stilizaciya proektlerinen úlgiler

Jan-Pyer Ojye. *Ana músini. Metall*

Jak Lipshist. *Gitarashi músini*

ÁMELIY JUMÍS

Stilizaciya usılınan paydalanıp adam músinin jasaw

Músin jasaw ushın kerekli oqıw quralları:

- aǵash tiykar;
- sim;
- plastilin;
- steka (plastilinde islew ásbapları).

1

2

3

4

1. Stilizaciya degenimiz ne?
2. Stilizaciya usulında yaratılğan qanday turmıslıq buyım yamasa texnikalardı bilesiz?
3. Stilizaciya usulında yaratılğan músinshilik dóretpeleri haqqında pikirñiz.

Hár túrli materiallardan fantastikalıq obrazlar jasaw.

IV - S H E R E K

27-TEMA. BAYRAM KESHESI USHÍN EMBLEMA JARATÍW

Emblema hámmege túsinikli, anıq hám durıs súwretlengen bolıwı kerek. Emblemalarda ádette simvollıq belgilerden paydalanılğan. Búgingi kúnde bolsa ádettegiden basqasha abstrakt emblemalar dizaynları rawajlanbaqta.

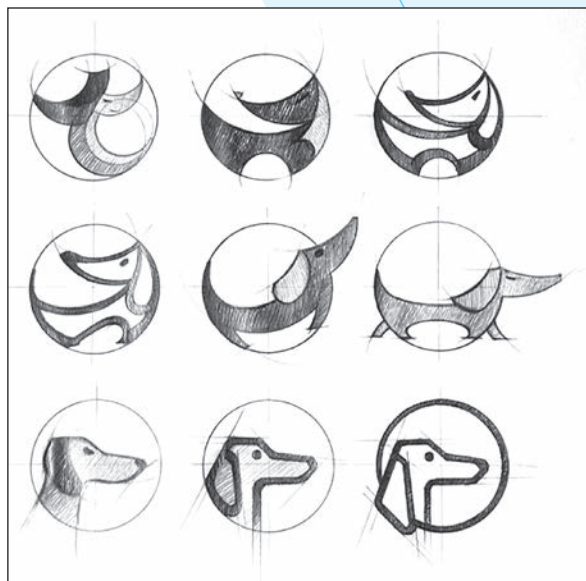

Emblemalar shtamp, logotip, brend sıyaqlı túsinikler menen baylanıslı. Texnikalıq rawajlanıw tásirinen sanaat, bilimlendiriw, biznes, isbilermenlik sıyaqlı basqada kóplegen tarawlarda da rawajlanıp bardı. Hár túrli shólkemler, firmalar óziniń maqset hám wazıypalarına say logotiplerge iye. Sol logotipler arqalı insanlar olar haqqında bilip aladı. Búgingi kúnde original qaytalanbaytuǵın emblemalar, logotiplerdiń milliardlap túri bar.

Respublika
ta'lim markazi

Mektepte hár túrli bayramlar, tañlawlarğa arnalğan kesheler shólkemlestiriledi. Sol keshelerde emblemalar jaratıw áhmiyetli bolıp esaplanadı. Sol emblemada topardıń atı, onıń maqseti, ideyası sáwlelenedi. Emblema jaratıwda dáslep siz bayramnıń ózine tánligi, qásiyetlerin anıqlap alıwıńız kerek boladı. Emblemada topardıń qaysı táreplerin kórsetpekshi ekenińizdi anıqlastırasız.

Emblemanı modern (zamanagóy), minimalizm (belgisi az, ápiwayı), abstraktli, stilizaciyalanğan hám basqa usılda jaratsaq boladı. Emblema ideyası tayar bolgannan soń, emblemalar sızılıp alınadı. Emblemanıń elementlerin kompoziciyalıq jaylastırıw ushın hár túrli figura hám reńlerde eskizler islenedi. Reńler sáykesligi, keshe mazmunına say, jarqın, ajralıp turıwshı hám insanlardı ózine tarta biliwi júdá áhmiyetli. Ata-anańız, jaqınlarıńız hám ustazıńız járdeminde islengen eskizlerden maqulın tañlaw maqsetke muwapıq.

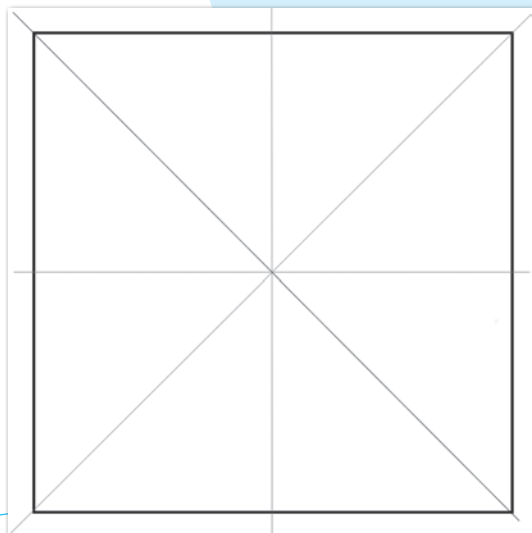
ÁMELIY JUMÍS

Bayram keshesi ushın emblema jaratıw

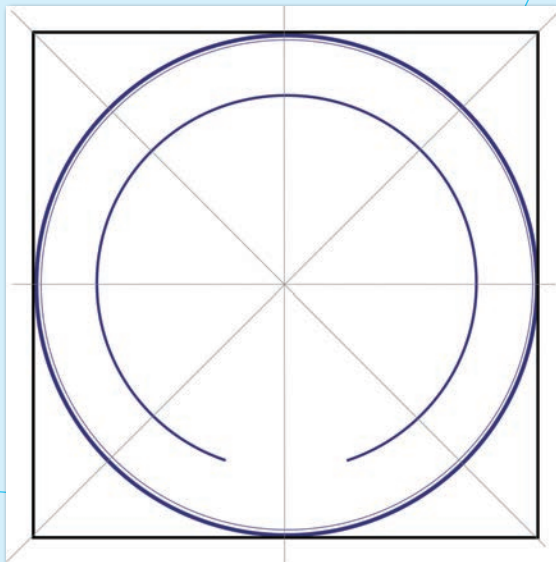
Emblema islew ushın kerekli oqıw quralları:

- súwret salıw dápteri;
- qattı hám jumsaq grafit qálemler toplamı;
- qálemniń ushın shıgárgısh;
- óshirgish;
- akvarel;
- guash boyawı;
- suw;
- arnawlı qıl qálem;
- palitra.

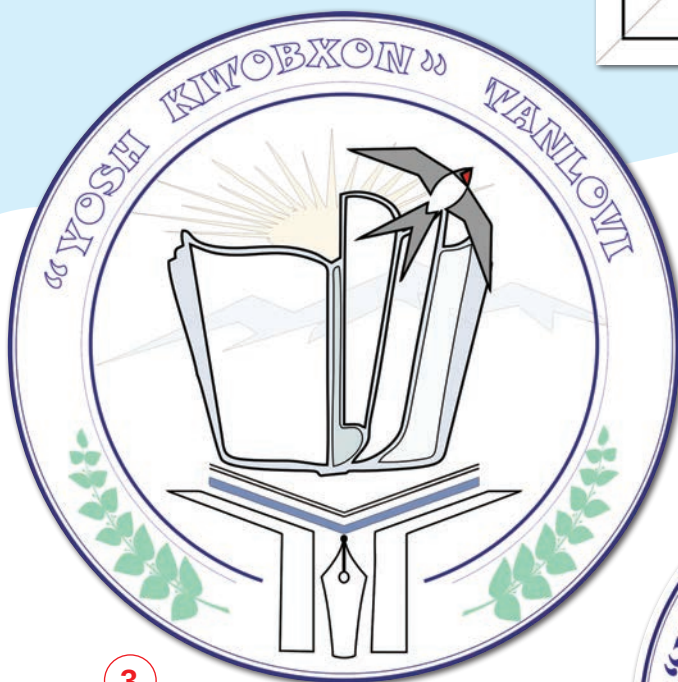

1

2

3

4

1. Emblema degenimiz ne?
2. Emblema hám logotiptiń ayırmashılıǵı nede?

Bayram keshesi ushın emblema jaratıw.

28-TEMA. PLAKAT GRAFIKASI

Plakat (nemisshe “Plakat”, – dağaza, afisha) – grafikanıń túri, úlken qağazğa islengen súwretlew óneri dóretpesi. Plakatta qısqasha tekst qosımsha etiledi; afisha, reklama, xabar hám oqıw, bilimlendiriw maqsetlerine xızmet etedi.

Plakat grafikasi kórgizbeli, ıqsham formada úgit-násiyat mağlıwmatların óz ishine alğan úlken formattağı baspa.

Zamanagóy plakat, ádette, súwretshi jaratqan original nusqadan baspaxanada kóbeyttiriledi.

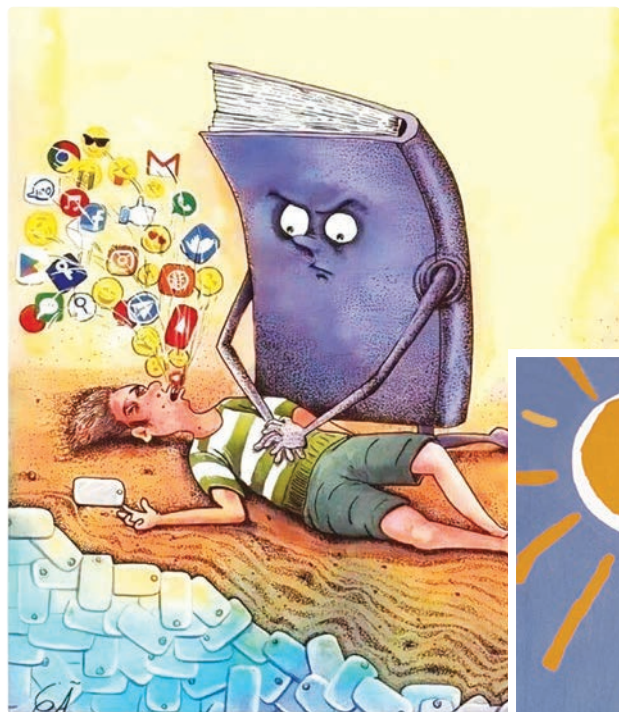
Ózbekstanda plakat XIX ásirdeń aqırı XX ásirdeń baslarında payda boldı, XX ásirdeń 20-jıllarınan keń tarqaldı. Dáslepki jıllarda qolda islengen hám kóbeytirilgen. Baspa plakatlar 1923-1924-jıllardan baslap shıǵarıla basladı. Usta Nabi Hafızov, M. Kurzin, V. Ufimcev, V. Kaydalov hám basqa xudojnikler bul jóneliste nátiyjeli miynet etken. 1960-1980-jıllarda A. Balkanov, V. Gromiko, F. Kagarov, V. Evenko, T. Tkachev hám basqa xudojniklerdeń tınıshlıq, qaǵıyda, siyaset, mádeniy-ruwxıy temalardaǵı dóretpeleri jaratıldı. F. Kagarovtıń tınıshlıq temasındaǵı plakatları xalıq aralıq konferenciyalardıń simvolına aylandı.

Plakattıń tómendegishe túrleri bar:

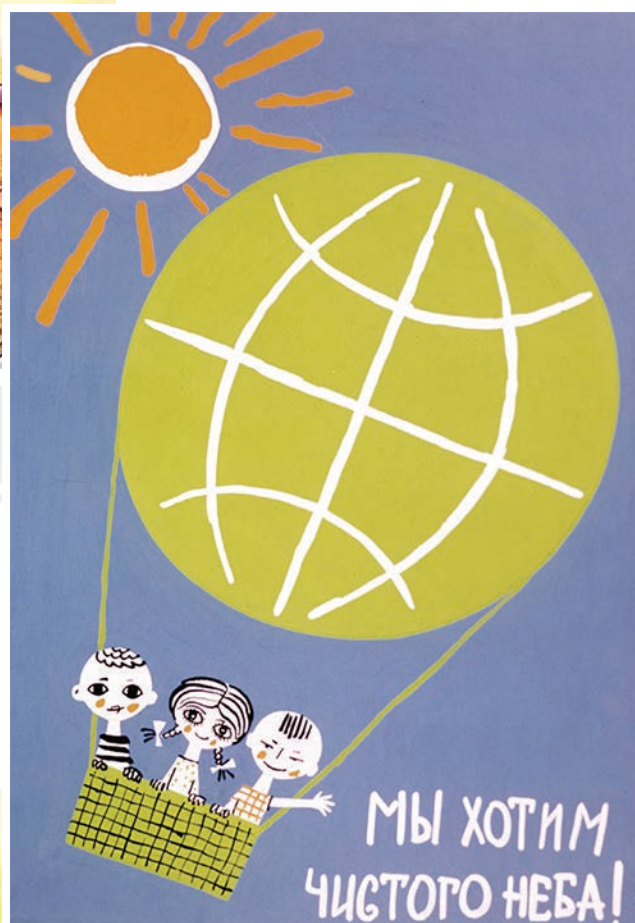
- teatr plakatları;
- reklama plakatları;
- kompaniya plakatları;
- kino afishaları;
- muzıka plakatları;
- sport plakatları;
- sociallıq plakatlar;
- oqıw plakatları.

X. Muratov. Tábiyattı asırań

F. Kagarov.
Tinishliq

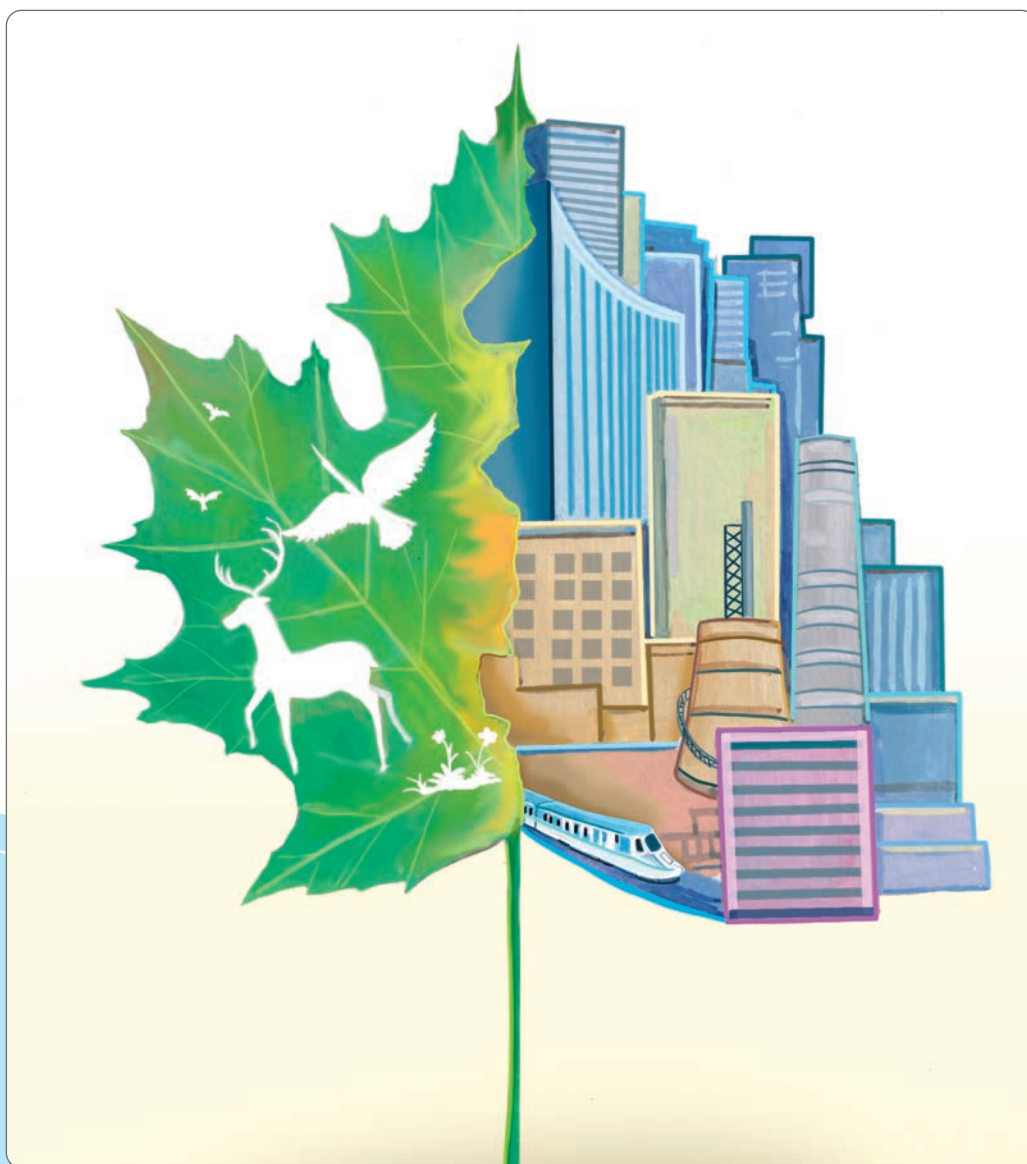

ÁMELIY JUMÍS

“Ekologiyani asirań” temasına plakát islew

Súwretti salıw ushın kerekli oqıw quralları:

- súwret salıw dápteri;
- hár túrli qattı hám jumsaq grafit qálemler toplamı
- qálemniń ushın shıǵarǵısh;
- óshirgish;
- akvarel;
- guash boyawı;
- suw;
- arnawlı qıl qálemler;
- palitra.

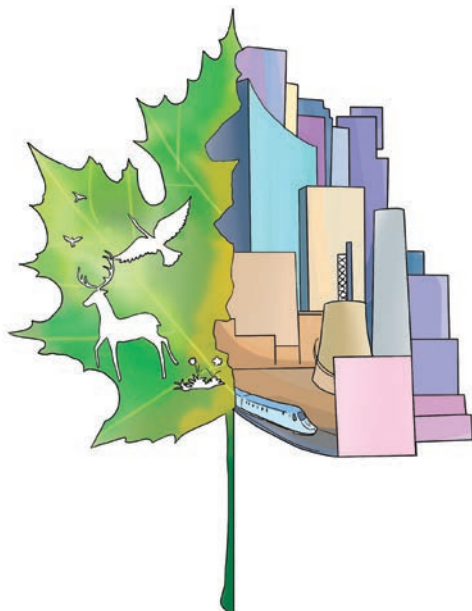
1

2

3

4

1. Plakat grafikasi degenimiz ne?
2. Plakat grafikasında dóretiwshilik etken qaysı xudojniklerdi bilesiz?

“Náshebentlikke qarsımız” temasına plakat islew.

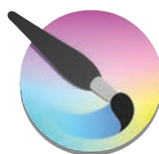
29-TEMA. KOSMOS TEMASÍNDAGÍ ABSTRAKTLI KOMPOZICIYANÍ KOMPYUTER GRAFIKASÍNDÁ SÍZÍW HÁM BOYAW

Búgingi kúnde súwretlew óneri tarawına da zamanagóy kompyuter texnologiyaları jedel kirip kelmekte. Kino, animaciya, reklama hám dizayn tarawlarında kompyuter texnologiyaları hám dástúrleri súwretler islewde qolaylılıqlar jaratpaqta, ásirese, waqıt tejeliwi, quramalı jaǵdaylardıń ańsat sheshiliwi, kóplegen jaǵdaylardı kompyuter dástúrleriniń ózi avtomatikalıq orınlawı usılarǵa kiredi.

Grafikalıq dástúrler

Paint

Krita

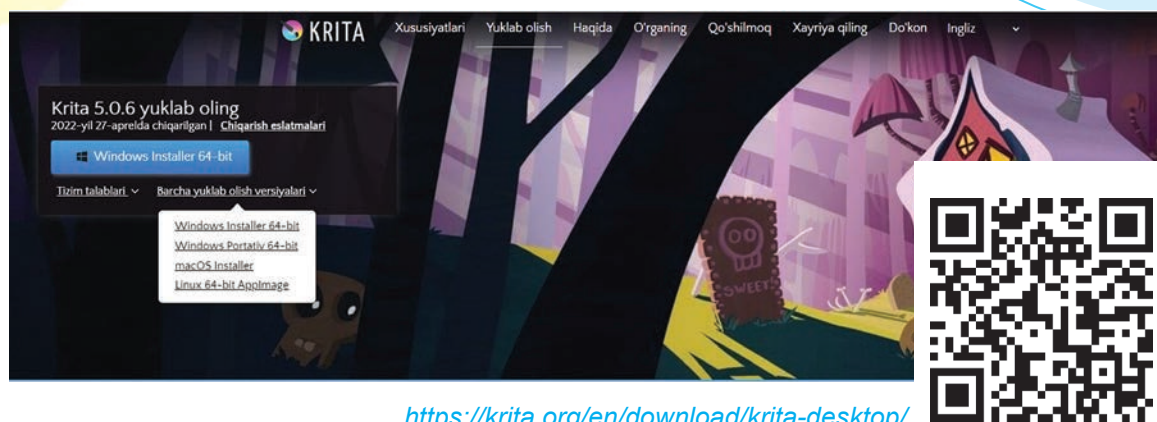
Photoshop

Corel Draw

Krita – biypul hám ashıq derekli súwretli grafik redaktorlı dástúr. Shved tilinen alınǵan bolıp “por menen sızıw” degen mánini bildiredi. Tiýkarınan xudojnikler hám foto súwretshiler ushın islep shıǵarılǵan. Bul dástúrdi kompyuterge júklep alıp súwret sızıwdı úyrenemiz.

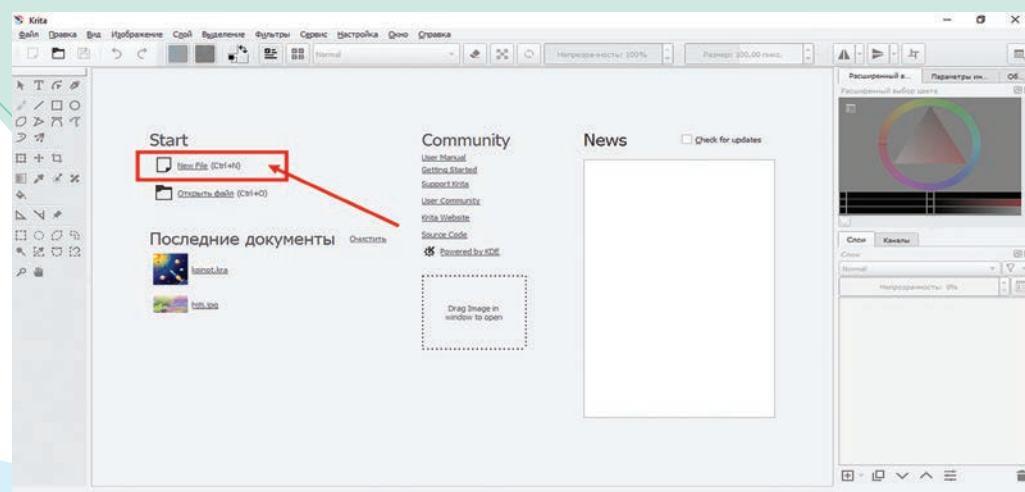
<https://krita.org/en/download/krita-desktop/>

Krita dástúrin tómendegi silteme yamasa QR kodtı skanerlew arqalı júklep alıwıńızǵa boladı.

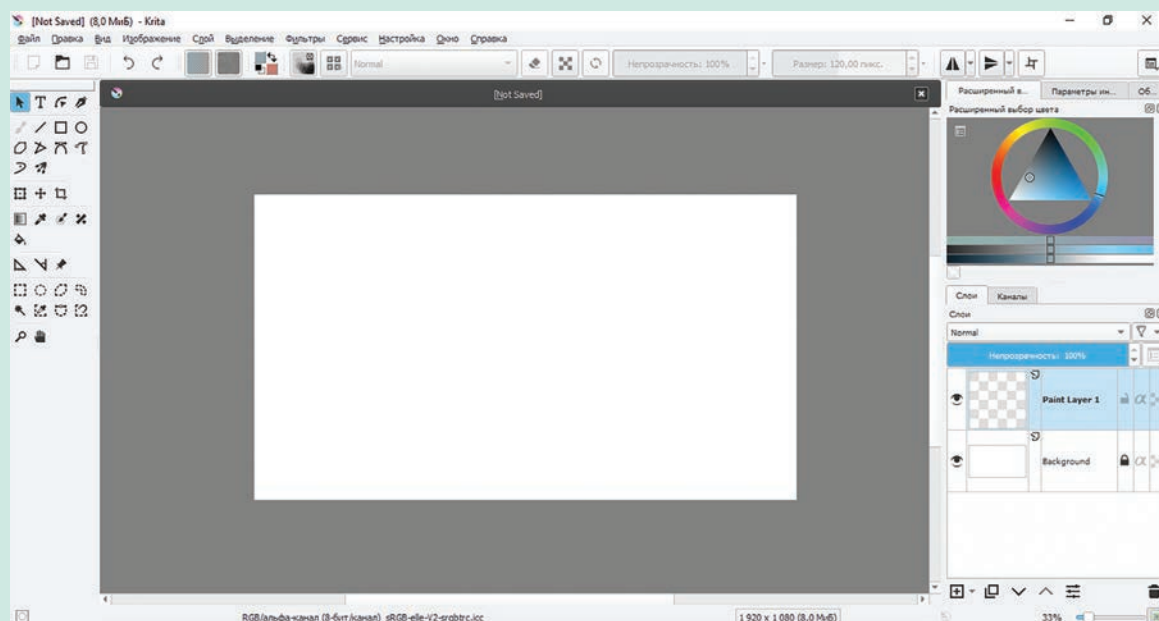
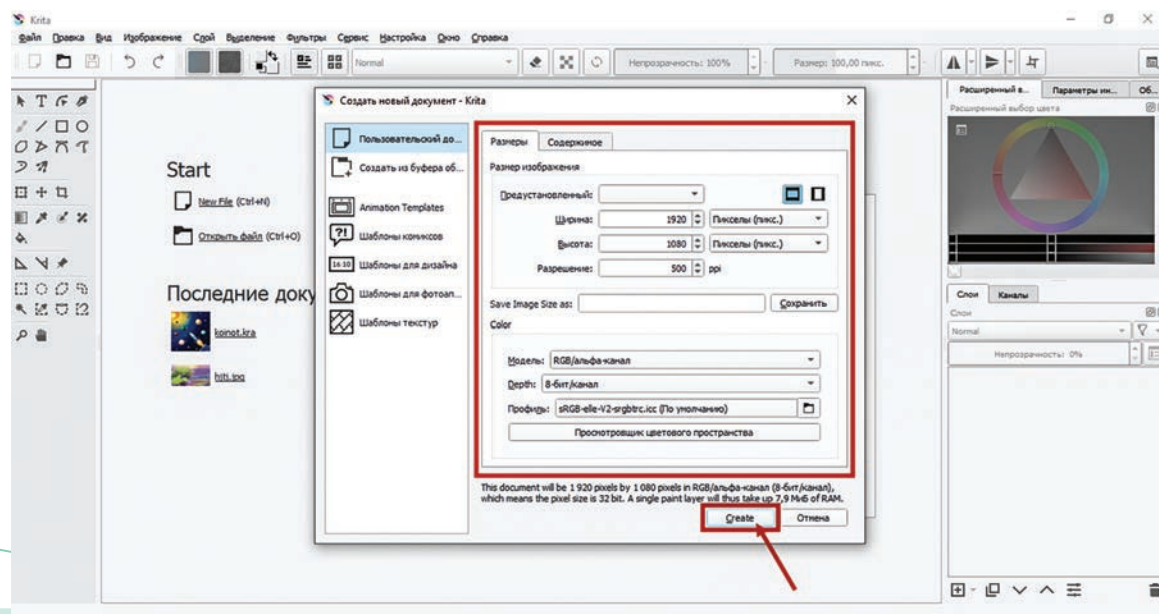

Dástúr ornatiǵanda kompyuter ekranında dástúr logotipi payda boladı.

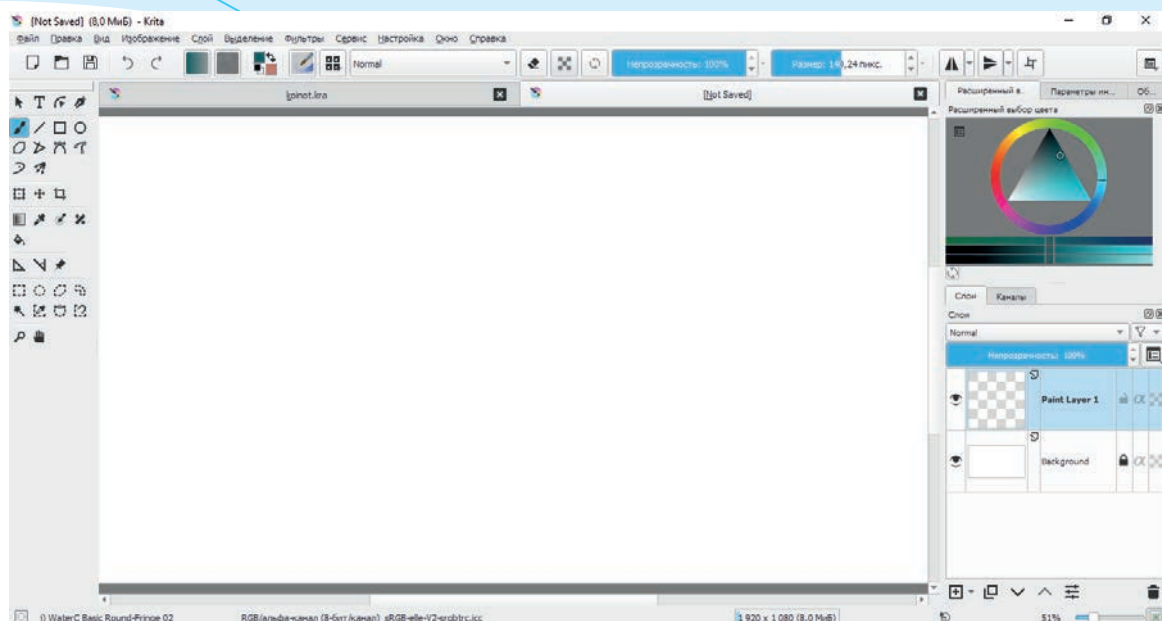
Dástúrdi iske túsirgenimizde dástúr aynası tómendegishe kóriniste boladı. Jańadan hújjet jaratıw ushın shep tárepindegi joqarıdaǵı bóliminde “New File” (Ctrl+N) túymesı basıladı.

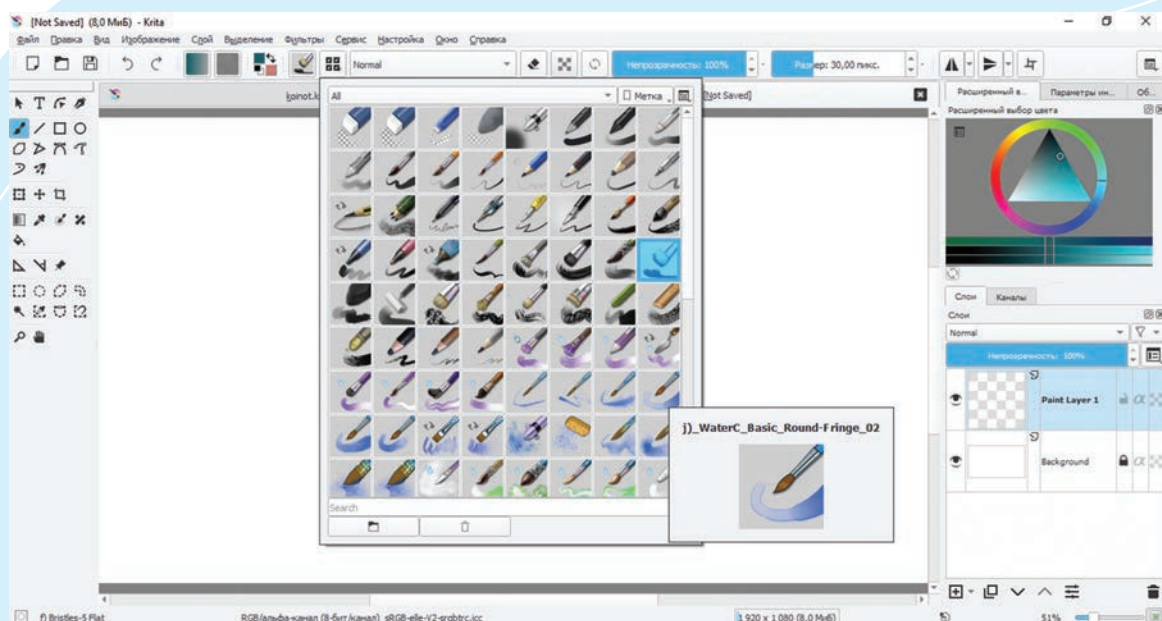
“New File” (Ctrl+N) túymesi basılıǵanda tómendegishe jańa ayna ashıladı. Bul aynada óshirilip taslawı rejelestirilgen taza bettiń ólshemleri, forması, reńleri, sapası, aldın islegen proektlerdi júklew, fayldıń túri sıyaqlı birneshe funkciyaları bar.

“Create” túymesin basqannan soń jańa hújjet aynası payda boladı.

Aq ayna súwretti sızıw shegarası bolıp esaplanadı, shep hám oń táreplerindegi bólimlerinde súwret sızıw ushın kerekli is quralları hám reńler palitrası bar.

Qıl qálem tańlaw bóliminde óshirgish, qálem, qıl qálem, boyaw túrleri hám fakturaları, taw, shóp, terektiń formaları, búrkıp sebiw fakturası hám usılar sıyaqlı kóplegen sızıwdı jeńillestiriwshi tayar kontentler bar.

ÁMELIY JUMÍS

Kosmos temasında abstraktli kompoziciyani kompyuter grafikasında sızıw hám boyaw

Súwretti islew ushın kerekli oqıw quralları:

- kompyuter yamasa planshet;
- Krita dástúri.

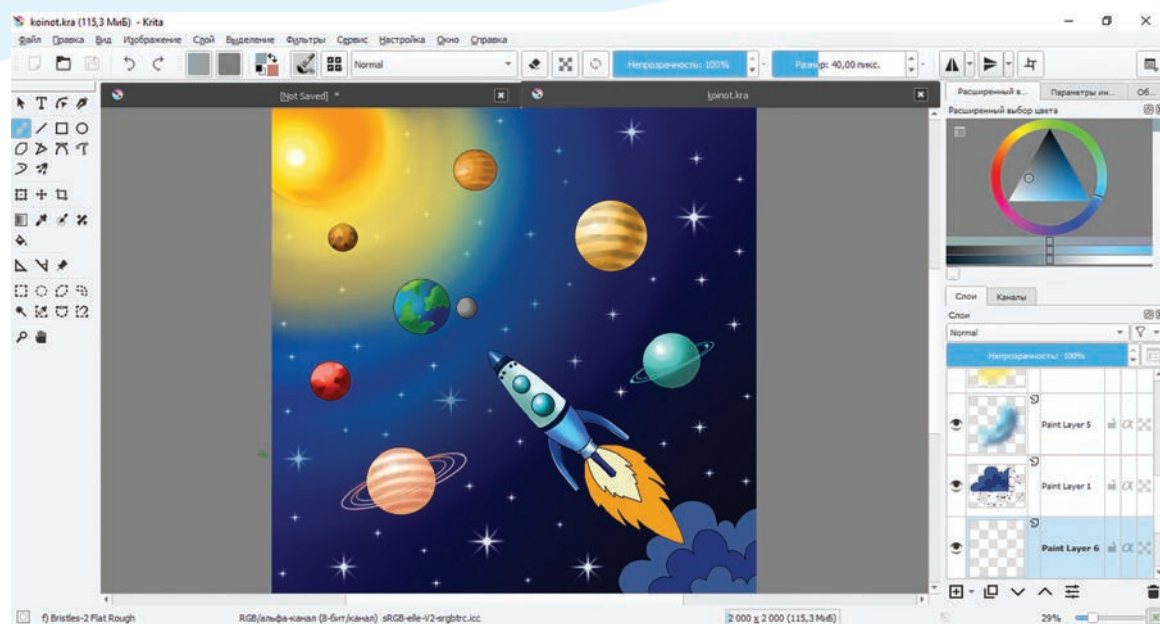
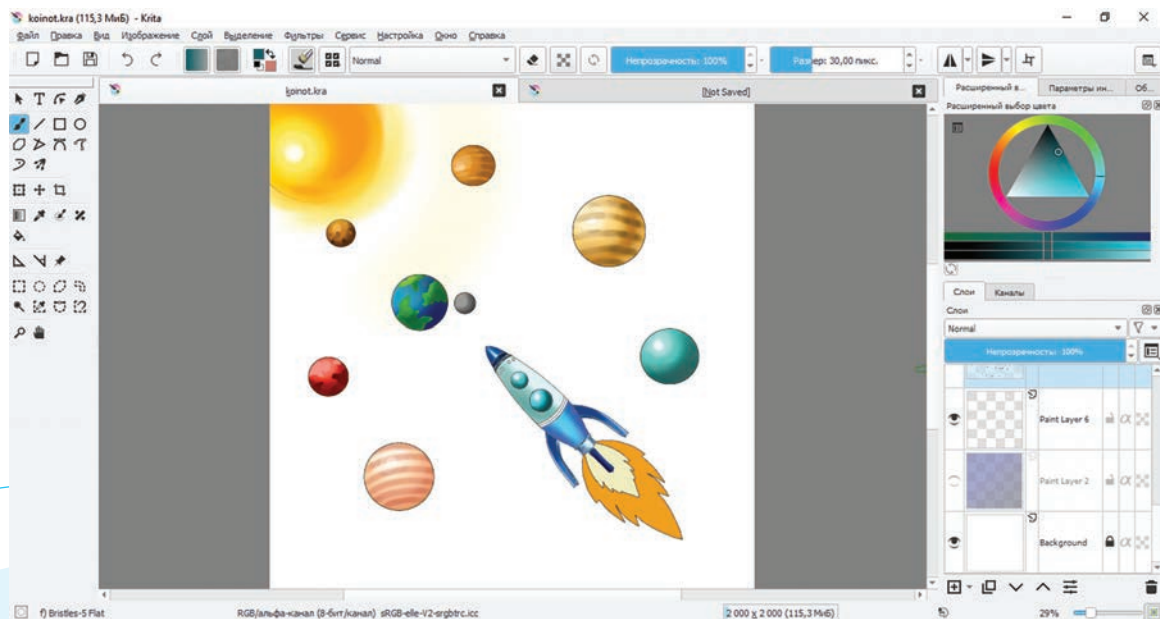

Kosmos temasındaǵı kompyuter grafikasında súwret islew ushın birinshi gezekte kompoziciyani sızıp, boyap alamız. Tayar bolǵan kompoziciyanıń eskizinen paydalanıp Krita grafik dástúrinde sızamız.

Tómendegi QR kod arqalı “Kosmos” temasına Krita dástúrinde sızılǵan videoǵa ótiń.

Videoderek
ushın
kórsetpe

1. Kosmos haqqida nelerdi bilesiz?
2. Qanday grafikaliq dástúrlerdi bilesiz?
3. Krita dástúri hám onıń imkaniyatlari haqqında pikiriniz qanday?

Kosmos temasındaǵı abstraktli kompoziciyani erkin usılda islew.

30-TEMA. OYÍMÍZDAĞÍ MODERN AUTOMOBILINIŇ SÚWRETIN SALÍW

Keleshek hám onı kóz aldımızǵa keltiriw júdá áhmiyetli. Kópshilik oylap tabılıwlar fantastika álemi, fantaziya hám ilimiy gipotezalar arqalı júzege shıqqan. Aspanda ushatuǵın mashinalar, zamanagóy qala landshaftları, ózgeshe bolıp jaqtılandırılǵan imaratlar, bulardıń hámmesi bir qaraǵanda fantastikaǵa uqsaydı. Adamlardıń sol kóz aldına keltiriwleri búgingi kúnde amelge asırılıp, kúndelikli turmısımızda qollanılıp kelinbekte.

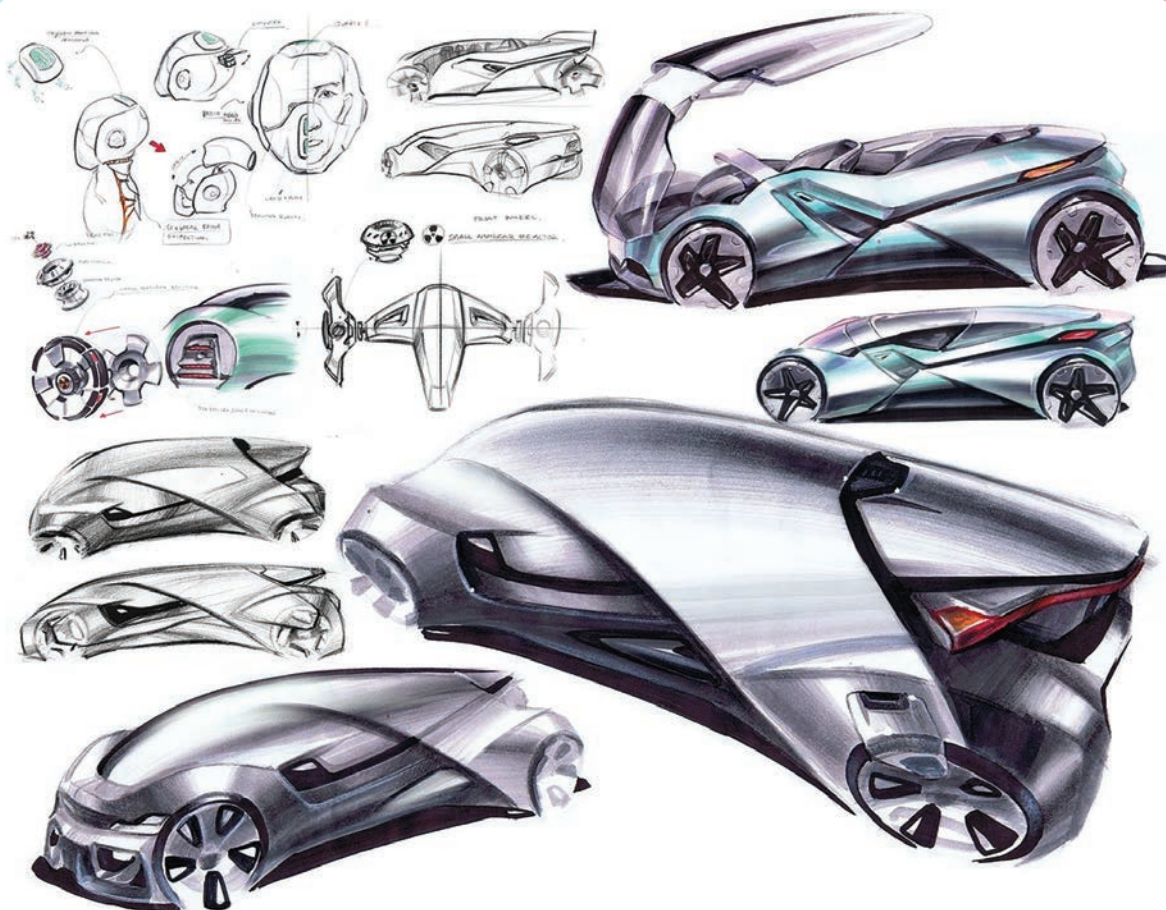

Keleshek avtomobilleriniń dúnyası kóz aldımızǵa keltirip bolmaytuǵın tezlikte ózgermekte. Jaqında adamlar at arbalarda júrip edi. Házirgi jaǵdayǵa qarap, bizlerdi keleshekte neler kútip atırǵanın kóz aldımızǵa keltiriwimiz qıyın emes.

Ilmpazlar jaqin keleshekte bio yamasa quyash energiyasi siyaqli qolayli janarmayga otiwdi boljap kormekte. Sol munasibet penen avtomobillerdin sirtqi kordinisi de ozgeredi. Zamanagoy avtomobillerdi jaratiwda hamma tarepine itibar beriwimiz zarur. Maselen, daslep adam omiri ushin har tarepleme qawip-siz, ekologiyaqa keri tasir koresetpeytuyn, kerisinshe paydali jol tigizliqlari siyaqli birqatar mashqalalarqa sheshim bolatuyn avtomobiller oylap tabilwi lazim.

Keleshek avtomobiliniñ proekti

Keleshek avtomobili

Benzinli dvigatel menen úskenelengen ápiwayı avtomobil hám samolyot gibridi 2500 metr biyiklikke kóteriliw hám 1000 km aralıqtı basıp óte alatuğın keleshek avtomobili. Klein Vision kompaniyası tárepinen islep shıǵılǵan. Avtomobil 2 minut 15 sekundta samolyotqa aylanadı. Hawada saatına 170 km tezlikke erisedi. Kabinasına eki adam sıyadı.

Videoderek
ushin
kórsetpe

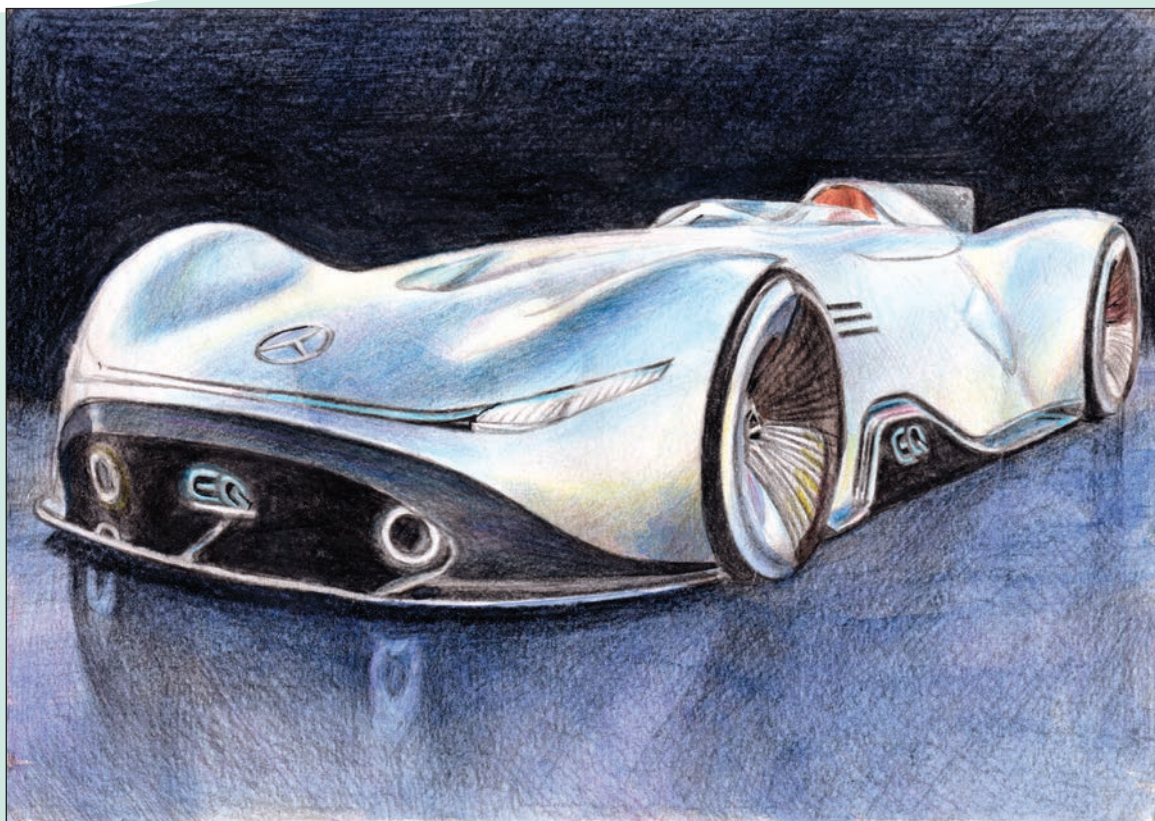
Avtomobil hám samolyot gibridi

ÁMELIY JUMÍS

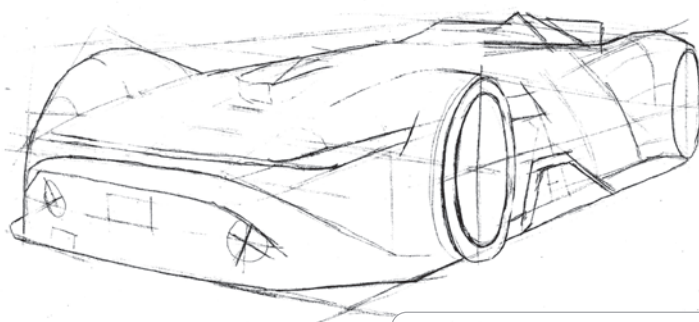
Oyımızdağı modern avtomobiliniń súwretin salıw

Súwretti salıw ushın kerekli oqıw quralları:

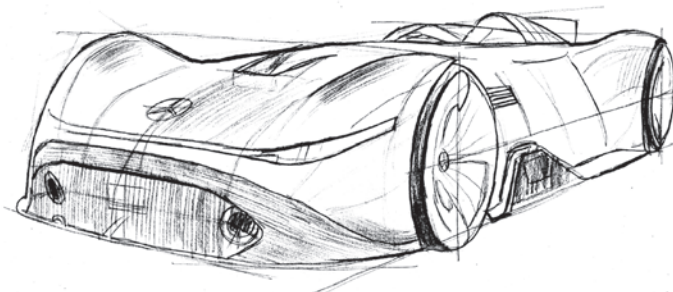
- súwret salıw dápteri;
- qattı hám jumsaq grafit qálemler toplamı;
- qálemniń ushın shıǵarǵısh;
- óshirgish;
- akvarel;
- guash boyawı;
- suw;
- arnawlı qıl qálem;
- palitra.

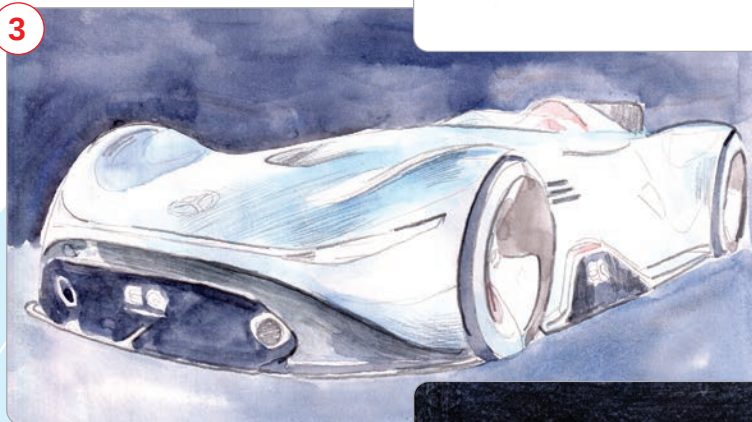
1

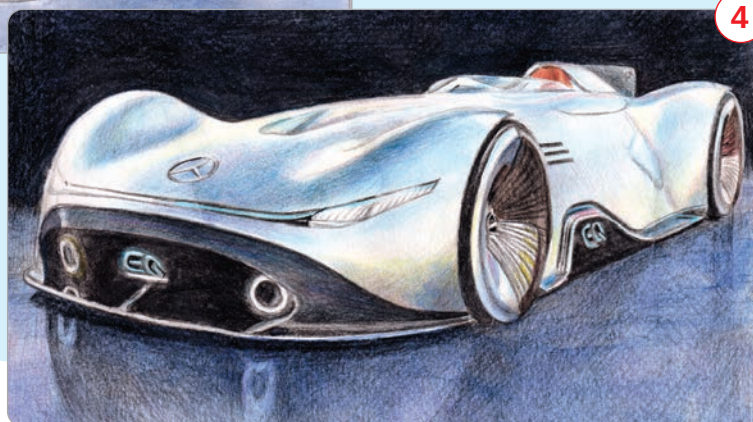
2

3

4

1. “Modern” sóziniń mánisi ne?
2. Qaysı túrdegi avtomobil modellerin bilesiz?
3. Keleshek avtomobillerin qanday dep kóz aldırızǵa keltiresiz?

Oyımızdaǵı modern avtomobiliniń súwretin juwmaqlaw.

31–32-TEMA. PLENER (ASHÍQ HAWADA ISLEW)

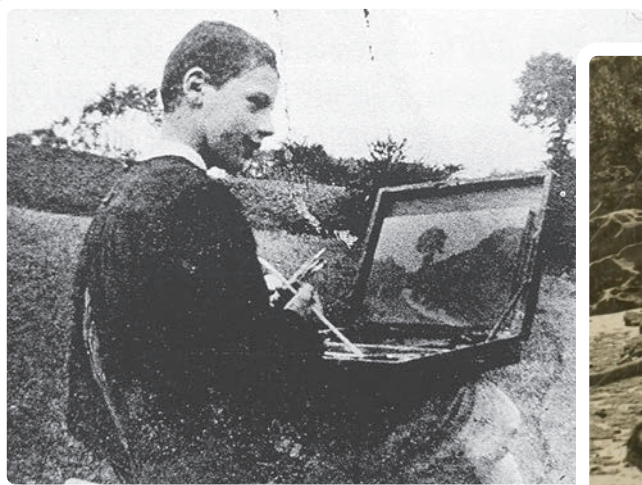
Plener (francuzsha “en plein air” – ashíq hawada) quyash nuri hám átiraptaǵı atmosferanıń tásirinde reń ózgeriwiniń súwrettegi kórinisin bildiriwshi atama. Plener ustaxanada emes, al tábiyat qoynında súwretler salıwdı bildiredi. Bul halat tábiyattı tábiyiy reńlerde túsiniw ushın tiykar bolıp xızmet etedi.

Tábiyat gózzallıǵı onıń tákirarlanbaslıǵı ózine tán esaplanadı. Quyash nuri hám átirapımızdı qorshap turǵan ortalıqtıń reńleriniń saykesliginiń tawsılmas deregi bolıp esaplanadı. Tábiyat, átirapımızdıń, insanǵa, onıń sezimine, hám de oylawına bolǵan tereń tásiiri, súwretlew ónerinde peyzaj janrınıń payda bolıwına túrtki boladı.

Súwretlew óneriniń peyzaj janrında jaratılǵan dóretpeler menen tanısw insannıń ruwxıy dúnyasın bekkemleydi, ishki sezimlerin bayıtadı. Tábiyat gózzallıǵın haqıyqiy súwretlew, oǵan baylanıslı súwretshiniń qatnasın belgileydi. Sol sebepten peyzaj janrı insan sezimin názik etip tárbiyalawdıń áhmiyetli sebebi bolıp esaplanadı.

Plenerdiń payda bolıwı XIX ásirdeń baslarında Angliyada Djon Konstebıl hám Richard Parkes Bonington atları menen baylanıslı. Plenerizm usılı francuz impressionistleri arasında júdá belgili bolǵan. Jan-Batist Kamil Korot, Jan-Francua Millet, Kamil Pissarro, Per-Ogyust Renuar hám Klod Mone sıyaqlı xudojnikler plenerdiń rawajlanıwına úles qosqan. Rossiyada XIX ásirdeń ekinshi yarımı hám XX ásirdeń baslarında plener kórinisinde Vasiliy Polenov, Isaak Levitan, Valentin Serov, Konstantin Korovin, Igor Grabar tabıslı dóretiwshilik etken.

Ózbekstanda O. Tansıqbaev, P. Benkov, R. Axmedov, N. Qoziboyev, Z. Inoǵomov, M. Saidov hám basqalar peyzaj janrında dóretiwshilik penen shuǵıllanǵan.

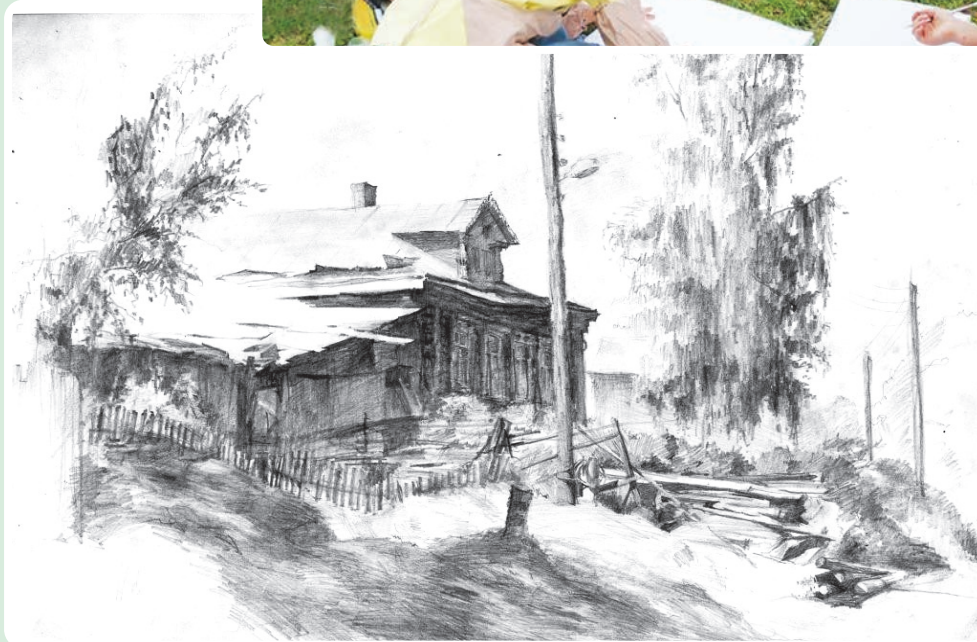
*Robert Antuan Pinchon plenerde.
1898-jıl*

*Avstraliyalıq impressionist
Artur Striton plenerde. 1892-jıl*

Videoderek
ushin
kórsetpe

Plener barısı hám sızılğan súwretler

ÁMELIY JUMÍS

Plenerde tábiyattıń ózine qarap súwretin salıw

Súwretti salıw ushın kerekli oqıw quralları:

- súwret salıw dápterı;
- qattı hám jumsaq grafit qálemler toplamı;
- qálemniń ushın shıǵarǵısh;
- óshirgish;
- akvarel;
- guash boyawı;
- suw;
- arnawlı qıl qálem;
- palitra.

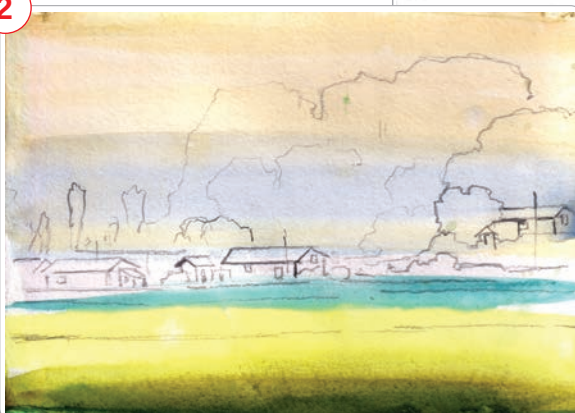

Videoderek
ushin
kórsetpe

1

2

3

4

1. Plener sóziniń mánisi ne?
2. Plenderde dóretiwshilik penen shuǵıllanǵan xudojniklerden kimlerdi bilesiz?
3. Plenderde súwret salǵanda nelerge itibar beriw kerek?

Plenderde imarat kórinisiniń súwretin akvarelde islew.
Oqıw jılı dawamında islengen barlıq tapsırmalardı hám óz betinshe dóretpelerdi kórgizbege tayarlaw.

33-TEMA. 4-BAQLAW JUMÍSÍ. “MENIŇ OYLAŖ TAPQAN DÓRETPEM” TEMASÍŇDA YADTAN SÚWRET SALÍW

“MeniŇ oylap tapqan dóretpem” temasında yadtan súwret salıw ushın dáslep oylap tapqan dóretpemizdiŇ temasın dodalaŇ hám atın tawıp qoyıŇ. Tóمندegishe sorawlar “MeniŇ oylap tapqan dóretpem” temasına súwret salıwǵa járdem beredi.

1. Bul oylap tabılǵan dóretpem qanday payda keltiredi hám ne ushın?
2. Oylap tabılǵan dóretpemni jaratıwda qanday materiallardan paydalanıladı?

ÁMELIY JUMÍS

“MeniŇ oylap tapqan dóretpem” temasında yadtan súwret salıw

Súwretti salıw ushın kerekli oqıw quralları:

- súwret salıw dápteri;
- qattı hám jumsaq grafit qálemner toplamı;
- qálemniŇ ushın shıǵarǵısh;
- óshirgish;
- akvarel;
- guash boyawı;
- suw;
- arnawlı qıl qálem;
- palitra.

Ótilgen temalardı qaytalaw hám bekkemlew.

34-TEMA. DÓRETIWSHILIK KÓRGIZBE

Kórgizbe eń qızıqlı baylanıstırıw quralı bolıp tabıladı, dóretiwshilik belsendilikti rawajlandırıw ushın xoshametlew usıllarınıń biri.

Kórgizbe pútin bir jámiyettiń (topar kórgizbeleri) yamasa individual (jeke) jetiskenliklerin kórsetiwi múmkin.

Kórgizbe túrleri tematikalıq, juwmaqlawshı, yarmarkalar, tańlawlar, prezentaciýalar kórinisinde boladı.

Kórgizbeni shólkemlestiriw júdá kóp miynetti talap etetuǵın jumıs.

Siz kórgizbe qatnasıwshısı hám shólkemlestiriwshisi sıpatında qatnasasız. Dóretiwshilik miynet barısında qattılıq, isbilermenlik, óz betinshelik, jumıs orınlawdıń eń durıs metodın hám usılların tańlap biliw sıyaqlı qımbatlı pazıy-letler qalıplesedi, bul bolsa óziniń kúshin sınap kóriw hám tabısqa erisiw imkannın beredi.

ÁMELIY JUMÍS

Dóretiwshilik kórgizbe

Oqıw jılı dawamında islegen dóretiwshilik jumıslarınızdıń esabatı sıpatında kórgizbe shólkemlestiriń.

1. Kórgizbe bul ne?
2. Kórgizbeniń qanday túrlerin bilesiz?
3. Shólkemlestirilgen kórgizbe haqqında pikirńiz.

Ótilgen temalardı qaytalaw hám bekkemlew.

O'quv nashri

Tasviriy san'at

*Umumiy o'rta ta'lim maktablarining
6-sinfi uchun darslik
(Qoraqalpoq tilida)*

*Awdarmashi Ayg'ul Primbetova
Redaktor Damexan Tajetova
Xudojnik Umid Sulaymonov
Kórkem redaktor Sarvar Farmonov
Texnikaliq redaktor Akmal Sulaymonov
Korrektor Elenora Nietullaeva
Betlewshi-dizayner Alimardon Aqilov*

*Tashkent wálayati Chirchiq mámleketlik pedagogikalıq
institutı studentleriniń dóretiwshilik jumıslarınan paydalanıldı.*

Basiwğa 25. 07. 2022-jılda ruqsat etildi. Formatı 60x84 $\frac{1}{8}$.
Arial garniturası. Kegli 12. Ofset baspa. Shártli baspa tabağı 18,88.
Esap baspa tabağı 12,16. Tirajı nusqada.
Buyırtpa №

Ijarağa beriletuğın sabaqlıq halatın kórsetiwshi keste

№	Oqıwshınıń atı hám familiyası	Oqıw jılı	Sabaqlıqtı alğandağı halatı	Klass bas- shısınıń qolı	Sabaqlıqtı tapsır- ğandağı halatı	Klass bas- shısınıń qolı
1.						
2.						
3.						
4.						
5.						
6.						

Sabaqlıq ijarağa berilip, oqıw jılı aqırında qaytarılıp alıńanda joqarıdağı keste klass basshıları tárepinen tómendegishe bahalaw kriteriyalarına tiykarlanıp toltırıladı:

Jańa	Sabaqlıqtı birinshi márte paydalanıwğa berilgen halatı.
Jaqsı	Muqabası pútin, sabaqlıqtıń tiykarǵı bóleginen ayırılmaǵan. Hámme beti bar, jırılmaǵan, jılısıp ketpegen, betlerinde jazıw hám sıızıqlar joq.
Qanaatlandırarlı	Muqabası ezilgen, azıraq sızılıp, shetleri jelingен, sabaqlıqtıń tiykarǵı bóleginen ajralǵan jerleri bar, biraq qanaatlandırarlı dárejede qayta islew berilgen jılısıp ketken betleri qaytadan ornına qoyılǵan ayırım betlerine sızilǵan.
Qanaatlandırarsız	Muqabası jırılǵan, ústine sızilǵan, tiykarǵı bóleginen ayırılıp ketken yamasa pútinley joq, qanaatlandırarsız qayta islengen. Betleri jırılǵan, sızıp, boyap taslanǵan. Sabaqlıq tiklenbeydi.